

Biznis.rs

PRIMERAK ZA PRETPLATNIKE

BROJ 9 / JUN 2022.

Mališa Đukić, profesor Beogradske
bankarske akademije

**NAGLO POVEĆANJE
KAMATNIH STOPA
MOŽE DA IZAZOVE
RECESIJU**

Mihailo Jovanović, direktor Kancelarije
za informacione tehnologije i eUpravu

**DIGITALIZACIJA
PROCEDURA ZA
PRIVREDU TEK
DOŽIVLJAVA EKSPANZIJU**

**INFLACIJA NATERALA BANKARE DA POČNU SA
ZAOŠTRAVANJEM MONETARNE POLITIKE**

**NOVAC SVE SKUPLJI,
POGLEDI UPRTI U
CENTRALNE BANKE**

ISSN 2787-3358

9 772787 335804 >

CompanyWall business

REBALANS KUĆNOG BUDŽETA

**Marko
Andrejić**

glavni i odgovorni
urednik

Ako je neko do sada i sumnjao, ili je možda samo bio preveliki optimista, da će nas inflacija zaobići posle pandemije korona virusa, aktuelna geopolitička situacija nije ostavila prostora za nedoumicu. Rast cena dešava se u celom svetu, a inflacija probija višedecenijske rekorde. Čak i najrazvijenije ekonomije suočavaju se sa inflatornim pritiskom koji se bliži dvocifrenim brojkama, pa su i američka i evropska centralna banka odlučile da malo naoštire svoja koplja podizanjem referentnih kamatnih stopa.

To bi trebalo donekle da obuzda dalje „divljanje” cena, mada ima i onih koji misle da podizanje ključnih kamata nije najsrećnije rešenje, jer krug koji se formira na taj način, a koji bi posledično trebalo da dovede do manje tražnje i manje potrošnje, ali samim tim i do manje proizvodnje za koju je potrebno manje radnika, mogao bi da smanji zaposlenost koja se tek oporavlja od pandemije i dovede do novih problema. Možda je istina negde na (zlatnoj) sredini, samo još niko nije otkrio kuda tačno vodi taj put.

Iako većina trenutno razmišlja o godišnjem odmoru, letovanju i suncu na nekoj plaži, mnogi su zabrinuti zbog pomisli na isto tako „vruću jesen” i moguće više cene energenata, ali i eventualne restrikcije struje. Svi koji pamte devedesete rekli bi da na ovim prostorima to i ne bi bila neka novost, jer se svi vrlo dobro sećamo i hiperinflacije i raznobojnih flaša benzina, pa i povremenog sedenja u mraku. Ipak se nadamo da – uz neophodan oprez – nećemo imati takav podsetnik. Za svaki slučaj ne bi bilo loše da revidirate svoje finansijske planove za naredni period, još jednom proverite prihode i rashode ili se eventualno konsultujete sa svojim bankarom, ako imate kredit u otplati, jer i euribor polako ali sigurno izlazi iz minusa.

Što se tiče radnih navika, ako vam je šef Ilon Mask možda ćete uskoro morati da se pozdravite sa jednom od tekovina pandemije, a to je rad od kuće. Vlasnik Tesle očigledno smatra da radnici nisu dovoljno efikasni kada rade „na daljinu”, pa je svojim menadžerima poslao dopis u kome ih poziva da se vrate u kancelarije ili počnu da traže novi posao. Mišljenja o takozvanom hibridnom radu su prilično podeljena, pa se čini da će ova navika stečena tokom korone ipak imati nešto duži životni vek.

Direktor Kancelarije za IT i eUpravu Mihailo Jovanović podsetio nas je da smo, uz sve izazove, ipak stigli i do četvrte industrijske revolucije, u koju Srbija spremno ulazi sa svojim novootvorenim institucijama i planovima za dalju digitalizaciju privrede. S druge strane, tehnologije ubrzano menjaju i osnove finansijskog poslovanja, a više o tome možete da čitate u našem tekstu o prvom SEE Fintech Forumu – Finticipate koji je održan početkom juna u Beogradu.

Sadržaj

14 TEMA BROJA

6 VESTI

12 PORESKI KALENDAR

14 TEMA BROJA

Kamate rastu, novac sve skuplji, pogledi uprti u centralne banke

22 INTERVJU

Mališa Đukić, profesor Beogradske bankarske akademije

Naglo povećanje kamatnih stopa može da izazove recesiju

26 INTERVJU

Mihailo Jovanović, direktor Kancelarije za informacione tehnologije i eUpravu

Digitalizacija procedura za privredu tek doživljava svoju ekspanziju

30 INVESTICIJE

Strane direktne investicije u Srbiji odolevaju kriznim vremenima

34 KOMPANIJE

Strateškim rastom do velikih razvojnih partnera

38 BERZA

Mogućnosti investiranja u vremenu silaznog tržišta

40 KRIPTOVALUTE

Ethereum 2.0

42 E-COMMERCE

Da li je e-commerce i dalje „vruća tema“?

44 TRŽIŠTE

Srpski frilenseri rade za manje prosečne zarade, ali im gig rad sve više postaje jedini izvor prihoda

48 TRŽIŠTE

Tehnologije ubrzano menjaju osnove finansijskog poslovanja

22 INTERVJU

26 INTERVJU

52 SVET

Kažnjavanje Moskve je mač sa dve oštrice

56 KRIPTOVALUTE

EU „zateže“ tržište kriptovaluta

60 INOVACIJE

Poljoprivredna proizvodnja koja dozvoljava prirodi da obavlja svoje nepogrešive procese

63 INOVACIJE

Automatizovana pametna kabina za odbijanje komaraca

66 ZANIMLJIVOSTI

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNOJ STRANICI:
ADOBESTOCK

IMPRESUM

Izdavač: INFO BIZNIS.RS DOO

Adresa: Makenzijeva 53
11000, Beograd

E-mail: redakcija@biznis.rs

Web: www.biznis.rs

Telefon: 011 4049 200

Marketing: 069 8074 85

PIB: 111891277

MB: 21562335

Broj računa

165-0007011548541-71

Addiko banka

UREDNIŠTVO

Glavni i odgovorni urednik

Marko Andrejić

Izvršni direktor

Danijel Farkaš

Izvršni urednik i šef deska

Marko Miladinović

Zamenik šefa deska

Miljan Paunović

Urednik sveta

Vladimir Jokanović

Novinari

Ljiljana Begović

Julijana Vincan

Marija Jovanović

Stanislav Stanišić

Stefan Petrović

Saradnici

Tanja Kovačević

Vanja Božović

Milica Rilak

Jelena Mihajlović-Tanasijević

Lektor

Marija Krsmanović

Dizajn i priprema za štampu

studio triD

Štampa

BiroGraf Comp d.o.o.

Atanasija Pulje 22

11080 Zemun

CIP - Katalogizacija u publikaciji

Narodna biblioteka Srbije,

Beograd

330

BIZNIS.RS / glavni i odgovorni urednik

Marko Andrejić. - 2021, br. 1 (okt.)- . -

Beograd : Info

Biznis.rs, 2021- (Zemun : BiroGraf

Comp). - 29 cm

Mesečno.

ISSN 2787-3358 = Biznis.rs

COBISS.SR-ID 48289289

 Biznis.rs

MLADI OČEKUJU POČETNU PLATU OD 80.000 DO 100.000 DINARA

FOTO:PIXSELL

- Jedan od glavnih razloga nezadovoljstva mladih ljudi i želje da nastave život u inostranstvu je njihovo očekivanje da im početna plata bude od 80.000 do 100.000 dinara – rekla je Nikolina Janković iz konsultantske kuće Assert International na prvoj regionalnoj konferenciji Poslovnog dnevnika „Bez predrasuda, samo biznis“, održanoj u Beogradu.

Posebno se u beogradskom regionu smatra da je ova visina zarade dovoljna za normalan život. Realnost je drugačija i za njihove pozicije poslodavci nude dosta niže plate, koje su u visini minimalca.

Na osnovu iskustva u radu sa firmama različitih veličina i iz različitih industrija, region ne zaostaje sa kompleksnim izazovima na tržištu radne snage, uklapajući se u globalna kretanja, iako postoje i specifičnosti kao što je tranzicija.

- Animiranje mladih ljudi za ostatak u matičnim zemljama i povećanje zaposlenosti su akcije na koje se treba usmeriti. Evidentan je trend migracija jer je ceo region okrenut ka Evropskoj uniji, gde i odlazi značajan procenat radne snage u potrazi za boljim uslovima života i boljim platama. Ne možemo reći da se odnosi samo na visokoškoloovani kadar jer se radnici, osećajući veći jaz između ostanka ovde i odlaska, odlučuju za inostranstvo. Oseća se nedostatak bravara i viljuška-

rista, kao i visokotehnoloških eksperata – ocenila je Janković.

Inovativne tehnologije dovode do velikih promena na ovom tržištu gde se konstantno zahtevaju nove kvalifikacije.

- Primer su računovođe koje su radile na tradicionalni način, a sada moraju da znaju da koriste softverska rešenja prilagođena njihovom poslu, za šta je neophodno brzo prilagođavanje. Pandemija je izmenila tradicionalne načine rada, gde se ispostavilo da većina poslova može da se obavlja od kuće sa makar istim performansama. Većina ovih poslova ostaće u hibridnom modelu rada. Postoji određeni broj poslova tradicionalno vezanih za prisustvo na radnom mestu koji ne može adekvatno da se obavlja od kuće – rekla je Janković.

Ona je prenela svoje iskustvo u radu sa stranim investitorima koji, pre nego što se odluče za dolazak, obavezno istražuju dostupnost i strukturu radne snage za određeni region.

Prilikom investiranja poslodavci se interesuju o lokacijama gde su dostupni potrebni kadrovi, pa se često rade studije izvodljivosti o realnosti zapošljavanja za tražene kvalifikacije. Deficit je menadžera i inženjera koji su spremni za prihvatanje novih tehnologija koje donose strani investitori i tu će svakako doći do uvoza radne snage, kao i na ostalim tehničkim pozicijama. Takođe je jako teško naći i visoko obučenog bravara i posebno ih je teško animirati da rade baš za određenu kompaniju. Pritom imamo proizvodne procese gde su neophodne ove pozicije tako da se kompanije okreću dualnom obrazovanju, gde uvode svoje smerove u školama i direktno se uvezuju sa institucijama kako bi obrazovale potrebne radnike“, objasnila je Janković.

Trend uvoza radne snage još uvek nije uzeo veliki zamah u Srbiji u poređenju sa Hrvatskom, ali se vidi da su već angažovani strani državljani u građevini i u budućnosti će ih biti sve više.

- Odlazak naših ugostiteljskih i turističkih radnika u Hrvatsku i Crnu Goru na sezonske poslove su asocijacija za migracije u regionu. Podsticajne pozicije i tržišta za mlade ljude su i odlasci na brodove i perspektivna tržišta kao što je Dubai – navela je Janković.

Tržište rada oblikuju međugeneracijske razlike, a nove zahteve pred poslodavce postavlja tek stasala generacija Z.

- Prema našem istraživanju, potpuno su različiti motivi koji opredeljuju i zadržavaju kadrove u odnosu na njihovu generacijsku pripadnost. Kod generacija se vidi razlika u očekivanju benefita, na primer kod generacije Z i milenijalaca pored zarade dominiraju i fleksibilni oblici rada, kao i očekivanja razvoja svojih veština i napredak u karijeri koji očekuju već nakon godinu dana rada. Ukoliko ne dobiju potvrdu kroz poziciju i nivo odgovornosti, uz odgovarajuću višu zaradu, napuštaju kompaniju. Kod generacije X i bejbi bumera pored zarade dominiraju izazovne prilike. Kod njih se pojavljuje i faktor kraćeg putovanja do posla – ocenila je Janković.

Anketom kompanije Assert utvrđeno je da oko 60 odsto poslodavaca planira da u ovoj godini poveća zarade od šest do 10 odsto.

- Najveća povećanja od 16 do 20 odsto očekuju se u IT industriji, što je i logično, jer se oni i najviše bore da zadrže kvalitetne kadrove. Najveći procenat kompanija koje neće menjati zarade je u retail industriji – zaključila je Janković.

MIHAJLOVIĆ: EPS SE NE PRODAJE, BIĆE DOVOLJNO ENERGIJE I ENERGENATA ZA PREDSTOJEĆU ZIMU

Ministarka rudarstva i energetike Srbije Zorana Mihajlović rekla je da će država uraditi sve što od nje zavisi kako bi obezbedila dovoljne količine energije i energenata za predstojeću zimu i da neće biti restrikcija, saopštio je njen kabinet.

- Jasno je da nas čeka teška zima, ali smo napravili važne korake u pripremi. Najveći deo gasa dobijaćemo i dalje iz Rusije, što je jako važno, s obzirom na to da smo 100 odsto zavisni od njega, napravili smo dogovor o zakupu skladišta sa Mađarskom, a imamo i naš deo u Banatskom Dvoru i najvećim delom smo obezbedili dovoljne količine – rekla je Mihajlović, gostujući na TV Prva, prenosi Beta.

Dodala je da Srbija tokom zime troši više od 12 miliona kubnih metara gasa i da će biti potrebno obezbediti i dodatne količine, osim ugovorenih. Mihajlović je istakla da se svakodnevno radi na tome

da se obezbedi dovoljno i gasa i nafte, i naftnih derivata i električne energije, i da veruje da će svega biti dovoljno.

- Svakako smo u boljoj situaciji od mnogih država u Evropi. Ono što zavisi od nas uradićemo, ali ne znamo da li će biti problema koji zavise od drugih – rekla je Mihajlović.

Ona je, odgovarajući na pitanje o pisanju pojedinih medija da će Elektroprivreda Srbije (EPS) biti privatizovana, rekla da se o toj temi nikad nije razgovaralo.

Istakla je da se EPS ne prodaje i da niko ne razmišlja da „sistemski važno preduzeće bude privatizovano”. Mihajlović je rekla da EPS treba da gradi nove kapacitete, pre svega, reverzibilne hidroelektrane, kao i solarne i vetroelektrane, a da strateška partnerstva ima po projektima.

INSTANT PLAĆANJE IZDAVANJA LIČNIH DOKUMENATA NA PORTALU EUPRAVE

Instant plaćanje usluga za izdavanje ličnih dokumenata i drugih usluga MUP-a građani mogu da obave na portalu Plati, u okviru eUprave, tako što će skenirati NBS IPS QR kod.

Usled nastupajuće letnje sezone i povećanja broja zahteva za izdavanje ličnih dokumenata u ovom periodu godine, radi bržeg i efikasnijeg podnošenja zahteva na šalterima Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) građani na portalu Plati, putem Sistema za kreiranje jedin-

stvenih uplatnica, imaju mogućnost instant plaćanja usluga skeniranjem NBS IPS QR koda, koji se prikazuje na preuzetoj uplatnici, objavila je Narodna banka Srbije.

Instant plaćanjem taksa i naknada skeniranjem NBS IPS QR koda omogućava se da novac za svega nekoliko sekundi bude na računu primaoca plaćanja i odmah vidljiv kao uplata u sistemu MUP-a.

Da bi građani izvršili instant plaćanje taksi i naknada za usluge koje pruža MUP skeniranjem NBS IPS QR koda, sve što treba da urade je da na portalu Plati kreiraju jedinstvenu uplatnicu upisujući podatke koji se od njih traže, preuzmu uplatnicu odabirom opcije „Preuzmi uplatnicu”, nakon čega se na ekranu računara pojavljuje izgled uplatnice s prikazanim NBS IPS QR kodom.

Koristeći aplikaciju mobilnog bankarstva svoje banke, treba da izaberu funkciju „IPS skeniraj” i skeniraju prikazan NBS IPS QR kod, nakon čega se otvara popunjen nalog za prenos s podacima iz tog koda i jednostavno izvrše plaćanje.

Ako u aplikaciji postoji opcija „hitno”, da bi se nalog izvršio kao instant plaćanje, potrebno je odabrati tu opciju pre izvršenja plaćanja, a ako ne postoji, to znači da se svi nalozi za prenos izvršavaju kao instant plaćanja.

Plaćanje skeniranjem NBS IPS QR koda je sigurno, brzo i jednostavno i ne zahteva od korisnika da ostavlja lične podatke o svom instrumentu plaćanja na portalu Plati, niti podnošenje papir-

nih potvrda od banaka o izvršenom plaćanju. Instant plaćanjem skeniranjem NBS IPS QR koda smanjuju se i potrebe za reklamacijama o izvršenim plaćanjima i izbegava potencijalno dupliranje uplata, navodi NBS.

EBRD OBEZBEDILA OSAM MILIONA EVRA ZA PODSTICAJ ŽENSKOG PREDUZETNIŠTVA U SRBIJI

Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) obezbedila je kreditnu liniju u iznosu od osam miliona evra kojom će Banca Intesa podržati ulaganja preduzetnica u Srbiji, uz grantove i tehničku podršku koju pruža Švedska.

Zajmovi za preduzeća, na čijem su čelu žene ili su u njihovom vlasništvu, obezbeđeni su u okviru programa EBRD „Žene u biznisu”, koji promoviše žensko preduzetništvo i njihovo šire uključivanje u poslovanje kroz olakšani pristup finansijskim sredstvima i znanjima.

Kreditnu liniju je tokom posete Srbiji potpisao potpredsednik EBRD Alan Piju (Alain Pilloux), koji je rekao da je unapređenje pristupa finansiranju i znanjima za preduzeća koja vode žene jedan od ključnih prioriteta te banke u zemljama u koje ulaže.

- Na Zapadnom Balkanu, uključujući i Srbiju, preduzetnice se i dalje suočavaju sa brojnim izazovima, kako u pogledu pristupa finansiranju, tako i pristupa znanjima, što utiče na ekonomske prilike koje imaju za osnivanje i razvoj svojih preduzeća – navodi se u saopštenju EBRD. Kako bi im olakšala pristup finansiranju, EBRD je u partnerstvu sa poslovnim bankama ponudila namensku kreditnu liniju.

Od uvođenja na Zapadnom Balkanu 2014. godine, ovaj program je kroz kreditne linije vredne više od 57 miliona evra podržao preko 4.800 mikro, malih i srednjih preduzeća koje vode žene širom regiona i omogućio im pristup finansiranju, savetodavnim uslugama, obukama, mentorstvima, kao i povezivanje sa drugim preduzetnicama.

Banka Intesa je sa EBRD do sada potpisala 20 ugovora o kreditnim linijama za različite namene, od čega pet ugovora u okviru programa „Žene u biznisu”, kom se pridružila 2015. godine.

- Ekonomsko osnaživanje žena i njihova jača integracija u privredne tokove

čine važne pretpostavke rasta zapošljavanja i održivog ekonomskog razvoja, zbog čega Banca Intesa već dugi niz godina pruža stratešku podršku upravo ovom segmentu privrede. Kao prva banka u Srbiji koja je pristupila programu „Žene u biznisu“, u saradnji sa EBRD do sada smo podržali više od 2.500 inicijativa ženskog preduzetništva sa preko 25,8 miliona evra kredita, pomažući preduzetnicama da razviju svoje poslovanje i ostvare profesionalne ambicije – rekao je predsednik Izvršnog odbora banke Intesa Darko Popović.

EBRD je vodeći institucionalni investitor u Srbiji sa uloženi više od 7,3 milijarde evra.

CRNA GORA UKIDA PDV NA HLEB, KAO I AKCIZE NA PLASTIKU

Skupština Crne Gore usvojila je zakonske predloge poslanika Socijaldemokrata (SD), koji se tiču ukidanja poreza na dodatu vrednost (PDV) na hleb i akcize na plastiku koja se koristi kao ambalaža u industriji hrane i pića.

Poslanik Damir Šehović je tokom obrazlaganja zakona u skupštini rekao da bi ova dva predloga trebalo da reše probleme koji tište građane.

- Prvim zakonom želimo da smanjimo PDV na hleb sa sadašnjih sedam na nula odsto i da time doprinesemo da se cena ove osnovne životne namirnice, koja je početkom godine poskupela 30 odsto, smanji, ali i da se stane na kraj jednoj nepoštenoj i nepravednoj praksi da država zarađuje na povećanoj ceni hleba – poručio je Šehović, prenosi RTCG.

On tvrdi da država zarađuje tako što je cena povećana, a PDV je ostao nepromenjen.

- Drugim zakonom želimo da ukinemo akcizu na plastiku koja se koristi kao ambalaža u industriji hrane i pića, odnosno akcizu koja je nedavno nametnuta usvajanjem zakona o akcizama u parlamentu, ali je nametnuta domaćim privrednim subjektima koji se bave proizvodnjom vode, mleka i mlečnih proizvoda, kao i onima koji se bave prepakivanjem određenih proizvoda – rekao je Šehović.

Oni su opterećeni akcizom na plastiku, zbog čega su prinuđeni da podižu cene proizvoda skoro deset odsto.

- Akciza na plastiku ostaje, ali mi ovim izmenama samo ukidamo akcizu na pla-

stiku kada se ona korsiti kao ambalaža u industriji hrane i pića – objasnio je Šehović.

Predstavnica Kluba poslanika Demokratski front Simonida Kordić, navela je da će podržati predložena zakonska rešenja, koja su, kako je ocenila, dobra, ali nedovoljna.

- Hleb će, ako skinemo PDV, pojeftiniti sedam odsto, ali je u proteklih nekoliko meseci poskupeo 30 odsto. Lokalni proizvođači će biti u nešto povoljnijem položaju, ali pitanje siromaštva i sveukupnog ekonomskog kolapsa ostaje i dalje i donošenje jednog, dva, tri ili pet zakona to ne može rešiti – upozorila je Kordić.

ZABRANJEN IZVOZ OGREVNOG DRVETA I PELETA IZ BOSNE I HERCEGOVINE

Vlasti Bosne i Hercegovine zabranile su izvoz oblovinne, ogrevnog drveta i peleta kako bi zauzdali divljanje cena i sprečili da se u zimskoj sezoni ugrozi grejanje građana tim energentima. Savet ministara BiH je na vanrednoj telefonskoj sednici na rok od tri meseca usvojio odluku o privremenoj zabrani izvoza određenih šumskih drvnih sortimenata, ogrevnog drveta i proizvoda od drveta, prenosi agencija Mina.

Cilj ove odluke je osiguranje nužnih količina za prerađivačku industriju, otklanjanje pretnje od ozbiljne ili nepopravljive štete za šume u BiH i sprečavanje kritične nestašice ovih proizvoda za stanovništvo i privredu prouzrokovane krizom na svetskom tržištu energenata, navodi se u saopštenju.

Zabrana izvoza predviđena je do kraja septembra, a Savet ministara može produžavati te zaštitne mere. Predlog odluke početkom juna uputio je ministar spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH Staša Košarac nakon što je dobio inicijative i entitetskih vlada Federacije BiH i Republike Srpske.

- Da nije donesena ova odluka, ovo bi bio udar na budžet građana u BiH – rekao je Košarac na konferenciji za novinare nakon sednice Saveta ministara. Prema njegovim riječima, pelet je poskupeo 155 odsto u odnosu na prošlu godinu, a izvoz peleta u prvom tromesečju ove godine porastao je 78 odsto u odnosu na isti period prošle godine. Pelet se uglavnom izvozi u zemlje u okruženju, najviše u Srbiju.

EVROPSKA CENTRALNA BANKA BEZ DETALJA O UVOĐENJU NOVIH ANTIKRIZNIH MERA ZA EVROZONU

Evropska centralna banka (ECB) saopštila je da će ubrzati uvođenje novih antikriznih mera koje imaju kao cilj borbu sa porastom prinosa na obveznice evrozone. Porast prinosa osvežio je sećanja na krizu suverenog duga pre jedne decenije.

Posle tročasovnog nenajavljenog hitnog sastanka sredinom meseca, Savet guvernera ECB saopštio je da će „ubrzati završetak dizajna novog instrumenta protiv fragmentacije“ čiji je cilj smanjenje pritiska na zemlje sa visokim nivoom duga, prenosi Business Insider.

ECB je saopštila da će biti fleksibilna u reinvestiranju prihoda od obveznica koje dospevaju u svom programu kupovine iz vremena pandemije, kada je nastojala da umiri finansijska tržišta. Pandemija je ostavila trajnu ranjivost u privredi evrozone, što zaista doprinosi neujednačenom prenosu normalizacije naše monetarne politike između jurisdikcija, navedeno je u saopštenju.

Hitan sastanak usledio je nakon što su troškovi pozajmljivanja za neke od najzaduženijih članica evrozone značajno porasli, pre svih za Španiju, Italiju i Grčku, koje se muče da otplate svoje dugove. Sastanak je održan manje od nedelju dana nakon što je ECB održala poslednje planirano glasanje o monetarnoj politici.

Vanredni sastanak razočarao je investitore jer nisu navedeni detalji o tome kako će ECB upravljati mogućnošću da troškovi zaduživanja za visoko zadužene zemlje porastu do opasnih nivoa. Prinos

FOTO: PIXABAY

AS-TURS

Srbe Jovanovića bb
19300 Negotin
064/18 96 714
019/549 404
asturs2004@gmail.com

PREVOZ PUTIKA
IZNAJMLJIVANJE
AUTOBUSA
ORGANIZOVANJE
TURISTIČKIH
PUTOVANJA

GVOŽĐARA
VIJAK

Majšanski Put 84 24000 Subotica
024/556106, 0600556100
vijak024@mts.rs

na desetogodišnje italijanske obveznice premašio je četiri odsto prvi put od 2014. godine. Razlika između prinosa italijanskih i nemačkih desetogodišnjih obveznica dostigla je visokih 2,53 procenata, što je najviši nivo od početka pandemije korona virusa.

EU ZABELEŽILA TRGOVINSKI DEFICIT OD 43,6 MILIJARDI EVRA U APRILU

Trgovinski bilans Evropske unije je u aprilu zabeležio deficit od 43,6 milijardi evra (45,7 milijardi dolara), u poređenju sa suficitom od 12,6 milijardi evra (13,2 milijarde dolara) u aprilu 2021. godine, izvestio je statistički zavod Eurostat.

Izvoz robe izvan EU u aprilu 2022. godine iznosio je 198,5 milijardi evra, što je za 10,8 odsto više u poređenju sa aprilom 2021. (179,1 milijardu evra), navodi se u izveštaju Eurostata. Uvoz iz ostatka sveta iznosio je 242,1 milijardu evra, što je za 45,4 odsto više u poređenju sa 166,5 milijardi evra iz aprila 2021. godine.

Većina zemalja članica zabeležila je povećanje izvoza van EU, osim Estonije (-11,3 odsto), Slovačke (-6,9 procenata), Češke (-6,0 odsto), Litvanije (-2,5 procenata), dok je Hrvatska bila skoro stabilna na -0,2 odsto. Najveći rast, s druge strane, zabeležen je u Irskoj (48,6 odsto) i Sloveniji (38,8 procenata).

Što se tiče uvoza van EU, sve zemlje članice su zabeležile porast u odnosu na april 2021. godine, a najveći su Litvanija (140,4 odsto), Hrvatska (82,5 procenata) i Finska (72 odsto).

U prva četiri meseca 2022. godine najveći rast je zabeležen kod uvoza i, sa nižom vrednošću, izvoza energije, što je dovelo do značajnog povećanja trgovinskog deficita u EU energentima, odnosno -183,6 milijardi evra u periodu januar-april 2022. godine u poređenju sa -66,8 milijardi evra u periodu januar-april 2021. godine.

U KOMPANIJI STELLANTIS NAJAVLJENA OTPUŠTANJA RADNIKA U FABRICI U MIČIGENU

Iz kompanije Stellantis saopšteno je da će ovaj auto-proizvođač početi da otpuštanjima u fabrici u Sterling Hajtsu u Mičigenu.

Četvrti najveći proizvođač automobila na svetu nije precizirao koliko zaposle-

nih će izgubiti posao, ali je navedeno da je „odluka doneta kako bi poslovanje postrojenja bilo održivije”, piše Reuters.

U pismu postavljenom na Facebook stranici United Auto Workers 1264 (UAW), unije koja predstavlja radnike Chrysler Sterling fabrike u vlasništvu kompanije Stellantis, navodi se da će od 20. juna početi da se sprovede „otpuštanja u neodređenom roku, od najnižih pozicija prema vrhu”.

Sterling Stamping je jedno od najvećih postrojenja za serijsku proizvodnju na svetu i zapošljava 2.184 radnika, od kojih 2.000 njih rade po satu, navodi se na veb-sajtu fabrike.

Na drugoj strani, na Twitter profilu unije automobilske radnike iz Kanade Unifor Local 444, koja predstavlja zaposlene kompanije Stellantis u fabrici za sklapanje automobila u Ontariju, postavljena je objava da postrojenje neće raditi od 20. juna zbog nedovoljne količine delova.

- Stellantis nastavlja da blisko sarađuje sa dobavljačima kako bi udari koje izazivaju brojni problemi u lancima snabdevanja bili ublaženi - rekao je portparol kompanije, dodajući da rukovodstvo pravi potrebne izmene kako bi proizvodnja minimalno trpela posledice.

Ranije ovog meseca, Stellantis je stopirao aktivnosti u svojoj fabrici u Melfiju u južnoj Italiji na nedelju dana zbog nedostatka različitih delova, uključujući i mikročipove.

SPOLJNI DUG TURSKOG PRIVATNOG SEKTORA PAO NA 163,7 MILIJARDI DOLARA U APRILU

Neotplaćeni inostrani krediti turskog privatnog sektora u aprilu su iznosili 163,7 milijardi dolara, što je pad od 5,3 milijarde dolara u odnosu na kraj 2021. godine, saopštila je Centralna banka.

Kratkoročni zajmovi, isključujući trgovinske kredite, primljeni iz inostranstva iznosili su 7,7 milijardi dolara, što je povećanje od 218 miliona dolara u istom periodu. Obaveze finansijskih institucija čine 81,4 odsto svih kratkoročnih kredita, saopštila je banka, prenosi Anadolu Agency.

Posmatrano po valutama, 37,2 odsto kratkoročnih kredita turskog privatnog sektora bilo je u američkim dolarima, 40,3 procenata u evrima, 18,7 odsto u

turskim lirama i 3,8 procenata u drugim valutama.

Dugoročni spoljni dug sektora smanjen je za 5,5 milijardi dolara na 156 milijardi dolara.

Najviše dugoročnih kredita, 63,8 odsto, bilo je u američkim dolarima, zatim 32,7 procenata u evrima, 1,7 odsto u turskim lirama i 1,8 procenata u drugim valutama.

Ukupni neotplaćeni krediti privatnog sektora primljeni iz inostranstva, na osnovu preostalog roka dospeća, ukazuju na otplatu glavnice od 45,9 milijardi dolara za narednih 12 meseci do kraja aprila, saopštila je banka.

TURKISH AIRLINES ĆE BITI PREIMENOVAN U TÜRK HAVA YOLLARI

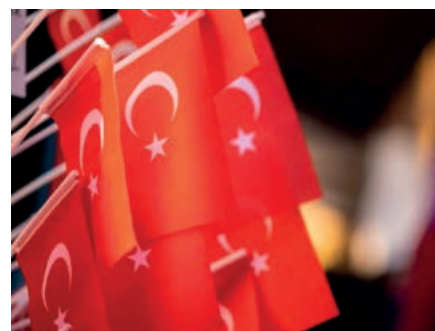

FOTO: UNISPLASH

Turski nacionalni avio prevoznik Turkish Airlines će biti preimenovan u svetlu želje turskih vlasti da svoju zemlju u međunarodnoj zajednici učini poznatom kao Türkiye.

- Od sada naši avioni više neće imati oznaku Turkish Airlines nego Türk Hava Yollari - najavio je turski predsednik Redžep Tajip Erdogan, piše Seebiz.

Ime Türk Hava Yollari uobičajeno je ime avio kompanije u okviru Turske. Turska time pojačava napore da u međunarodnoj zajednici bude poznata kao Türkiye, a ne kao Turska kao do sada. Ovog meseca promena je već potvrđena u Ujedinjenim nacijama, čime je udovoljeno željama Ankare.

- Turska više ne postoji, samo Türkiye - rekao je Erdogan, a prenosi nemačka novinska agencija DPA.

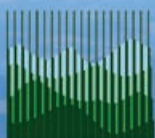
Ankara se dugo protivila engleskom prevodu imena zemlje, između ostalog i zato što je „turkey“ na engleskom i termin za ćurku. U međuvremenu, kritičari taj potez vide kao pokušaj turskih vlasti da pridobiju glasove u nacionalističkom taboru.

Jurija Gagarina 227, I sprat lokal br.194
TC Enjub, Blok 45 11070 Novi Beograd

061/32 33 116 011/628 73 73

pobedniknekretnine@gmail.com
www.pobedniknekretnine.rs

Национални парк Копачик

Копачик
Суво Рудиште 66
36354 Копачик

+381 (36) 5471 011
+381 (36) 5471 229
+381 (36) 737 703

Рашка
Милуна Иванићна 10
36350 Рашка

nasparkkop@mts.rs
www.npkoponik.rs

PORESKE OBAVEZE U JUNU

PRED POČETAK SVAKOG MESECA PORESKA UPRAVA OBJAVLJUJE KALENDAR SA SPISKOM OBAVEZA I ROKOVIMA ZA IZMIRIVANJE ISTIH. OVO SU OBAVEZE KOJE DOSPEVAJU NA NAPLATU U JUNU:

6. jun

Dostavljanje obaveštenja o zaključenim ugovorima po osnovu estradnih programa u prethodnom mesecu

Obaveštenje se dostavlja na Obrascu OZU - Obaveštenje o zaključenim ugovorima o izvođenju estradnog programa zabavne i narodne muzike i drugih zabavnih programa.

Dostavljanje izveštaja o izvršenju obaveze zapošljavanja osoba sa invaliditetom za prethodni mesec i uplata sredstava

Izveštaj se dostavlja na Obrascu IOSI - Izveštaj o izvršavanju obaveze zapošljavanja osoba sa invaliditetom.

10. jun

Podnošenje poreske prijave i plaćanje poreza na premije neživotnih osiguranja za prethodni mesec

Prijava se podnosi na Obrascu PP-PPNO - Poreska prijava poreza na premije neživotnih osiguranja.

Podnošenje poreske prijave i plaćanje PDV za prethodni mesec od strane poreskog dužnika iz člana 10. Zakona o PDV.

Prijava se podnosi na obrascu PP PDV - Poreska prijava za porez na dodatu vrednost.

15. jun

Plaćanje akontacije poreza na prihode od samostalne delatnosti za prethodni mesec

Plaćanje akontacije doprinosa na prihode od samostalne delatnosti za prethodni mesec.

Plaćanje doprinosa za sveštenike i verske službenike, za domaće državljane zaposlene u inostranstvu i za inostrane penzionere za prethodni mesec

Podnošenje poreske prijave i plaćanje doprinosa za obavezno socijalno osiguranje za osnivače, odnosno članove privrednog društva za prethodni mesec

Prijava se podnosi na Obrascu PP OD-O - Poreska prijava o obračunatim doprinosima za obavezno socijalno osiguranje za osnivače, odnosno članove privrednog društva.

Podnošenje poreske prijave i plaćanje PDV za prethodni mesec

Prijava se podnosi na Obrascu PPPDV - Poreska prijava za porez na dodatu vrednost.

Podnošenje obrasca PID PDV 1 za maj ako je u maju ispunjen jedan od kriterijuma za sticanje statusa

obveznika PDV koji pretežno vrši promet dobara u inostranstvo

Plaćanje akontacije poreza na dobit pravnih lica za prethodni mesec

Plaćanje obračunate akcize za period od 16. do kraja prethodnog meseca

Podnošenje poreske prijave za obračun akcize za prethodni mesec, na obrascu PP OA

Podnošenje prijave o obračunu akcize na električnu energiju za krajnju potrošnju za prethodni mesec na obrascu PP OAEL i plaćanje akcize

uključujući i potrebne obrasce;

- Obrascu PBN - Poreski bilans za nedobitnu organizaciju koja primenjuje kontni plan za budžetski sistem;
- Obrascu PBN 1 - Poreski bilans za nedobitnu organizaciju koja primenjuje kontni okvir za privredna društva, zadruge i preduzetnike, odnosno kontni okvir za druga pravna lica;
- Obrascu PBN 2 - Poreski bilans za nedobitnu organizaciju koja primenjuje kontni okvir za banke;
- Obrascu PBN 3 - Poreski bilans za nedobitnu organizaciju koja primenjuje kontni okvir za Narodnu banku Srbije.

Plaćanje razlike između konačno obračunatog poreza na dobit za 2021. godinu i plaćenih akontacija

29. jun

Podnošenje poreske prijave, poreskog bilansa i dokumentacije.

Poreska prijava se podnosi na Obrascu PDP – Poreska prijava za akontaciono – konačno utvrđivanje poreza na dobit pravnih lica;

Poreski bilans podnosi se na:

- Obrascu PB 1 - Poreski bilans obveznika poreza na dobit pravnih lica za period od 01.01. do 31.12.2021. godine,

30. jun

Plaćanje doprinosa za obavezno socijalno osiguranje za neisplaćene zarade za maj 2022. godine

Plaćanje obračunate akcize za period od 1. do 15. dana u mesecu

INFLACIJA NATERALA BANKARE DA POČNU SA ZAOŠTRAVANJEM MONETARNE POLITIKE

KAMATE RASTU, NOVAC SVE SKUPLJI, POGLEDI UPRTI U CENTRALNE BANKE

RASTUĆI PRITISAK INFLACIJE KOJA DOSTIŽE REKORDNE VREDNOSTI I U NAJRAZVIJENIJIM EKONOMIJAMA SVETA PRIMORAO JE KREATORE MONETARNE POLITIKE DA DELIMIČNO PROMENE PRAVAC RAZMIŠLJANJA ILI MAKAR PLANIRANU BRZINU POVEĆANJA KLJUČNIH KAMATNIH STOPA. CENTRALNE BANKE SU PRIZNALE DA SU PROŠLE GODINE POGREŠILE U SVOJIM PROCENAMA RASTA CENA, PA JE VEĆ VIDLJIV TALAS PODIZANJA KAMATA KOJI BI TREBALO DA KORIGUJE POREMEĆAJE NA TRŽIŠTU. IPAK, OVAKAV TREND VODI I KA SKUPLJEM NOVCU I NEPOVOLJNIJIM KREDITIMA, KAKO ZA GRAĐANE, TAKO I ZA PRIVREDU

FOTO: ADRIAN STOCK

Centralne banke širom sveta počele su da zaoštravaju svoju monetarnu politiku. Zbog inflatornih pritisaka evidentan je trend podizanja ključnih kamatnih stopa, pa je tako američka centralna banka – Federalne rezerve (FED), nedavno povećala referentnu kamatnu stopu za 0,75 procentnih poena, što je najveće povećanje od 1994. godine. Prvi put posle više od jedne decenije i Evropska centralna banka iznela je planove za povećanje kamatnih stopa, dok je Narodna banka Srbije (NBS) treći mesec zaredom podigla referentnu kamatu za 50 baznih poena, na nivo od 2,5 odsto.

Na sednici održanoj 9. juna Izvršni odbor NBS odlučio je i da koridor kamatnih stopa ostane nepromenjen, tako da stopa na kreditne olakšice iznosi 3,5 odsto, a stopa na depozitne olakšice 1,5 odsto. Donoseći takvu odluku, zvaničnici centralne banke imali su, pre svega, u vidu da je nastavak konflikta u Ukrajini uticao na produbljivanje energetske krize na globalnom nivou, dalji rast cena primarnih poljoprivrednih proizvoda i industrijskih sirovina, kao i na produžavanje otežanog funkcionisanja međunarodnih lanaca snabdevanja.

- U uslovima kontinuiranog jačanja inflatornih pritisaka na globalnom tržištu, Izvršni odbor je procenio da je potrebno dodatno pooštriti domaće monetarne uslove. To je neophodno kako bi se ograničili sekundarni efekti na inflaciona očekivanja i dalji rast inflacije na domaćem tržištu, čemu Narodna banka Srbije, pored ostalih mera, doprinosi i održavanjem relativne stabilnosti kursa dinara prema evru – navodi se u saopštenju iz Kabineta guvernera NBS.

Podizanje ključnih kamatnih stopa imaće značajne posledice na globalnom nivou, a sve oči i dalje su uprte u američku i evropsku centralnu banku i njihove dalje poteze u smeru zaoštavanja

monetarne politike. Ekonomisti očekuju da će i srpska centralna banka još neko vreme nastaviti trend rasta referentne kamate, što bi moglo dodatno da poskupi novac i zaduživanje u dinarima. Sve to odraziće se kako na srpsku privredu i njen dalji rast, u vremenu „krize svih kriza” kada mnogi analitičari upozoravaju i na mogućnost pojave stagflacije (usporen privredni rast uz povećanje inflacije), tako i na srpske građane i njihov životni standard, kao i na rate kredita koje će vraćati u narednom periodu.

Najvažnija predvidivost

Generalni sekretar Udruženja banaka Srbije (UBS) Vladimir Vasić u razgovoru za Biznis.rs kaže da je i za privredu i za građane najvažnija predvidivost – da znamo kako možemo da planiramo svoje troškove, ulaganja, kupovine. Zato svi pomno prate kretanje kamatnih stopa.

- Zbog toga je najava povećanja ključnih kamata jedan gest koji ima praktičnu vrednost, a koji istovremeno i pokazuje stav centralne banke, odnosno ukazuje kako će se kretati monetarna politika. Zbog snage američke ekonomije sigurno da nema nikog koga ne dotiče promena kursa, odnosno promena monetarne

RAST EURIBORA UVEĆAVA RATE KREDITA

Što se tiče kredita indeksiranih u evrima, Dejan Gavrilović ističe da rast euribora utiče na povećanje rata zajmova čije su kamate vezane za euribor, a to se, pre svega, odnosi na stambene i druge dugoročne kredite.

- I to se već dešava, jer euribor raste već više od pola godine, pa je tako od početka 2022. kada je šestomesečni euribor iznosio -0,55 početkom juna stigao do vrednosti od 0,029, što je prvi put posle sedam godina da je šestomesečni euribor „u plusu”. Dakle, takvi krediti će poskupeti za postojeće dužnike čiji ugovori su vezani za euribor, kao i za nove klijente. Rast obima povećanja zavisi od visine kredita, kao i od roka i marže koju banka naplaćuje kao drugi deo kamatne stope. Na manjim iznosima kredita taj rast će biti manji – navodi Gavrilović i daje dva primera kredita bazirana na kamatnoj stopi koju čini marža banke od 3,5 odsto plus šestomesečni euribor:

- Za kredit od 60.000 evra na 20 godina rata je početkom godine bila 331 evro, a sada je 349, što je povećanje od 18 evra za pola godine. Ako bi u ovom kreditu euribor otišao na nivo od jedan odsto, rata bi bila 380 evra, što je povećanje od 49 evra u odnosu na početak godine.
- Za kredit u vrednosti od 85.000 evra na 25 godina, rata je početkom godine bila 401, a sada je 427, što je povećanje od 26 evra. Ako bi u ovom kreditu euribor porastao do jednog procenta, rata bi bila 472 evra, što je povećanje od 71 evra u odnosu na početak ove godine.

Gavrilović napominje da je vrednost euribora 2008. godine bila i preko pet odsto što bi značilo, ako bi se on vratio čak i blizu tih vrednosti, da bi korisnici kredita „doživeli potop” jer bi im se rate, u prethodnim primerima, povećale i za po 200 evra.

Vladimir Vasić

politike FED-a. Svi prate ponašanje američke i evropske centralne banke, jer one daju najbolji signal kuda ide globalna ekonomija – ističe Vasić.

On dodaje da, iako su naša privreda i građani, kada je reč o stranoj valuti, više vezani za evro nego za američki dolar, i oni koji nisu direktno povezani ne mogu da budu van uticaja kretanja američkog dolara, što važi i za Srbiju.

- U konkretnom smislu, ukoliko su krediti indeksirani u dolarima, onda može doći i do konkretne promene cene kredita, odnosno iznosa koji ukupno treba vratiti – navodi naš sagovornik.

Redovni profesor i dekan Beogradske bankarske akademije dr Dejan Erić kaže da politika određivanja visine referentnih kamatnih stopa predstavlja jedan od najznačajnijih instrumenata monetarne politike koju sprovodi Narodna banka Srbije. U razgovoru za Biznis.rs on objašnjava da je to deo šire ekonomske politike kojim se vrši uticaj na makroekonomske tokove i ukupnu privrednu aktivnost zemlje.

- Kao što joj samo ime sugerise, referentna kamatna stopa definiše neku „referent“ cenu novca i kredita, pre svega, na novčanom tržištu kao jednom

od osnovnih segmenata finansijskih tržišta. Povećanje visine referentne kamatne stope je definitivno signal za sve učesnike u privrednom i društvenom životu da raste „cena“ novca i kredita. Verujem da smo svi svesni situacije u kojoj postoji visok nivo različitih vrsta rizika, što ima za svoju posledicu njen rast. Svi subjekti koji su dužnici, odnosno imaju neki od kredita pažljivo moraju da prate promene kamatnih stopa, pošto su one povezane sa jednim od bazičnih rizika koji se naziva „kamatni“. Ukoliko su dužnici ugovorili kredit po fiksnim kamatnim stopama, za njih ovo povećanje neće imati nikakav uticaj, osim u slučaju novog zaduženja – navodi profesor Erić.

Za klijente koji su zaključili ugovore o kreditu po promenljivim kamatnim stopama, zavisno od uslova definisanih ugovorom, ovo može značiti povećanje kamatnih stopa u narednom periodu, što posledično utiče i na povećanje rata u amortizacionim planovima otplate uzetih kredita.

- Za sve one koji planiraju da se zaduže ovo je signal jedne stvari – novac i krediti će prosto rečeno „poskupeti“, odnosno kamatne stope će biti više. Naravno, za sve sadašnje i buduće dužnike mnogo

POVEĆANJE KAMATNIH STOPA NEIZBEŽNO U NAREDNOM PERIODU

Već više od tri decenije finansijska tržišta skoro svih zemalja sveta su tesno povezana i isprepletana. To je rezultat procesa internacionalizacije i globalizacije. Samim tim, zbivanja na jednom vrlo brzo se „prelivaju“ i na ostala finansijska tržišta.

- Vest o povećanju kamatnih stopa američkih Federalnih rezervi (FED) brzo se proširila svetom i sasvim izvesno da je imala implikacije i na poteze nekih drugih centralnih banaka. Za ceo naš region signali koji dolaze sa vodećih finansijskih tržišta sveta i od strane velikih centralnih banaka (tu mislim još posebno na ECB i Bank of England) su definitivno značajni inputi za ono što nas neizbežno čeka u narednom periodu. A to je, verujem, već vidljivo svima, ne samo finansijskim ekspertima i ekonomistima, već i širokim slojevima stanovništva – povećanje kamatnih stopa – zaključuje profesor Dejan Erić.

Dejan Erić

veći značaj na zaduživanje imaju visina i način ugovaranja efektivnih kamatnih stopa (EKS), pošto su one osnova na kojoj se vrši obračun otplate različitih vrsta kredita – napominje Dejan Erić.

Predsednik Izvršnog odbora 3Bank Vladimir Vukotić smatra da povećanje referentne kamatne stope nije iznenađujuće, s obzirom na prisutne inflatorne pritiske i relativno niske referentne kamate Narodne banke Srbije u odnosu na okruženje – u Mađarskoj referentna

kamata iznosi 5,90 odsto, a u Rumuniji 3,75 odsto.

- Ukoliko dođe do smirivanja inflacije neće biti potrebe ni za daljim pooštavanjem monetarnih uslova. Rast vrednosti referentnih kamata uvek znači povećanje cene novca, pa će korisnici finansijskih proizvoda osetiti uticaj kroz povećanje kamatnih stopa na dinare kod onih zaduženja koja su ugovorena sa varijabilnom kamatnom stopom. Klijentima 3 Banke su na raspolaganju

dugoročni krediti sa fiksnom kamatnom stopom, tako da naši postojeći klijenti neće osetiti negativan uticaj povećanja referentne kamatne stope Narodne banke Srbije, a i kod novih klijenata će taj uticaj biti odložen. Depozitni proizvodi u saradnji sa privrednicima imaju varijabilnu komponentu, pa se povećanje referentne kamatne stope istog dana pozitivno reflektuje na kamatu koju privrednik ostvaruje na svoja deponovana sredstva, a i građani mogu da očekuju atraktivnije kamate na štedne uloge u narednom periodu – zaključuje Vukotić u razgovoru za Biznis.rs.

RAST KAMATE MOŽE POVEĆATI TRAJNOST ZA DINARIMA

Komentarišući povećanje referentnih kamata od strane američkog FED-a i Evropske centralne banke (ECB), predsednik Izvršnog odbora 3Bank Vladimir Vukotić kaže da rast kamatne stope u ekonomijama sa kojima Republika Srbija ima razvijene ekonomske odnose ima posredan uticaj na kretanje kamatnih stopa u našoj zemlji.

- Promena kamatne stope Evropske centralne banke neće nužno uticati na povećanje deviznog kursa evra prema dinaru, što može da znači da u tom smislu neće biti uticaja na rate kredita indeksirane u evrima, ali će uticaja biti kod kredita ugovorenih sa varijabilnom kamatom. Devizni kurs se kontroliše operacijama na deviznom tržištu, gde NBS godinama svojim aktivnostima sprečava veće oscilacije i obezbeđuje stabilnost domaće valute. Takođe, paralelno povećanje kamatnih stopa na srpskom tržištu može uticati na dalje ulaganje stranih investitora u domaće državne obveznice, čime se povećava tražnja za dinarima – objašnjava Vukotić.

Referentnom kamatom protiv rasta cena

Predsednik Udruženja za zaštitu bankarskih klijenata „Efektiva” Dejan Gavrilović ocenjuje da će povećanje referentne kamate uticati na poskupljenje kredita, ali i da će banke to iskoristiti za rast cena naknada.

- Ako uzmemo u obzir činjenicu da bankama kamatni prihodi opadaju, taj „gubitak” će probati da nadomeste na drugoj strani. Svako takvo poskupljenje negativno utiče na privredu i građane, jer im povećava troškove, to jest primo-

FOTO: 3BANK

Vladimir Vukotić

rava ih da izdvoje dodatni novac iz svog budžeta kako bi plaćali bankarske provizije ili veće rate kredita. U tom slučaju mogu da trpe plaćanja na nekoj drugoj strani, preko računa ili hrane, s obzirom na to da rast plata ne prati rast cena bankarskih usluga, a i svega drugog – navodi Gavrilović.

On je uveren da će krediti poskupeti. Tu, pre svega, misli na dinarske kredite vezane za belibor, koji čini deo kamatne stope, za postojeće dužnike sa takvim ugovorima, kao i za buduće plasmane, kako sa ovom vrstom kamate tako i sa fiksnom kamatnom stopom.

Gavrilović smatra da Evropska centralna banka povećava referentne kamate kako bi obuzdala rastuću inflaciju u evrozoni.

- Poskupljenjem cene novca smanjuje se tražnja za kreditima, pa samim tim opada i mogućnost za kupovinu, tražnju robe i usluga. To bi, na neki način, moglo negativno da se prenese i na srpsku ekonomiju, jer povećanje izdataka ka bankama smanjuje kupovnu moć na drugoj strani, te na taj način pada prodaja robe i usluga, smanjuju se prihodi kompanija, a to potencijalno vodi ka smanjivanju

plata, otpuštanju i manjim prihodima u budžetu. Sa druge strane, ako se to želi izbeći, onda je potrebno povećati cene usluga ili proizvoda, a to se opet prenosi na krajnje kupce koji trpe novi udar, pored povećanja cena bankarskih usluga.

RASTU I CENE BANKARSKIH NAKNADA

- Cene bankarskih naknada već rastu, i to neke i do 200 odsto, što ne odražava realno nivelisanje cena sa rastom inflacije ili uvećanim troškovima rada, već isključivo želju za profitom koji banke inače već ostvaruju. Prognozirati koje cene naknada će poskupeti nije baš zahvalno, jer to zavisi isključivo od mašte bankara, s obzirom na to da ne postoji regulativa koja ih u tome ograničava. Održavanje računa je stavka koja je uvek na udaru jer to predstavlja siguran prihod za banke, a na bazi računice brojnih klijenata povećanje od 200 dinara je mnogo novca – ističe predsednik Udruženja za zaštitu bankarskih klijenata „Efektiva“ Dejan Gavrilović.

Svakako, to nisu apokaliptična predviđanja, ali negativan trend jeste za očekivanje – ocenjuje on.

Generalni sekretar Udruženja banaka Srbije Vladimir Vasić smatra da je najvažnija posledica i za građane i za privredu ona zbog koje je Narodna banka Srbije i korigovala referentnu kamatnu stopu, a to je smanjenje inflatornih pritisaka.

- Drastičan rast cena ne želi niko od nas. On građane dovodi u egzistencijalni rizik, a privredi onemogućava planiranje, jer vi ne znate koliko će vas proizvod koštati sa ovakvim promenama važnih inputa kao što su svi energenti ili građevinski materijal. Osim toga, svakako će biti korigovane i ostale kamatne stope, kako one na dinarske kredite, tako i na štednju izraženu u dinarima. Međutim, treba reći da u ovako malim promenama, za 0,5 ili jedan procentni poen, to nije nešto što dramatično menja ni rate kredita, ni pripisanu kamatu na štednju – ističe Vasić.

Na pitanje koji bankarski proizvodi bi mogli da poskupe i imaju li poslovne banke prostora da smanje svoje marže kako ne bi došlo do poskupljenja Vasić kaže da nema potrebe za nagađanjima o

poskupljenima bankarskih usluga i proizvoda, jer je to nešto o čemu odlučuje svaka banka za sebe.

- Na srpskom tržištu radi više od 20 banaka i ja preporučujem svakom klijentu da potraži banku u kojoj najpovoljnije može da dobije uslugu ili proizvod koji su za njega važni. Neke korekcije navise svakako su moguće, pa i realne, jer ni banke nisu mimo svih ostalih učesnika na tržištu. I njih dotiču poskupljenja energenata, otežani lanci snabdevanja, promene navika klijenata zbog globalnih tenzija i tome slično – navodi generalni sekretar UBS-a.

Kraj negativnih kamata?

Kristin Lagard, predsednica Evropske centralne banke (ECB) najavila je da će do kraja septembra kamatne stope doći do nule, čime se završava dugačak period negativnih kamata. Takođe, prema tvrdnjama ekonomista, ECB će povećati svoje kamate tri puta ove godine. Na pitanje kako će se promena kamatnih stopa ECB reflektovati na srpsku ekonomiju i građane, profesor i dekan Beogradske bankarske akademije Dejan Erić najpre ističe da se lično raduje nestanku prakse (i dodaje – „svojevrsne ekonomske anomalije”) postojanja negativnih kamatnih stopa, posebno u svetlu činjenice da ona nije pogodovala i odnosila se na sve zemlje.

KOD PRIVREDE DOMINIRAJU DUGOROČNI KREDITI

Komentarišući kreditnu aktivnost u Srbiji, generalni sekretar Udruženja banaka Srbije Vladimir Vasić ističe da obim kredita raste u kontinuitetu, što je dobra vest, jer govori da postoji interesovanje za dodatna ulaganja, a i prostor da se prihvate razumne finansijske obaveze.

- Kod građana najveći deo zajmova čine stambeni i gotovinski krediti, dok potrošačkih ima znatno manje. Kod privrede dominiraju dugoročni krediti sa čak dve trećine svih pozajmica, a kratkoročni su svega 11,4 odsto – zaključuje Vasić.

- Povećanje kamatnih stopa znači da novac, krediti, hartije od vrednosti, instrumenti duga ili drugim rečima – čitav niz finansijskih instrumenata, postaje skuplji. Za našu privredu to će značiti bez ikakve dileme rast troškova budućih zaduženja. Jedno vreme smo mogli da emitujemo evroobveznice po kamatnoj stopi od 1,1 do dva odsto, što je zaista bio veliki uspeh. Međutim, mišljenja sam da će tako nešto sve teže biti moguće. Što se tiče kredita indeksiranih u evrima, sve zavisi od ugovora u kreditu. Generalno, ovakva situacija u kojoj raste „cena” nov-

ca i kredita (izražena u kamatnoj stopi) je jako poučna za sve – da se mnogo vodi računa o onome što mi (profesori) na fakultetima stalno učimo naše studente, a to je da su u skoro svim finansijama (javnim, poslovnim, korporativnim, monetarnim, bankarstvu, osiguranju, finansijskim tržištima, investicijama) ključna pitanja vezana za rizike! Jedan od osnovnih je kamatni – podseća naš sagovornik.

Komentarišući na koji način će se promena kamatnih stopa Evropske centralne banke reflektovati na srpsku ekonomiju, ali i građane, i šta će značiti za kredite indeksirane u evrima, Vladimir Vasić podvlači da treba razlikovati nekoliko vrsta zajmova.

- Kod kredita sa fiksnom kamatnom stopom promena politike Evropske centralne banke nema nikakvog uticaja. Kod kredita koji su indeksirani u evrima sa promenljivom kamatnom stopom (fiksna marža + euribor) iznos rate će biti povećan. Međutim, sa povećanjima koja sada imamo to nije dramatičan rast i u tom smislu nema razloga za veliki strah kod građana. Dakle, krediti će biti nešto skuplji, što i jeste cilj centralnih banaka, ali takođe treba biti jasan da smo mi u prethodnom periodu imali najpovoljnije kredite u istoriji. Već godinama unazad euribor je imao negativnu vrednost, a to ipak nije nešto

Dejan Gavrilović

što možemo očekivati kao trajno stanje. Negativne kamatne stope su izuzetak, a ne redovna pojava u ekonomiji – ističe generalni sekretar UBS.

Štednja nastavlja da raste

Na prvu loptu moglo bi se reći da će promene ključnih kamata uticati na povećanje štednje. Ali, to je pogrešno i plitko rezonovanje, smatra profesor Dejan Erić. Postoje vrlo različiti oblici štednje, kao i kanali za njeno prikupljanje. Naravno, ova konstatacija zavisi od konteksta razvijenosti finansijskog sistema.

- Što su finansijski sistemi razvijeni, to omogućavaju širu lepezu štednih alternativa. Oročena štednja je samo jedna od njih i to ona najprostija i najbazičnija. Investiranje u instrumente tržišta novca, različite vrste obveznica, instrumente akcijskog kapitala, „proizvode“ osiguranja ili penzione fondove, instrumente koje emituju investicioni ili alternativni fondovi samo su deo spektra štednih i investicionih alternativa. U svim vremenima postoji određena sklonost ka štednji, a na subjektima koji raspolazu viškom sredstava koja su izdvojili za štednju je da se opredele, saglasno svojim preferencijama prema riziku i prinosu, za koju alternative će se odlučiti – zaključuje Erić.

Generalni sekretar Udruženja banaka Srbije Vladimir Vasić ističe da štednja naših građana raste, i to u kontinuitetu duže od 10 godina, i navodi da to važi i za krizni period izazvan pandemijom korona virusa.

- Razloga za rast štednje može biti više, ali dva svakako vredi istaći. Jedan je rast standarda građana, odnosno rast zarada, minimalne zarade, prosečne plate, pa i svih ostalih. Drugi je vraćanje poverenja u domaću valutu, jer štednja u dinarima raste daleko višim tempom nego štednja u devizama. Svaki ekonomista će i građanima i državi preporučiti štednju, jer to je ono iz čega finansiramo razvoj, to je i svakom od nas oslonac za veće kupovine, ili za neke teške dane. Ja bih poručio da čak i kada kamate na štednju nisu visoke, treba ostaviti nešto sa strane. To se uvek pokaže kao dobra odluka. I da, trenutno, i već duže vreme štednja u dinarima povoljnija je za građane nego štednja u evrima – naglašava Vasić.

Predsednik „Efektive“ Dejan Gavrilović smatra da bi promene mogle da dovedu do povećanja kamata, ali ne nužno.

- Najviše zavisi od toga da li će bankama taj novac biti potreban za dalje plasiranje, to jest od tražnje za kreditima. Ako već kamate na kredite rastu, očekivano je smanjenje tražnje za njima, pa to ne bi stimulisalo banke da prikupljaju

SMIRIVANJE INFLACIJE U DRUGOJ POLOVINI 2023. GODINE

Inflacija u Srbiji, kao i u većini drugih zemalja, nastavila je da se kreće uzlaznom putanjom i u aprilu je iznosila 9,6 odsto međugodišnje, od čega je oko dve trećine doprinosa i dalje poticalo od cena hrane i energije. Rast uvozne inflacije odrazio se i na rast bazne inflacije (ukupna inflacija po isključenju cena hrane, energije, alkohola i cigareta).

Ipak, bazna inflacija, koja je u aprilu iznosila 5,5 odsto, i dalje je dosta niža, kako od bazne inflacije u uporednim zemljama regiona, tako i od domaće ukupne inflacije, navode iz Narodne banke Srbije i dodaju da su pored očuvane relativne stabilnosti deviznog kursa važan faktor niže i stabilne bazne inflacije i srednjoročna inflaciona očekivanja finansijskog sektora, koja su nastavila da se kreću u granicama cilja.

- U skladu sa srednjoročnom projekcijom iz maja, inflacija bi trebalo da u drugoj polovini ove godine ima opadajuću putanju, a njeno vraćanje u granice cilja očekujemo u drugoj polovini naredne godine. Izvršni odbor procenjuje da će rast svetskih cena primarnih proizvoda, energenata, kao i viša uvozna inflacija još neko vreme vršiti inflatorne pritiske, nakon čega se očekuje njihovo postepeno slabljenje. Pored toga, dolazak nove poljoprivredne sezone trebalo bi da rezultira smanjenjem cena voća i povrća sa sadašnjih visokih nivoa. U smeru smirivanja inflatornih pritisaka delovaće i efekti dosadašnjeg zaoštavanja monetarnih uslova, a u kratkom roku i efekti ekonomskih mera vlade usmerenih na ograničenje cena osnovnih životnih namirnica i energenata na domaćem tržištu – ističu iz Narodne banke Srbije.

dodatnu štednju povećavanjem kamata. Tamo gde je štednja eventualno vezana za euribor ili belibor, tu će rastom ovih kamata doći i do rasta ukupne kamate na štednju, što štediši donosi veći prihod – navodi Gavrilović.

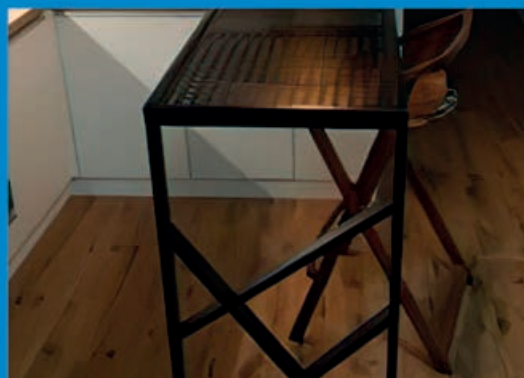
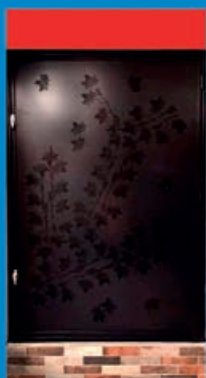
MARIJA JOVANOVIĆ
MARKO ANDREJIĆ

METAL-INOX

DEKORATIVNI PANELI OGRADE KOMADNI NAMEŠTAJ

Pilatovići BB
31210 Požega, Pilatovići
0643277286
lazarmarkicevic5@gmail.com

Војвођанска 13, 22241 Шид, Вашица
022/731671 063/7878823

NAGLO POVEĆANJE KAMATNIH STOPA MOŽE DA IZAZOVE RECESIJU

KREDITI INDEKSIRANI U EVRIMA POSKUPEĆE U SKLADU SA RASTOM KLJUČNIH KAMATNIH STOPA I EURIBORA. NAJVEĆE POVEĆANJE RATA MOŽE SE OČEKIVATI NA POČETKU OTPLATE, JER JE TADA UČEŠĆE KAMATE NAJVEĆE. KOD DUGOROČNIH STAMBENIH KREDITA KOD KOJIH JE PROŠLO VIŠE OD POLOVINE PERIODA OTPLATE POVEĆANJE RATE ĆE BITI VRLO MALO. VISINA MESEČNOG DAVANJA ZAVISI I OD KURSA DINARA U ODNOSU NA EVRO, ALI UZIMAJUĆI U OBZIR IZJAVE ZVANIČNIKA NBS, NE TREBA OČEKIVATI SKOK RATE PO OSNOVU PROMENE DEVIZNOG KURSA

Centralne banke širom sveta krenule su u obračun sa inflacijom, a glavno oružje u ovoj borbi im je podizanje ključnih kamatnih stopa. Američka centralna banka nedavno je povećala referentnu kamatnu stopu za 0,75 odsto, što je najveća promena od 1994. godine. Takođe, Evropska centralna banka (ECB) iznela je planove za povećanje kamatnih stopa prvi put posle više od jedne decenije. ECB je saopštila da name-rava da podigne svoju ključnu kamatnu stopu za četvrtinu procentnog poena na idućem sastanku u julu - na -0,25 odsto, a ponovno podizanje kamata očekuje se i u septembru, verovatno za više od 0,25 procentnih poena.

Očigledno je da se posledice geopolitičkih previranja reflektuju i na Srbiju. Naime, gotovo istovremeno kada je

Evropska centralna banka najavila planove za povećanje kamata, Izvršni odbor Narodne banke Srbije odlučio je na sednici 9. juna da treći mesec zaredom poveća referentnu kamatnu stopu za 50 baznih poena, na nivo od 2,5 odsto.

Kakve posledice će na globalnom nivou doneti povećanja ključnih kamatnih stopa američkog FED-a i Evropske centralne banke i kako će se podizanje referentne kamate Narodne banke Srbije odraziti na srpske građane i privredu u razgovoru za Biznis.rs objašnjava profesor Beogradske bankarske akademije Mališa Đukić.

- Postojeća i najavljena povećanja kamatnih stopa u Sjedinjenim Američkim Državama (SAD) imaju za cilj da uspore rast cena, odnosno da smanje izuzetno visoku stopu inflacije. U uslovima

neizvesnosti i slabog privrednog rasta većina donosilaca odluka u američkoj centralnoj banci - Federalnim rezervama (FED), smatra da je restriktivna monetarna politika adekvatan odgovor na postojeće okolnosti. Zbog povezanosti finansijskih tržišta povećanje kamatnih stopa u SAD poskupljuje kredite i dužničke instrumente ne samo u Severnoj Americi, već i globalno. Prilikom naglog povećanja kamatnih stopa raste i verovatnoća izbijanja recesije. Procena FED-a je da skok kamatnih stopa neće ugroziti privredni rast.

Iako su naša privreda i građani, kada je reč o stranoj valuti, više vezani za evro nego za američki dolar, jasno je da će potezi FED-a uticati i na srpsko tržište. Na koji način podizanje ključnih kamata može da utiče na Srbiju, poslovanje naše privrede i životni standard građana?

- Na našem tržištu kapitala, a posebno na tržištu državnih obveznica, prisutni su investitori iz SAD i Evrope. U periodima visoke likvidnosti i izuzetno niskih kamatnih stopa viškovi novca su usmeravani i ka srpskom tržištu kapitala, što je državi omogućilo jeftino zaduživanje emisijom dužničkih instrumenata. Usled promene monetarne politike u SAD smanjuje se interesovanje za ulaganja na inostranim tržištima, a to može dovesti do rasta kamata, odnosno očekivanih prinosa na državne obveznice Republike Srbije.

Kako će se promena kamatnih stopa Evropske centralne banke reflektovati na srpsku ekonomiju? Šta će to značiti za kredite indeksirane u evrima?

- Slično dinarskim kreditima sa promenljivom kamatnom stopom, krediti indeksirani u evrima će poskupeti u skladu sa rastom ključnih kamatnih stopa i euribora. Najveće povećanje rata se može očekivati na početku otplate, jer je tada učešće kamate u rati najveće. Kod dugoročnih stambenih kredita kod kojih je prošlo više od polovine perioda otplate povećanje rate će biti vrlo malo. Pored kretanja euribora visina rate zavisi i od kursa dinara u odnosu na evro. Uzimajući u obzir izjave zvaničnika Narodne banke Srbije, stabilnost kursa dinara je jedan od prioriteta monetarne politike, tako da ne treba očekivati skok rate po osnovu promene deviznog kursa.

PRIVREDNICI NAJVIŠE UZIMAJU KREDITE ZA OBRITNA SREDSTVA I INVESTICIJE

Kada je reč o kretanju domaće kreditne aktivnosti, u Narodnoj banci Srbije za Biznis.rs ističu da je trend stabilnog rasta, koji je prisutan već nekoliko godina, nastavljen i tokom 2022. godine. Nakon što su 2021. zabeležili gotovo dvocifren međugodišnji rast četvrtu godinu zaredom, ukupni domaći krediti prema nemonetarnom sektoru su u 2022. ubrzali međugodišnji rast na 12,5 odsto u aprilu.

- Kreditna aktivnost prvenstveno je vođena rastom kredita privredi (14,3 odsto međugodišnje), u čijoj strukturi dominiraju krediti za obrtna sredstva i investicije, a zatim kreditima stanovništvu (10,2 odsto međugodišnje), gde su najzastupljeniji gotovinski i stambeni krediti. Pritom, tokom prošle godine, a to je nastavljeno i ove godine, stambeni krediti su u većoj meri povećani u poređenju sa gotovinskim kreditima - navode u Narodnoj banci Srbije.

Uprkos određenom pooštavanju monetarnih uslova zbog povećane neizvesnosti u međunarodnom okruženju i pojačanih geopolitičkih tenzija, u centralnoj banci očekuju nastavak pozitivnih kretanja na kreditnom tržištu i u narednom periodu.

Izvršni odbor Narodne banke Srbije odlučio je na junskoj sednici da treći mesec uzastopno poveća referentnu kamatnu stopu za 50 baznih poena, na nivo od 2,5 odsto. Kakva su Vaša očekivanja, mislite li da će se trend rasta ključne kamate nastaviti i ubuduće? Šta ovo povećanje referentne kamatne stope znači za privrednike, a šta za građane Srbije?

- Pošto Srbija, kao i ogromna većina zemalja, uvozi inflaciju, vrlo je teško davati predviđanja. Prekinuti lanci snabdevanja, skok cena energenata i hrane, kao i nei-

zvesnost u pogledu rata u Ukrajini faktori su na koje ne možemo da utičemo. Isti faktori su i glavni uzročnici visoke inflacije.

Ono što znamo je da povećanje referentne kamatne stope svakako poskupljuje zaduživanje građana i privrede.

ZAOŠTRAVANJE MONETARNE POLITIKE U SAD I EVROPI SVAKAKO ĆE SE ODRAZITI I NA ŠTEDNJU. OČEKUJE SE BLAGI RAST KAMATA NA ŠTEDNJU KRAJEM TREĆEG I TOKOM ČETVRTOG KVARTALA OVE GODINE. IMAJUĆI U VIDU MAKROEKONOMSKU STABILNOST SRBIJE I POVEZANOST SRPSKE PRIVREDE SA EVROPSKIM ZEMLJAMA, DINAR I EVRO SU KLJUČNE VALUTE

GRAĐANI IPAK VIŠE VERUJU U DEVIZNU ŠTEDNJU

Kada je reč o štednji, u Narodnoj banci Srbije napominju da je aktuelna geopolitička kriza uslovlila izuzetno visok stepen globalne neizvesnosti, ali da je i u takvom ambijentu centralna banka uspeła da očuva stabilnost domaćeg finansijskog sistema koji je ostao likvidan i dobro kapitalizovan. Kako ističu, od izuzetnog značaja je i činjenica da su dinarski i devizni depoziti klijenata u bankama, u skladu sa odredbama Zakona o osiguranju depozita, osigurani do iznosa, odnosno protivvrednosti od 50.000 evra.

- Povećana neizvesnost u međunarodnom okruženju je od kraja februara sve do polovine aprila imala uticaj na snažan rast tražnje stanovništva za stranom gotovinom u menjačnicama i bankama. I u takvim, do sada nezapamćenim okolnostima, NBS je svojim instrumentima obezbedila kako stabilnost na deviznom tržištu, tako i nesmetano snabdevanje i dinarskom i deviznom likvidnošću u svim njenim formama – elektronski i u gotovini. Tokom navedenog perioda prema očekivanjima je, u skladu sa pomenutom valutnom transformacijom, došlo i do određenih promena u valutnoj strukturi štednje u korist devizne, a na račun dinarskih depozita, što je vodilo određenom smanjenju dinarske štednje građana koje je zaustavljeno već sredinom aprila. Ukupna štednja stanovništva od početka godine i dalje beleži povećanje, uz izraženiji rast devizne od pada dinarske štednje – ističu u centralnoj banci.

Kako savetuju, u uslovima pojačane neizvesnosti posebno je važno donositi racionalne odluke u pogledu ulaganja i zaduživanja, na osnovu informacija kojima se raspolaže shodno datim okolnostima.

- U kriznim vremenima se savetuje izbegavanje impulsivne potrošnje i ishitrenih odluka – kao što je, na primer, konverzija dinarske štednje u strane valute, što bi se, na osnovu do sada sprovedenih analiza, u prethodnom periodu moglo pokazati kao dugoročno neutemeljena odluka. S tim u vezi, napominjemo da redovne polugodišnje analize NBS o isplativosti štednje potvrđuju da je isplativije štedeti u domaćoj valuti, kako u dugom, tako i u kratkom roku – navode u NBS.

U USLOVIMA NEIZVESNOSTI I SLABOG PRIVREDNOG RASTA VEĆINA DONOSILACA ODLUKA U AMERIČKOJ CENTRALNOJ BANCII – FEDERALNIM REZERVAMA (FED) SMATRA DA JE RESTRIKTIVNA MONETARNA POLITIKA ADEKVATAN ODGOVOR NA POSTOJEĆE OKOLNOSTI. ZBOG POVEZANOSTI FINANSIJSKIH TRŽIŠTA POVEĆANJE KAMATNIH STOPA U SAD POSKUPLJUJE KREDITE I DUŽNIČKE INSTRUMENTE NE SAMO U SEVERNOJ AMERICI, VEĆ I GLOBALNO

Koje bankarske usluge i proizvodi bi mogli da poskupe i u kom obimu?

- Krediti i sve usluge banaka – kreditne kartice, dozvoljeni minus i zajmovi sa promenljivom kamatnom stopom će poskupeti. Obim povećanja ne bi trebalo da bude značajan, jer ako je kamatna stopa na primer bila 7,5 odsto, povećanje za 0,5 odsto neće drastično povećati ratu kredita. Rast će zavisiti i od učešća kamate u rati kredita. Na početku otplate zajma učešće kamate je veće, što znači da će i povećanje mesečne rate biti veće

u poređenju sa ratom kredita koji je pri kraju otplate. Krediti kod kojih je ugovorena fiksna kamatna stopa neće poskupeti.

Kako će se ove promene odraziti na štednju? Šta je Vaš savet građanima kada je reč o štednji, koja valuta je najstabilnija za čuvanje na duži rok?

- Zaoštavanje monetarne politike u SAD i Evropi svakako će se odraziti i na štednju. Očekuje se izlazak iz zone negativnih kamatnih stopa na depozitne olakšice kod ECB, kao i blagi rast ka-

mata na štednju krajem trećeg i tokom četvrtog kvartala ove godine. Imajući u vidu makroekonomsku stabilnost Srbije i povezanost srpske privrede sa evropskim zemljama, dinar i evro su ključne valute za štednju.

Geopolitičke tenzije su povećale oscilacije deviznih kurseva. Štednja u drugim valutama stvara dodatni rizik jer bi, na primer, pad vrednosti dolara u odnosu na evro stvorio gubitak za one koji čuvaju novac u dolarima i obrnuto.

 MARIJA JOVANOVIĆ

DIGITALIZACIJA PROCEDURA ZA PRIVREDU TEK DOŽIVLJAVA SVOJU EKSPANZIJU

U NAREDNOM PERIODU PLANIRAMO DA OMOGUĆIMO SLANJE IZVODA IZ MATIČNE KNJIGE ROĐENIH, VENČANIH I UMRLIH SVIM GRAĐANIMA U NJIHOVO ELEKTRONSKO SANDUČE NA LIČNOM NALOGU NA PORTALU EUPRAVA, KAO I SLANJE IZVODA NA KUĆNU ADRESU. NAPRAVILI SMO REGISTAR SA 2.600 ADMINISTRATIVNIH POSTUPAKA KOJI SE ODNOSE NA PRIVREDU I PRIPREMLJENE SU PREPORUKE ZA POJEDNOSTAVLJENJE 1.200 POSTUPAKA. DO SADA JE POJEDNOSTAVLJENO ILI UKINUTO VIŠE OD 130 POSTUPAKA, ČIME SU NAPRAVLJENE UŠTEDE ZA PRIVREDU U VREDNOSTI VEĆOJ OD 32 MILIONA EVRA NA GODIŠNJEM NIVOU

U Beogradu je početkom maja predstavljen Centar za četvrtu industrijsku revoluciju pri vladinoj Kancelariji za informacione tehnologije i elektronsku upravu, u čijem je fokusu spajanje nauke i privrede u dve ključne oblasti - biotehnologiji i veštačkoj inteligenciji u biomedicini. Ovaj centar zajednički su osnovali Vlada Republike Srbije i Svetski ekonomski forum. Reč je o prvom takvom centru u regionu i tek trećem u Evropi (posle Osla i Moskve), odnosno šesnaestom u svetu.

O značaju ove institucije za saradnju nauke i privrede, ali i o Državnom data centru u Kragujevcu, dostupnim uslugama eUprave za građane i privredu, kao i planovima za naredni period za Biznis.rs govori direktor Kancelarije za informacione tehnologije i elektronsku upravu (ITE) Mihailo Jovanović.

Javnosti je 4. maja predstavljen Centar za četvrtu industrijsku revoluciju, koji radi pri vladinoj Kancelariji za informacione tehnologije i elektronsku upravu. Koje će biti glavne aktivnosti ovog centra i kada možemo očekivati prve rezultate saradnje nauke i privrede na ovaj način?

- Centar će povezivanjem nauke, novih tehnologija, znanja i privrede pomagati da se u Srbiji razvijaju i primenjuju nove biotehnologije sa ciljem da se bolje i efikasnije lečimo, da nam budu dostupni novi inovativni lekovi i aparati, da živimo u zdravijem društvu zahvaljujući novim rešenjima za unapređenje životne sredine.

Projekti kojima će se centar baviti obuhvataju razvoj mehanizama za otkrivanje genetskih predispozicija za razvoj bolesti, pametniji izbor lekova kroz personalizovanu medicinu, upotrebu veštačke inteligencije u brznoj i pametnoj dijagnostici retkih bolesti, upotrebu novih tehnologija u farmaceutskoj industriji, primenu ćelijske i genske terapije, i razvoj brzorastućih visokotehnoloških kompanija u sektoru zdravstva.

Ko će sve učestvovati u radu centra?

- Kroz saradnju sa svim Centrima za četvrtu industrijsku revoluciju u svetu, Srbiji se pruža prilika da koristi najnovija naučna dostignuća i, koristeći najbolja svetska iskustva, obezbedi brži razvoj, a ujedno omogući promociju naše nauke, privrede i znanja. Naši instituti, kao što su Institut za molekularnu genetiku i genetičko inženjerstvo ili Institut za nuklearne nauke „Vinča” već uveliko

rade na značajnim međunarodnim projektima. Njihove aktivnosti su u skladu sa svetskim trendovima, i mogu biti motor daljeg razvoja bioekonomije.

Kancelarija za informacione tehnologije i elektronsku upravu je već potpisala sporazum sa Institutom za molekularnu genetiku i genetičko inženjerstvo o korišćenju Nacionalne platforme za veštačku inteligenciju i Državnog data centra, kojim se ovom institutu obezbeđuje prostor za skladištenje podataka od značaja za dalja istraživanja, dodatna IT infrastruktura i podrška u korišćenju superkomputera. Time obezbeđujemo da se podaci, koji su ključni za donošenje naučnih zaključaka, neuporedivo brže obrađuju, čime će se uštedeti meseci naučno-istraživačkog rada. Takođe, podaci će se čuvati u Državnom data centru, čime obezbeđujemo najviši stepen bezbednosti medicinskih podataka građana.

PROJEKTI KOJIMA ĆE SE BAVITI CENTAR ZA ČETVRTU INDUSTRIJSKU REVOLUCIJU OBUHVATAJU RAZVOJ MEHANIZAMA ZA OTKRIVANJE GENETSKIH PREDISPOZICIJA ZA RAZVOJ BOLESTI, PAMETNIJI IZBOR LEKOVA KROZ PERSONALIZOVANU MEDICINU, UPOTREBU VEŠTAČKE INTELIGENCIJE U BRZOJ I PAMETNOJ DIJAGNOSTICI RETKIH BOLESTI, UPOTREBU NOVIH TEHNOLOGIJA U FARMACEUTSKOJ INDUSTRIJI, PRIMENU ĆELIJSKE I GENSKE TERAPIJE, I RAZVOJ BRZORASTUĆIH VISOKOTEHNOLOŠKIH KOMANIJA U SEKTORU ZDRAVSTVA

FOTO: YOUTUBE

U decembru 2020. godine otvoren je Državni data centar u Kragujevcu, koji je Vlada Srbije utvrdila kao projekat od nacionalnog značaja. Ova investicija vredna 30 miliona evra trebalo bi da doprinese neometanom i pouzdanom radu usluga elektronske uprave, bezbednom čuvanju podataka iz registara, kao i razvoju budućih usluga. Koliko je trenutno korisnika Državnog data centra i koliki je njegov značaj za dalji razvoj srpske privrede?

- Državni data centar u Kragujevcu je veoma brzo posle svog otvaranja počeo da skladišti podatke kako državnih institucija, tako i komercijalnih korisnika. Podsećam vas da je ovaj centar napravljen po najvišim tehničkim i bezbednosnim standardima i veoma je bitno što se svi podaci iz različitih institucija javne uprave čuvaju centralizovano i što su međusobno povezani. Tako je omogućena razmena podataka po službenoj

dužnosti, što doprinosi tome da građani više nisu kuriri javne uprave i više ne nose svoja dokumenta od šaltera do šaltera. Dodatno je značajno što veliki IT korisnici donose nove tehnologije koje mogu biti korisne kako za privredu, tako i za državu.

Početkom maja potpisali smo ugovor sa korporacijom Oracle, koja u Srbiji otvara svoj prvi regionalni centar iz kojeg će pružati usluge u cloudu (oblaku) u

ovom delu Evrope i šire. Potpisivanjem ovog ugovora stvara se nova perspektiva u razvoju sektora informaciono-komunikacionih tehnologija u Srbiji, a istovremeno se naša zemlja pozicionira kao regionalni IT lider. Velika investicija, suma koju će korporacija Oracle uložiti u ovaj regionalni centar, otvara dodatne mogućnosti za dalji razvoj. Svako preduzeće u Srbiji imaće priliku da iskoristi prednosti performansi, bezbednosti i

POČETKOM MAJA POTPISALI SMO UGOVOR SA KORPORACIJOM ORACLE KOJA U SRBIJI OTVARA SVOJ PRVI REGIONALNI CENTAR IZ KOJEG ĆE PRUŽATI USLUGE U CLOUDU U OVOM DELU EVROPE I ŠIRE. POTPISIVANJEM OVOG UGOVORA STVARA SE NOVA PERSPEKTIVA U RAZVOJU SEKTORA INFORMACIONO-KOMUNIKACIONIH TEHNOLOGIJA U SRBIJI, A ISTOVREMENO SE NAŠA ZEMLJA POZICIONIRA KAO REGIONALNI IT LIDER

nižih troškova Oracle cloud infrastrukture (OCI), podržavajući obim i rast industrija, uključujući zdravstvo, malo-prodaju i bankarstvo.

Kupci polovnih vozila odnedavno mogu da plate porez preko portala Plati, a upis u srednje škole i ove godine je dostupan elektronskim putem. Koliko je trenutno usluga građanima dostupno putem portala eUprave, a koliko privredi?

- Na portalu Plati (plati.euprava.gov.rs) odnedavno je dostupna nova elektronska usluga „Obračun poreza na prenos apsolutnih prava u postupku prenosa vlasništva nad upotrebljivanim motornim vozilom“. Građani koji kupuju polovni motocikl, automobil, kamion ili neko drugo motorno vozilo od sada sami obračunavaju i plaćaju porez na prenos apsolutnih prava. U četiri jednostavna koraka, nakon unosa ličnih podataka i podataka sa saobraćajne dozvole, dobija se iznos poreza, koji se možete odmah platiti na portalu putem kartice, ili se može generisati uplatnica za plaćanje e-bankingom odnosno skeniranjem QR koda ili štampanjem uplatnice, nakon čega se određeni iznos može izmiriti na šalteru pošte ili banke.

Podsećam da je ranije ta procedura podrazumevala odlazak u Lokalnu poresku administraciju u kojoj se predavao zahtev, nakon čega je ona obračunavala iznos poreza, zatim izdavala rešenje, pa je sledio odlazak u banku ili poštu da se izmiri iznos, i na kraju vraćanje uplatnice u Lokalnu poresku administraciju i izdavanje rešenja o prenosu apsolutnih prava na vozilo. Sada je ova procedura maksimalno uprošćena i dovoljno je sve odraditi putem portala, nakon čega se samo odlazi po tablice u MUP.

Elektronski upis đaka u prvi razred osnovne i srednje škole, pa i u predškolske ustanove omogućen je i ove godine online. Roditelji ne moraju da idu i prikupljaju dokumenta, već je potrebno da samo podnesu elektronski zahtev. Usluge na portalu objavljujemo i gasimo u zavisnosti od toga koji životni događaj je aktuelan u nekoj lokalnoj samoupravi. Tako isto važi i za privredu, neke usluge su nam aktuelne tokom cele godine, neke samo u periodu kada se predaje završni račun ili je potrebno izmiriti porez.

Šta za privrednike znači to što im je od kraja marta omogućeno potpisivanje finansijskih izveštaja kvalifikovanim

elektronskim sertifikatom u cloudu Kancelarije ITE?

- To je revolucionarni iskorak ka digitalizaciji procedura za privredu. Sama činjenica da je potpis u cloudu zaživeo je velika stvar. To praktično znači da privrednici mogu sebi izdati elektronski sertifikat u cloudu i putem mobilnog telefona potvrditi identitet, te im više nisu potrebne kartice, elektronski čitači kartica, niti bilo kakvi programi. Jednostavnim načinom prijave putem potpisa u cloudu i mobilnog telefona završavaju sav posao.

Koliko je za ukupnu poslovnu klimu u zemlji značajna digitalizacija ove vrste usluga? Kakve su reakcije i komentari privrednika?

- Usluge za privredu tek doživljavaju svoju ekspanziju i mi smo konačno, kroz projekat ePapir, popisali sve procedure koje je potrebno digitalizovati kako bi privreda zaista imala sve usluge prema državi „na klik“. Počeli smo da radimo na tome i tek očekujem prave usluge za privredu. Potpis u cloudu je samo jedna od njih i samo skraćenje i uprošćavanje procedure i mogućnost da se dokumenta potpišu mobilnim telefonom za samo par minuta naišla je na odlične reakcije i privrednika i građana.

Kakvi su planovi Kancelarije ITE za naredni period?

- U narednom periodu planiramo da omogućimo slanje izvoda iz matične knjige rođenih, venčanih i umrlih svim građanima u njihovo elektronsko sanduče na ličnom nalogu na portalu eUprava. Takođe, biće omogućeno i slanje izvoda na kućnu adresu. Napravili smo registar sa 2.600 administrativnih postupaka koji se odnose na privredu i pripremljene su preporuke za pojednostavljenje 1.200 postupaka. Do sada je pojednostavljeno ili ukinuto više od 130 postupaka, čime su napravljene uštede za privredu u vrednosti većoj od 32 miliona evra na godišnjem nivou. Intenzivno radimo sa Republičkim sekretarijatom za javne politike, kroz program ePapir, i do sada smo digitalizovali 68 elektronske usluge za privredu, a do sredine jula ćemo objaviti još 20 novih elektronskih usluga na kojima intenzivno radimo.

 MARKO ANDREJIĆ

NAGRADA GRADA BEOGRADA

Kako se osećate povodom priznanja koje ste nedavno dobili – Nagrade grada Beograda za izuzetan doprinos u organizaciji i realizaciji vakcinacije stanovništva u Beogradu 2021. godine? Šta ova nagrada znači za Vas lično, a šta za Kancelariju ITE?

- Ovu nagradu sam dobio za izuzetni doprinos u organizaciji i realizaciji vakcinacije stanovništva u Beogradu u 2021. godini u okolnostima proglašene svetske pandemije virusa SARS-CoV-2/COVID-19. Kada je ceo svet pogodila pandemija korona virusa, Srbija je, zahvaljujući dobroj organizaciji i agilnosti javne uprave, ali i velikoj predanosti svakog pojedinca, uspela da odreaguje brzo i organizuje se tako da građani što manje osećaju velike promene u svakodnevnom životu koje su nastale preko noći. Kancelarija za IT i eUpravu, kao lokomotiva digitalizacije javne uprave, uspela je građanima i privredi da ponudi veliki broj elektronskih usluga u trenutku proglašenja vanrednog stanja, u veoma kratkom vremenskom periodu. Tako smo i ceo IT sistem za proces masovne imunizacije stanovništva protiv COVID-19, uz nesebičnu podršku kabineta predsednice Vlade i Generalnog sekretarijata Vlade Republike Srbije, uspostavili za nepune dve nedelje.

Ovaj IT sistem je veoma kompleksan jer prati ceo lanac imunizacije od ulaska vakcina u zemlju, čuvanja vakcina, trebovanja vakcina na više od 200 vakcinalnih punktova u zemlji, pozivanja građana putem SMS i e-mail poruka na vakcinaciju u tačno određeno vreme, pa do samog utroška vakcine i evidentiranja svakog pojedinca u sistemu. U svakom trenutku smo znali gde imamo i koliko kojih vakcina, ko je kada primio vakcinu, kada treba da primi drugu ili treću buster dozu, pa do samog štampanja i slanja potvrda o vakcinaciji ili Digitalnog zelenog sertifikata. Nama je ova nagrada veoma dragocena, ali ja sam je posvetio pravim herojima pandemije, a to su zdravstveni radnici koji su podneli najveću žrtvu.

U POSLEDNJE TRI GODINE OSTVARENI DOBRI REZULTATI

STRANE DIREKTNE INVESTICIJE U SRBIJI ODOLEVAJU KRIZNIM VREMENIMA

ONO NA ČEMU SE POSEBNO MORA RADITI JESTE POVEĆANJE TRANSPARENTNOSTI POLITIKE PRIVLAČENJA INVESTICIJA, POŠTO SE DOSADAŠNJA PRAKSA U TOM POGLEDU NE MOŽE POHVALITI DOBRIM REZULTATIMA. POVEĆANJE TRANSPARENTNOSTI ZNAČI SMANJENJE MOGUĆNOSTI ZA BROJNE KORUPTIVNE RADNJE, SA JEDNE, I DISKRIMINACIJU DOMAĆIH INVESTITORA SA DRUGE STRANE

Čini se da dolazak stranih direktnih investicija (SDI) u Srbiju nije previše omela pandemija korona virusa, a ni rat u Ukrajini još uvek ne utiče na ovaj segment ekonomije, iako se geopolitička situacija komplikuje. U odnosu na druge zemlje u regionu Srbija je, prema brojnim pokazateljima, bila lider u privlačenju stranih ulagača od 2019. do 2021. godine.

Podaci Razvojne agencije Srbije pokazuju da su poslednje tri godine dale najbolje rezultate po pitanju privlačenja i realizacije stranih direktnih investicija.

- Imali smo 2019. godinu kao do tada rekordnu po pitanju SDI sa 3,815 milijardi evra. Potom narednu godinu sa velikim izazovima u poslovanju na globalnom planu, usled izbijanja pandemije, koja je

svuda donela neizvesnost i rezervisanost ulagača. Međutim, mi smo bili jedna od retkih zemalja koja nije iskusila da se ijedna najavljena investicija povuče, samo se realizacija u retkim slučajevima malo prolongirala. I u tim kriznim okolnostima iznos SDI u 2020. godini bio je iznenađujuće visok – 3,039 milijarde evra. Verujemo da je i tada, kao i danas u konfliktnoj atmosfere

FOTO: UNSPLASH

dugoročnih planova za investiranje – kažu iz RAS-a.

Investitori uvek u žiži pred izbore

Strani investitori posebno dolaze „u žižu javnosti” tokom predizbornih kampanja, bez obzira na okolnosti u kojima se odvijaju i koje mogu uticati na njih, kaže za Biznis.rs docent na Fakultetu političkih nauka u Beogradu dr Marko Tmušić.

- U tom smislu, indikativan primer jeste predizborna kampanja 2020. godine, tokom koje su najavljene brojne investicije, među kojima su se u medijima najviše isticale izgradnja fabrike nemačke kompanije Brose u Pančevu, potom izgradnja fabrike čokolade u Novom Sadu, kao i izgradnja fabrike komponenata za baterije električnih vozila u Smederevskoj Palanci. Medijskoj pažnji nije promaklo ni otvaranje austrijske fabrike Schiebel u Jagodini, za koju je 12. juna 2020. godine postavljen kamen temeljac, a čiji je početak gradnje odložen zbog pandemije korona virusa. Predviđena vrednost investicije je oko milion evra, a godinu i po dana kasnije fabrika i dalje nije završena. Takođe, sredinom 2019. godine najavljivao je i dolazak u Niš kineske kompanije Xingyu, koja se bavi proizvodnjom svetala za automobile. Iako je izgradnja pogona počela 2020. godine, skoro tri godine kasnije još uvek nema najavljenih 1.000 novozaposlenih, jer u Kancelariji za lokalni ekonomski razvoj navode da je u toku prva faza, odnosno test faza rada u fabrici, a najavljenih 1.000 radnika biće zaposleno do 2025. godine – nabroja naš sagovornik.

Prema evidenciji Razvojne agencije Srbije, tradicionalno najveća ulaganja i

najviše investicionih projekata realizuje se u sektorima automobilske industrije (15,3 odsto), zatim u prehrambeno-poljoprivrednom sektoru (12,5 procenata), a slede elektronska i tekstilna industrija, telekomunikacije, sektor mašina i opreme, građevinarstva i drugi.

- Sve je veći udeo ulaganja koja, pored proizvodnih aktivnosti, podrazumevaju istraživačko-razvojnu delatnost i kreiranje inovacija i novih rešenja upravo kod nas. Samo neki od projekata koji su nedavno došli ili realizovani u Srbiji uključuju imena poput Nidec, Toyo Tires, MTU Engines, ZF, Bizerba, Hansgrohe, Minth, NCR, Brose, Barry Callebaut, Continental – ističu iz RAS-a.

Marko Tmušić podseća da, prema navodima Narodne banke Srbije, pandemija nije previše uticala na priliv stranih direktnih investicija u Srbiju.

- I dalje najveći priliv SDI potiče iz zemalja Evropske unije – skoro 60 odsto a prema nekim podacima, i do 70 procenata – ali uz primetan porast učešća azijskih zemalja, pre svega, NR Kine/Hong Konga (oko 15 odsto), kao i Sjedinjenih Američkih Država i evropskih zemalja van EU, poput Rusije, Turske i Švajcarske. Tačnije, najveći investitori izraženi u procentima su: Nemačka (15 odsto), Italija (14,3 odsto), Austrija (7,5 odsto), Slovenija (6,2 odsto), SAD (5,2), Francuska (4,9 odsto) i Turska (3,7 odsto). Prema vrednosti SDI izdvajaju se: Nemačka (10,8 odsto), Italija (10,2), SAD (10,1), Francuska (9,5), Austrija (8,8), Kina (8,7) i Češka (6,6 odsto). Dakle, važno je napomenuti da kupovina većinskog udela u NIS-u od strane Gazproma u periodu od 2000. do 2010. godine predstavlja drugu najveću investiciju u Sr-

ri, investitorima faktor političke i ekonomske stabilnosti zemlje u koju ulažu od presudnog značaja, te je Srbija zaista sigurno mesto za njihovo ulaganje. Potom dolazi i 2021. godina koja nadmašuje čak i 2019, sa iznosom od 3,863 milijarde evra stranih direktnih investicija – navode iz Razvojne agencije Srbije (RAS) za Biznis.rs.

Oni smatraju da će trenutna dešavanja sigurno doneti oprez i usporeno funkcionisanje poslovanja svuda u svetu, pa u Srbiji.

- Prema onome sa čime se mi svakodnevno susrećemo u radu sa investitorima, i dalje je veliki broj upita i zainteresovanih potencijalnih ulagača. Ne čini se da će se to uskoro promeniti, bar ne drastično. Zapravo, postojeći trendovi „nearshoringa” (približavanje i premeštanje kapaciteta sa Istoka bliže Zapadu i Evropi) govore upravo u korist tezi da će sve zemlje Evrope, posebno ovog dela kontinenta, a među njima i Srbija kao već dokazano najatraktivnija zemlja za investiranje u regionu, biti u fokusu ulagača i njihovih

DODATNI ALAT ZA BRŽI RAD NA PRIVLAČENJU INVESTICIJA

Od kraja maja ove godine dostupan je Registar investicionih lokacija, dodatni alat koji će olakšati i ubrzati rad na privlačenju investicija. Kako su nam rekli iz Razvojne agencije Srbije, on obuhvata pretragu investicionih lokacija u Srbiji sa svim neophodnim podacima o opremljenosti infrastrukture, mogućnostima izgradnje, imovinskom statusu i integriše geoprostorne podatke sa drugim podacima bitnim za investiranje sve se nalazi na jednom mestu za koje nam je ranije bilo potrebno više vremena i pešačkog posla prikupljanja podataka od pojedinačnih institucija. Ovi digitalizovani podaci o lokacijama u opštinama Srbije veoma lako su dostupni svakome, a izvori informacija su institucije. Dakle, reč je o umrežavanju podataka iz svih institucija i ažurnim i tačnim podacima. Na taj način ne samo da je ubrzan rad na pronalasku potencijalne investicione lokacije već Srbija na reprezentativniji način pruža ulagačima uvid u svoje investicione potencijale i kvalitete. Doprinos jednog ovakvog registra je dosta veći i iz ugla transformacije rada ka digitalizovanim sredstvima i cirkularnoj ekonomiji.

FOTO: PR SLUŽBA FPN

TMUŠIĆ: PODATKE O PRILIVU SDI TREBA UZETI KAO INDIKATIVNE, A NE KAO ZVANIČNE

Prema rečima Marka Tmušića, nedavno su objavljeni rezultati jednog istraživanja profesora Ekonomskog fakulteta u Beogradu (dnevni list Danas, 2021) kojim su potvrđene političke kontroverze i odnos države prema domaćim i stranim investitorima. Naime, prema tom istraživanju, u periodu od 2006. do 2016. godine, što je kasnije inovirano podacima do 2019. godine, država je pomogla 296 projekata, od čega 202 stranih investitora, a 94 domaćih, što znači da je domaćih malo manje od jedne trećine. Razlika u dodeljenom iznosu subvencija je daleko veća, pa je od oko 655 miliona evra državnih subvencija stranim investitorima dato 611 miliona, a domaćim svega 44 miliona. Jedan od razloga ovakvog stanja jeste oko 70 odsto raskinutih ugovora upravo sa domaćim investitorima. Ipak, posebno se ističe takozvani „dvostruki odnos države“ prema domaćim ulagačima, koji se ogleda i u tome da oni moraju strogo poštovati sve propise i procedure, dok kod stranih, a pogotovo velikih investicija, nosioci političke vlasti mogu malo „progledati i kroz prste“. Posledica takvog odnosa jeste ulaganje domaćih investitora u neproduktivne investicije, zemljište, nekretnine, ili prosto njihov odlazak u inostranstvo.

- Može se reći da, iako je celokupna politika privlačenja SDI u Srbiju kreirana sa ciljem otvaranja novih radnih mesta, rezultati nekih istraživanja pokazuju da SDI nisu imale značajniji uticaj na rast zaposlenosti, iz čega se izvodi zaključak da se politika privlačenja svodi na puku finansijsku i fiskalnu podršku stranim investitorima. Oni su besplatno dobijali zemljište, država je ulagala u infrastrukturu, dok je investitor bio oslobođen poreza i doprinosa za zaposlene. Sa druge strane, podaci o ukupnim državnim ulaganjima u projekte subvencionisanja stranih investitora i dalje nisu javno dostupni, čime se otvara prostor za spekulacije o stvarnom obimu i vrednosti državnih subvencija koje su otišle stranim investitorima. Pored toga, usled nepostojanja propisa o obaveznom izveštavanju preduzeća o visini tekućih investicija, podatke o prilivu SDI treba uzeti kao indikativne, a ne kao zvanične.

biji (u poređenju sa kupovinom 67 odsto udela u Zastava automobilima od strane italijanske kompanije FIAT), dok je veoma zanimljiv podatak da od 2010. do 2020. godine među 20 najvećih investitora (kompanija) nema nijednog iz Rusije – navodi naš sagovornik.

Tmušić kaže da se dosadašnja politika privlačenja stranih direktnih investicija u Srbiju pokazala veoma uspešnom.

- Pretpostavljalo se da će ekonomska kriza koja je nastupila kao posledica Covid-19 uticati na značajan pad tražnje (posebno vidljiv, na primer, u auto-industriji), a što će rezultirati i promenom u strukturi potencijalnih stranih investitora koja će sada biti više usmerena ka nekim novim, modernim tehnologijama, ka istraživanju i razvoju (R&D – research and development). U tom pravcu dolazi i do promene u mehanizmima za privlačenje stranih investicija, koji će sada više biti usmereni ka podsticanju onih investicija koje će rezultirati tehnološki naprednijim rešenjima – objašnjava docent na Fakultetu političkih nauka.

Subvencije i jeftina radna snaga

S obzirom na značaj stranih direktnih investicija, ono što ih u javnosti često prati je sumnjičavost. Naime, postoje mišljenja da strani investitori započinju svoje biznise u Srbiji zbog „jeftine radne snage“, ali i dotiranja i beneficija od strane države.

- U pogledu prednosti i podsticajnih mera za privlačenje stranih investicija, često je isticano da je Srbija zemlja jeftine radne snage u odnosu na države u bližem i malo daljem okruženju. Pored toga, podsticajna poreska stopa na dobit preduzeća (Srbija 15 odsto, Rumunija 16, Hrvatska 18, Slovenija 19 odsto) jeste jedna od mera kojima male privrede i privrede u razvoju, kao što je naša, često pribegavaju. Ipak, kao najvažnija podsticajna mera se često ističu sredstva koja se dodeljuju od strane države – subvencije. Ovo je, ujedno, i mesto najvećih dilema i sporenja oko politike privlačenja stranih investicija kod nas – objašnjava Marko Tmušić i dodaje da je jedna od često prisutnih kritika stranih ulaganja u Srbiji upravo njihov uticaj na domaća preduzeća, koja se veoma teško mogu izboriti u konkurenciji sa stranim kompanijama i njihovom pozicijom na tržištu.

- U tim kritikama posebno odzvanjaju subvencije, kao jedan od instrumenata

privlačenja SDI. U pitanju su bespovratna budžetska sredstva stranim kompanijama za započinjanje obavljanja nove poslovne delatnosti, proširenje postojećih kapaciteta ili proširenje proizvodnje na nove proizvode, a sve u cilju otvaranja novih radnih mesta – navodi Tmušić i dodaje da su sve do Zakona o ulaganjima subvencije bile namenjene isključivo stranim kompanijama, ali je novim zakonom tretman domaćih i stranih ulagača izjednačen.

Veličina subvencija za investitora i konkretni uslovi za njihovo korišćenje uslovljeni su stepenom razvijenosti konkretne jedinice lokalne samouprave na čijoj teritoriji se investicija realizuje. Primera radi, prema važećoj Uredbi o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija, maksimalni iznos subvencije po novootvorenom radnom mestu u lokalnoj samoupravi čiji stepen razvijenosti je na nivou I (minimalan broj novozaposlenih 50, minimalno ulaganje 500.000 evra, procenat opravdanih troškova dvogodišnjih bruto zarada 20 odsto) iznosi 3.000 evra, dok vrednost subvencija po novootvorenom radnom mestu u lokalnoj samoupravi stepena razvijenosti na nivou V – devastirano područje (minimalan broj novozaposlenih 10, minimalno ulaganje 100.000 evra, procenat opravdanih troškova dvogodišnjih bruto zarada 40 odsto) iznosi 7.000 evra.

- Ostaje otvoreno pitanje onih investicija koje imaju karakter ulaganja od posebnog značaja za Srbiju, u čijem slučaju nosioci političke vlasti koriste

svoja diskreciona prava u odlučivanju o dodeli subvencija, a to bi bile investicije u osnovna sredstva veće od 20 miliona evra, odnosno one kojima se otvara više od 500 novih radnih mesta. U tim slučajevima potencijalni investitor ne prolazi proceduru prijavljivanja na javni poziv, već odluku o dodeli državnih sredstava donosi neposredno Vlada Republike Srbije, čime se može otvoriti prostor i za pojavu političke korupcije – objašnjava naš sagovornik i dodaje da je jedan najčešće pominjanih primera loše prakse u javnosti primer Fiata, te da je tu u pitanju politika, a ne ekonomija.

Kriza povećava oprez ulagača

S obzirom na krizu koja umanjuje prognoze svetskih ekonomskih institucija i organizacija kada je u pitanju privredni rast, i budućnost stranih direktnih investicija u Srbiji je, s jedne strane, neizvesna. Barem u onom obimu u kome su one bile prisutne do sada.

- Srbija je dobar kandidat za privlačenje veoma velikih i tehnološki značajnih projekata u narednim godinama. Ekonomski i politički stabilna, sa opcijama bescarinskog pristupa tržištu od preko 1,3 milijarde potrošača usled postojanja brojnih ugovora o slobodnoj trgovini, sa ogromnim znanjem i ljudskim kapacitetima, naša zemlja će prednjačiti i u ovom periodu u privlačenju investicija. Svakako, moramo imati u vidu da će oprez ulagača biti veći i brzina odlučivanja konsekvantno sporija, a neizvesnost u

poslovanju generalno nosi promene na dnevnom nivou. Sada će pred svim zemljama Evrope biti težak zadatak da održe ekonomije, da održe nivo investicija i da se sve bore, u mnogo većoj konkurenciji, za investicije jer će one doneti neku vrstu ekonomske stabilnosti u budućnosti – smatraju iz Razvojne agencije Srbije.

Marko Tmušić smatra da se mora raditi na unapređenju vladinih politika koje imaju institucionalni karakter, kako bi se obezbedio veći priliv SDI.

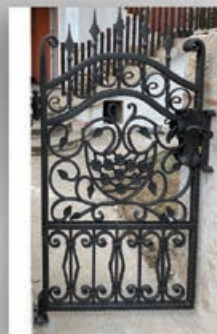
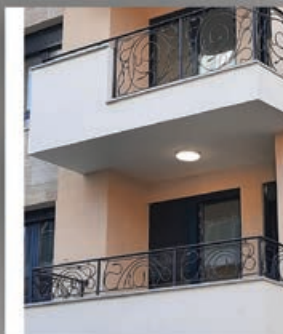
- Ono na čemu se posebno mora raditi jeste povećanje transparentnosti politike privlačenja investicija, pošto se dosadašnja praksa u tom pogledu ne može pohvaliti dobrim rezultatima. Povećanje transparentnosti znači smanjenje mogućnosti za brojne koruptivne radnje, sa jedne strane, i diskriminaciju domaćih investitora, sa druge. Ono što se može izvući kao opšti zaključak jeste da strani investitori podjednaku pažnju prilikom odlučivanja usmeravaju kako na ekonomske, tako i na političke faktore, pa se tako može uočiti veći priliv stranih investicija u onim zemljama u kojima je kvalitet političkih (i ekonomskih) institucija veći. Uvidom u rezultate relevantnih međunarodnih organizacija koje se bave merenjem kvaliteta institucija može se uočiti da je Srbija još uvek daleko (i, stiče se utisak, sve više se udaljava) u odnosu na razvijene zemlje, u pogledu stepena kvaliteta političkih institucija i nivoa konsolidovanosti demokratije – kaže doцент na FPN-u.

 MILJAN PAUNOVIĆ

Dulić Vidoja 110
11318 Miloševac-Velika Plana
063/7881876
sasa.ivanovic68@gmail.com

**KAPIJE
GELENDERI
OGRADE
LAMPE
BAŠTENSKE GARNITURE**

IZ SLOVENIJE I SRBIJE SNABDEVAJU SE NAJZNAČAJNIJE KOMPANIJE SVETSKJE ŽELEZNIČKE INDUSTRIJE

STRATEŠKIM RASTOM DO VELIKIH RAZVOJNIH PARTNERA

DIREKTOR SLOVENAČKOG PREDUZEĆA KOVIS, KOJE IMA PROIZVODNI POGON U BAČKOJ PALANCI, ZA BIZNIS.RS OBJAŠNJAVA KAKO JE KVALITETAN RAST VAŽNIJI OD BRZOG USPONA, TE ZAŠTO JE VAŽNO IMATI ČITAV RAZVOJNI I PROIZVODNI PROCES POD ISTIM KROVOM, POSEBNO U DOBA VELIKIH SPOLJNIH KRIZA KOJE UTIČU NA VREMENA NABAVKI I NAPLATA

Proizvodnja za železničku industriju je veoma specifična. U njoj uvek ima posla, posebno za velike evropske kompanije i u vreme tehnoloških inovacija uporedo sa prelaskom na zelene alternative. Primer slovenačke kompanije Kovic pokazuje kako se pravovremenim odabirom zahtevne tržišne niše u železničkoj branši, uz konstantno strateško ulaganje u sopstveni razvoj, može izgraditi globalno respektabilna pozicija.

Sve je počelo još 1976. godine, kada je Anton Pangrčič u Brežicama započeo proizvodnju kočionih diskova za automobilsku industriju. Već osam godina kasnije, međutim, pogon u Sloveniji radio je isključivo za potrebe železničkih preduzeća. Uočena je zgodna poslovna prilika – niša u kojoj je bilo malo učesnika. Po raspadu Jugoslavije registrovano je poslovno društvo koje nosi današnje ime, a u međuvremenu se razgranalo i u Srbiji, preko istoimenog preduzeća u Bačkoj Palanci.

U železničku industriju se teško ulazi

Kako u razgovoru za Biznis.rs objašnjava direktor Kovisa Alen Šinko, postoje opravdani razlozi zašto se u železničku industriju teško, odnosno „dugo“ ulazi. Naime, potrebno je zadovoljiti gomilu neophodnih sertifikata o standardima kvaliteta koji moraju da se ispoštuju, pa tek posle višegodišnjeg testiranja može da usledi saradnja sa nekim od najvećih firmi u ovoj oblasti. Stalni kupci kompanije danas su neka od najvećih međunarodnih imena poput Alstoma, Bombardiera, Siemens ili Amtraka.

- Pravi biznis morao bi biti jednostavan. Ako imate tražen i kvalitetan proizvod i dostavljate ga na vreme, onda ćete vremenom izgraditi mrežu poverenja i

Alen Šinko

svesti rizike na minimum – zaključuje Šinko.

Što se tiče rizika, jedan njihov deo značajno je umanjen kada je Kavis krajem devedesetih preuzeo livnicu u mestu Štore. To se posebno vidi sada, kada su lanci snabdevanja repromaterijala značajno usporeni, pa i u potpunosti zakočeni, u svetlu pandemijske, energetske i ukrajinske krize. Sama livnica snabdeva se rudama iz Južne Afrike, Norveške, Rusije, Australije, Brazila...

- Nemamo jednog dobavljača već uzimamo sirovinu od više njih, zahvaljujući dugoročnim ugovorima, pa smo tako smo obezbeđeni na više strana. Ovo što se trenutno dešava sa skokom cena u svetu nema veze sa stvarnošću, već je rezultat kratkotrajnog profitiranja špekulanata, i nije dugoročno održivo stanje – komentariše Šinko, i dodaje da je Kina pokupovala 75 odsto rudnika i da diktira globalni tempo trgovine osnovnim materijalima.

Kvalitetni tokovi novca dugoročno obezbeđuju stabilnost

Zarad što bržeg rešavanja potreba nabavke, naš sagovornik ističe da je jako važno za svaku kompaniju da poseduje zdrave gotovinske tokove (cash flow), a pogotovu u vremenima kada se dešavaju problemi sa cenama i nabavkom energenata. Ne predstavljaju samo cene problem, već i ugovoreni rokovi isporuke. Zato gotovina u rukama može da omogući rezervaciju robe za nekoliko meseci unapred.

- Kada imate cash flow možete da radite bez problema – to što odmah plaćate obezbeđuje vam da brže popunite skladišta od svoje konkurencije. Pored toga, dobri tokovi novca podrazumevaju i kvalitetno rešena potraživanja kompanije. Ako ste dobavljač koji ima kvalitet i on-time delivery (isporuku u ugovorenom roku) onda vas traže na tržištu, to je toliko jednostavno – poručuje direktor Kovisa.

A proizvodnja u Bačkoj Palanci nije stala niti jedan dan od proglašenja pandemije korona virusa. Razlog za dobre rezultate u tom periodu leži u činjenici da je ovo preduzeće počelo da upražnjava mere zaštite među prvima na tržištu, i zahvaljujući tome obezbedilo nesmetanu proizvodnju.

Tokom 2020. godine, prema podacima iz finansijskih izveštaja kojima raspolaže CompanyWall, Kavis je u Srbiji ostvario rast ukupnih prihoda od približno 12 odsto, na 17.636.175 evra, dok je slovenačko matično preduzeće u istom periodu prihodovalo 49.063.488 evra.

Pruga na Tibetu sa pečatom Kovisa

- Počeli smo da se bavimo proizvodnjom koja je drugima komplikovana, usput prodajući naš know-how (umeće) i negujući timski duh. Od 2000. godine do danas stalno smo beležili godišnje stope

rasta između 10 i 15 odsto – napominje Šinko.

Što se tiče pogona u našoj zemlji, direktor kompanije priznaje da je u početku jedna od ideja bila da se iskoriste tradicionalne veze sa Rusijom za pojačani izvoz na tržište ove istočnoevropske zemlje, ali vremenom se prodaja tako dobro razvila da Bačka Palanka praktično sada „pokri-

va“ čitavu Evropu.

Ideja da se zaokruži čitav proces proizvodnje – od razvoja, nabavke materijala iz sopstvene livnice, preko proizvodnje odlivaka i finalnih proizvoda, obrade, farbanja, a potom i neophodne logistike – dovela je do toga da je Kavis postao takozvani razvojni dobavljač za velike svetske kompanije.

- Te renomirane kompanije počele su

da nas tretiraju kao svoje razvojne partnere, i za njih proizvodimo oko 70 odsto naše proizvodnje. Jednom kad smo dosegli taj nivo, morali smo da proširimo kapacitet livnice i da još dodatno investiramo u njenu zelenu proizvodnju. Napravili smo novu halu i logističko skladište 2016. godine, a dve godine kasnije smo počeli investiranje u novu livnicu, za koju sada možemo da kažemo da je najmodernija u celoj Evropi. Čitava investicija koštala je oko 30 miliona evra, gde je cena jednog pojedinačnog filtera iznosila približno tri miliona evra – ponosno priča Šinko.

Nova tehnologija je, između ostalog, omogućila da Kavis počne da radi i na mnogo kompleksnijim proizvodima, kao što su, na primer, menjači za lokomotive. Automatska sklopka za teretne vagona biće sledeći bitan proizvod za kompaniju. U pitanju je čitav sistem za 500.000 novih vagona u Evropi od 2025. godine. Kavis se može pohvaliti i da se u Tibetu na najvišoj pruži na svetu, gde su temperature izrazito niske, a materijali sklone pucanju, koriste njegovi kočioni diskovi.

- Nama je sve vreme jako stalo da naš razvoj ne bude prebrz, već kvalitetan, i mislim da se to vidi i iz ostvarenih rezultata. Imamo veliki projekat i skupili smo dobru ekipu zaposlenih u Srbiji, postavili smo temelje za razvoj u sledećih deset godina. Sve te mašine i hale ne znače ništa bez naših zaposlenih. A ako ne znate da izaberete kvalitetne kadrove, i ako se oni ne razvijaju, onda ništa niste učinili – naglašava Šinko.

MARKO MILADINOVIC

SVE OSKUDNIJE TRŽIŠTE RADNE SNAGE

U Kavisu se dosta polaže računa na odnos prema zaposlenima, u smislu da kompanija, koja je u suštini iznikla iz malog porodičnog preduzeća, neguje zajedništvo i u kriznim vremenima. Alen Šinko otvoreno kaže da njihove zarade nisu najniže niti najviše na tržištu, ali da su zato redovne, i da može da se napreduje. Za vreme najvećeg jeka pandemije korona virusa jednom broju radnika iz Hrvatske tokom više od mesec dana bio je zabranjen dolazak na njihova radna mesta u slovenački pogon, ali uredno su im isplaćivane zarade. Ovakav odnos posebno će se isplatiti u vreme sve oskudnije ponude na tržištu radne snage.

- S jedne strane, kad vam ide dobro treba da štedite za loše dane koji će neminovno doći u nekom trenutku. S druge, problem s radnom snagom postaje sve veći u celoj Evropi, pa tako i u Sloveniji i Srbiji. Činjenica je da će fizički rad biti sve više plaćen, jer to sve manje ljudi hoće da radi. Svi bi hteli lepo da žive sa malo rada, a to je nemoguće. Tako lagodno kako se živelo poslednjih godina u Evropi, više neće moći – kaže Šinko.

PERIC
POLOVNA BELA TEHNIKA

Bitoljska 16/a, 11030 Beograd, Čukarica
063/ 426 668, 069/ 42 66 681
www.drazen.kpizlog.rs
www.polovnabelatehnika.com
info@polovnabelatehnika.com

POLOVNA BELA TEHNIKA

Velik izbor aparata poznatih brendova
(LG, Sony, Gorenje, Samsung, Bosch i drugih)

MIS BETON

PROIZVODNJA I UGRADNJA
BETONSKE GALANTERIJE

Konopnica BB
16210 Konopnica
063 803 75 94 062 203 375
misbeton@hotmail.com
www.misbeton.com

Omladinska
zadruga
Pravi Pobednik

Masarikova 25
21000 Novi Sad
065/2256535, 021/4737108
ozpravipobednik@gmail.com
www.ozpravipobednik.rs

POSREDOVANJE PRI PRIVREMENOM
I POVREMENOM ZAPOSŁJAVANJU MLADIH

MOGUĆNOSTI INVESTIRANJA U VREMENU SILAZNOG TRŽIŠTA

Među investitorima je opšte poznato da je takozvano tržište „bikova” ono na kojem su akcije generalno u trendu rasta, a „medveđe” tržište ono na kome su akcije u generalnom trendu pada. Tržište „medveda” ili trend silaznog tržišta se obično definiše kao pad od 20 odsto u odnosu na nedavne maksimume. Ovih dana upravo imamo teorijsku potvrdu definicije, s obzirom na to da je vodeći američki indeks S&P 500 u padu od 22 odsto od početka tekuće 2022. godine.

Uobičajeni uzrok „medveđeg” tržišta je strah investitora da budućnost ne izgleda sjajno ili je neizvesnost u najmanju ruku opšta karakteristika vremena. Postoji i mnoštvo drugih mogućih uzroka. Dok je globalna pandemija Covid-19 izazvala tržište „medveda” iz 2020. godine, drugi istorijski uzroci uključuju široko rasprostranjene špekulacije investitora, neodgovorno pozajmljivanje, kretanje cena nafte ili recesiju privrede. U aktuelnom vremenu to je strah da će zbog trenutne krize u Ukrajini i kontinuirano povišene inflacije na globalnom nivou doći do značajnog usporavanja rasta vodećih svetskih ekonomija i recesionog perioda.

Silazna tržišta svakako mogu biti neprijatna vremena za investitore, pošto niko ne uživa da gleda kako vrednost portfelja opada. S druge strane, takvo tržište pruža priliku za zauzimanje dobrih pozicija, s obzirom na to da su i cene dobrih kompanija depresirane. Iz tog razloga jedan od pristupa investiranju u vreme takozvanog tržišta „medveda” je i fokus na kvalitet kompanija u čije akcije želite ulagati.

Drugim rečima, kada celokupnoj ekonomiji krene loše, kompanije koje imaju preveliku zaduženost ili nemaju nikakvu stvarnu konkurentsku prednost ili pak doživljavaju druge specifične probleme u poslovanju imaju tendenciju da budu najteže pogođene, dok visokokvalitet-

ne kompanije imaju tendenciju da budu bolje performirane od proseka tržišta. U nesigurnim vremenima važno je fokusirati se na kompanije sa solidnim bilansima i jasnim, trajnim konkurentskim prednostima i dobrim dugoročnim perspektivama poslovanja. Selekcija i praćenje različitih sektora su takođe od prvorazrednog značaja jer, bez obzira na opšti pad tržišta, nisu svi njegovi segmenti podjednako pogođeni. Primera radi, u toku aktuelnog pada na američkim berzama određeni sektori su imali solidne dobitke. U prvom redu su to bile naftaške kompanije kojima tekuća kriza i povišene cene nafte i te kako odgovaraju, pa su tako pojedine kompanije iz ovog sektora gotovo udvostručile vrednost, dok je celo tržište izgubilo preko 20 odsto u istom periodu.

Za ulagače popularno nazvane „trejderima”, silazno tržište verovatno ne predstavlja toliku glavobolju kao dugoročnim investitorima. Naime, oni su uglavnom fokusirani na kraće vremenske periode i pokušaje da se ostvari zarada na razlici u ceni kroz hvatanje manjih uzlaznih talasa. Bez obzira na generalno silazni trend, tokom tržišta „medveda” postoji uvek i niz kraćih uzlaznih perioda, te se tokom tog vremena itekako može ostvariti profit. Zato oni koji su aktivni na berzi u vremenu silaznog tržišta, imaju mogućnost da preispitaju vremenske horizonte ulaganja i eventualno promene strategiju, tako što bi odustali od držanja dugoročnih pozicija u iščekivanju boljih vremena i postali aktivni trgovci.

Ovo znači da je opšti trend pada upravo prilika da se zauzimaju duge pozicije u momentu kada se procenjuje da je on trenutno iscrpljen i koje se zatim drže kratko za vreme privremenih skokova. Na krajevima tih privremenih skokova se te pozicije zatvaraju i čeka se novi krug dužeg pada koji stvara priliku za zauzimanje nove kratkoročne kupovne pozicije.

**Vladan
Pavlović**

Ilirika

PEKI-BELT

Halomski šor 72
24418 Subotica, Šupljak
063/533-263
069/533-2630
pepi.pekibelt@gmail.com

REZREVNI DELOVI ZA TRAKTORE I KOMBAJNE

**RESTORAN
TRI BORA**

Kadinjača 2
31102 Volujac, Užice
064/4487746
031/3807455
sanja77ue@gmail.com

ETHEREUM 2.0

Tokom svakog ciklusa rasta cene na kripto tržištima u nekom trenutku krenu priče kako će ethereum prestići bitcoin i zauzeti tron kao najvrednija kriptovaluta. To se još uvek nije desilo.

Lično mislim da nikad i neće, ali je to u principu potpuno nebitno, jer oni nisu konkurencija. Ako na bitcoin gledamo kao na „digitalno zlato“ (već godinama se često pominje u tom kontekstu), ethereum nije čak ni „digitalno srebro“ (jer zlato i srebro jesu u nekoj meri konkurencija), već recimo „digitalni aluminijum“ (ovaj metal je uzet kao primer samo da bi se ilustrovala poenta da nisu konkurencija). Iako su i zlato i aluminijum metali, veoma bitni, praktično nema preklapanja kada je upotreba u pitanju. Niti ćemo praviti nakit od aluminijuma, niti avione od zlata.

Među mnogim razlikama između dve najjače kriptovalute, jedna od najbitnijih je fleksibilnost u pogledu daljeg razvoja. Bitcoin je ultrakonzervativan, ne menja ništa od ključnih funkcionalnosti. Možda nema puno funkcionalnosti, ali to što radi radi maksimalno pouzdano i radi najbolje na svetu. S druge strane, ethereum stalno traži načine da optimizuje algoritam za veoma ambiciozne projekte koje treba da podrži.

Verovatno najduže iščekivano unapređenje je projekat „Ethereum 2.0“ koji označava prelazak sa Proof-of-Work (PoW) konsenzus algoritma na Proof-of-Stake (PoS). Više puta je odlagano, ali deluje da će se u narednih nekoliko meseci zaišta i dogoditi. Da ne bismo išli previše u tehničke detalje, objasniću samo glavnu razliku. Kod PoW kriptovaluta su najbitniji učesnici u sistemu oni koji imaju najjači hardver i oni dobijaju najviše novogenerisanih koina u procesu rudarenja. Kod PoS sistema su najbitniji oni koji imaju najviše koina (nešto kao deoničari u kompaniji

– oni koji imaju najviše deonica, oni se najviše pitaju, a najviše i dobijaju kroz dividende).

Razlozi za prelazak sa PoW na PoS mogu biti razni. Jedan može biti ekološki, pošto PoW rudari troše neuporedivo više struje (mada ETH rudari troše značajno manje od BTC rudara). Drugi može biti bezbednosni. Naime, slabije kriptovalute su lake mete napada rudara neke jače kriptovalute. Oni mogu preusmeriti hardversku snagu da neko vreme rudari slabiju kriptovalutu i napraviti potpuni kaos ako imaju loše namere. Ipak, deluje da je kod ethereuma razlog ograničenje u skalabilnosti koje PoW sistemi imaju.

Da bi mogao da se izbori sa sve većom konkurencijom, ethereum mora da poveća broj računskih operacija koje može da obavi u jedinici vremena i da smanji troškove obavljanja tih operacija. To u PoW sistemu teško može da postigne u dovoljnoj meri. Iako je ova tranzicija u neku ruku logičan potez, ovo je svakako jedan od najbitnijih i najrizičnijih poduhvata otkad postoje kriptovalute. Menja se jedan od ključnih elemenata sistema i to sistema koji ima desetine (a možda i preko sto) miliona korisnika.

Oči mnogih biće uprte u ethereum tokom leta. Ako sve prođe kako treba, mislim da bismo mogli očekivati masovnu seobu kriptovaluta sa PoW na PoS algoritam. Jedina kriptovaluta za koju ta tranzicija sigurno nema nikakvog smisla je baš bitcoin. Nedavno sam u jednoj Twitter raspravi napisao da svako ko promoviše prelazak bitcoina na PoS ili ne razume ili ne voli bitcoin. Ko god šta voleo, ipak mislim da je u kripto svetu vrlo mali broj onih koji priželjkiju probleme na startu „Ethereuma 2.0“. U godini u kojoj nije manjkalo problema, kako na globalnom planu, tako i u samom kripto ekosistemu, još jedna drama je poslednje što nam treba.

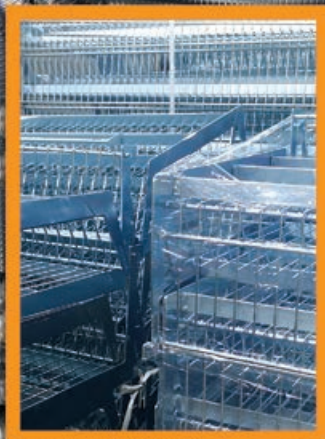

**Aleksandar
Matanović**

vlasnik kripto
menjačnice ECD

Maršala Tita 104
24435 Mol
tel 024 862 062
064 640 88 52
faks 024 861 005
hemol.mol@gmail.com

**САМОСТАЛНИ СИНДИКАТ
ЕСТРАДНИХ УМЕТНИКА
И ИЗВОЂАЧА СРБИЈЕ**

Dečanska 14, 11000 Beograd
011 323 92 60
sin.estradesrbije@gmail.com
www.sindikatestrade.org.rs

DA LI JE E-COMMERCE I DALJE „VRUĆA TEMA”?

Kada biste pitali celokupnu poslovnu zajednicu u Srbiji o čemu se najviše pričalo prethodnih godina, odgovor bi sigurno bio – e-commerce. Online poslovanje i online plaćanja imaju značajnu ulogu na savremenom tržištu i sve je više biznisa svih veličina koji prepoznaju njihov značaj i mogućnosti koje otvaraju. Za bilo koju, a naročito za malu ili srednju firmu, izlazak na internet znači nove korisnike u zemlji i potencijalno inostranstvu, a uključivanje online plaćanja u veb-prodavnicu (web shop) s jedne strane predstavlja garanciju kvaliteta na koju se korisnici oslanjaju, a sa druge, garanciju plaćanja i veću sigurnost za samog trgovca.

Broj veb-prodavnicama u Srbiji raste – prema podacima Narodne banke, samo tokom prošle godine je broj online trgovaca porastao za 27 odsto. Tome naruku idu i podaci našeg najnovijeg MasterIndex Srbija istraživanja da se 82 procenta ispitanika susrelo sa online plaćanjima i kupovinom. Skoro polovina online kupaca (47 odsto) plaća račune karticama, a ispitanici dodatno online kupuju i odeću (44 odsto) i namirnice (20 odsto), dok 17 odsto njih koristi usluge servisa za dostavu koji su jedan od važnih pokretača rasta u ovom domenu. Važno je osvrnuti se i na podatak da su za većinu ispitanika domaće internet prodavnice daleko popularnije (ili praktičnije) od inostranih, jer 56 odsto njih kaže da kupuje isključivo na srpskom „vebu”, što je skoro šest puta više od onih koji poručuju iz inostranstva.

Sve nam ovo govori da se korisnici oslanjaju na sigurnu, brzu i praktičnu online kupovinu i to može biti snažan pokretač ekonomskog rasta ako osiguramo da nove tehnologije budu dostupne svima. Ponoviću ono na čemu mi insistiramo – skaliranje bilo kog rešenja na tržištu moguće je samo kroz snažnu saradnju javnog i poslovnog sektora i insistiranje na edukaciji korisnika. Plaćanje mesečnih računa online jedan je od edukativnih mehanizama na koje se oslanjamo – onda kada online plate račun koji

bi i inače plaćali svakog meseca na šalteru, korisnici stiču naviku i poverenje u jednostavan online proces uplata, a saradnje širom regiona koje smo ostvarili sa izdavaocima računa dokazuju upravo to. Dalju diverzifikaciju tržišta koja će u e-commerce uključiti nove privredne grane delom će podstaći i obavezna fiskalizacija, a mnogo većim naporima trgovaca da budu tamo gde njihovi kupci to očekuju, uključujući i veći upliv na društvene mreže, kao i pokretanje novih digitalnih tržnica, kao „one-stop shop” rešenja čija popularnost na globalnom nivou ne jenjava.

U kontekstu digitalizacije poslovanja, sigurnost, poverenje i transparentnost – kako za krajnje korisnike, tako i za same biznise – nikad nisu bili važniji. Sigurnost je temelj svega što Mastercard radi i mi konstantno unapređujemo mehanizme zaštite koje primenjujemo na svaku transakciju, počevši od toga da sve naše fizičke kartice koriste čip i PIN tehnologiju, što je standard platne industrije, preko implementacije tehnologija tokenizacije i biometrije u mobilna plaćanja, do oslanjanja na pasivnu i aktivnu biometriju i veštačku inteligenciju kada su online plaćanja u pitanju. Poverenje mora biti temelj svake nove tehnologije i svake nove usluge, a ono se stvara besprekornim iskustvom, jer se tako ljudi ohrabruju da prihvate promene, bilo da se radi o beskontaktnom plaćanju gradskog parkinga, kupovini ulaznice za festival mobilnim novčanikom ili uplati donatorskog iznosa putem veb-platforme.

Zaključak se sam nameće – da, e-commerce je i dalje „vruća tema” biznisa, a ulaganje u digitalizaciju je ulaganje u budućnost i rast, uz stalnu edukaciju i stimulaciju korisnika i trgovaca kao preduslov za to. Pandemija koju smo, nadam se, ostavili za sobom pokrenula je momentum za digitalizaciju i očekujemo da će, 20 do 30 odsto ove digitalne promene ostati trajno. Ono što nam je sada potrebno su posvećenost, saradnja i hrabre ideje, kako bismo pomogli domaćim malim i srednjim firmama da povećaju konkurentnost i dostignu održivost poslovanja.

Jelena Ristić

direktorka za tržišta Srbije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine kompanije Mastercard, članice E-commerce asocijacije Srbije

AUTOSERVIS

M&B

Jerneja Kopitara 37
21000 Novi Sad
064/2184908

robertolajos1968@gmail.com

SERVIS ZA JAPANSKA I
KOREJSKA VOZILA

PEČENJARA
GRAOVAC

Žarka Vučinića 39 22202 Mačvanska Mitrovica
065/5295528 064/3427467

PRODAJA I
UŠLUŽNO
PEČENJE MESA

zemljoradnička zadruga

NAPREDAK

Dože Derđa 126
24406 Senta, Gornji Breg
024/4843066, 024/4843076
napredakgb@gmail.com

PRODAJA I OTKUP ŽITARICA

RAT U UKRAJINI UTICAO I NA PLATFORMSKE RADNIKE

SRPSKI FRILENSERI RADE ZA MANJE PROSEČNE ZARADE, ALI IM GIG RAD SVE VIŠE POSTAJE JEDINI IZVOR PRIHODA

U TRENUTKU MERENJA KOJI JE PRETHODIO ORUŽANIM SUKOBIMA, NA TRŽIŠTU PLATFORMSKOG RADA U REGIONU JUGOISTOČNE EVROPE NISU ZAPAŽENI EFEKTI SELJENJA POSLOVA IZ UKRAJINE, ODNOSNO NIJE ZNAČAJNIJE POVEĆAN INTENZITET RADA U ODNOSU NA REDOVNA MERENJA GIGMETRA. MEĐUTIM, ANALIZA POKAZUJE DA OPADANJE TRAŽNJE ZA RADOM RADNIKA IZ UKRAJINE KOJE JE USLEDILO SA ODMICANJEM RATA UPUĆUJE NA ZAKLJUČAK DA SU SE POSLODAVCI OKRENULI DRUGIM TRŽIŠTIMA, ŠTO MOŽE DOVESTI DO PROMENA I U PONUDI I TRAŽNJI ZA GIG RADNICIMA U REGIONU

Sa početkom rata u Ukrajini, uporedo sa svakodnevnim praćenjem vesti o ratnim sukobima u žižu javnosti dospelo je pitanje efekata sukoba na online platformske radnike u ovoj zemlji. Imajući u vidu da Ukrajina, Rumunija i Srbija predstavljaju tri najveća tržišta online platformskog rada u Evropi per capita i na globalnom nivou, Centar za istraživanje javnih politika je po prvi put analizirao ključne karakteristike ukrajinskog platformskog tržišta, upoređujući ih sa karakteristikama ostalih zemalja jugoistočne

Evrope koje Gigmetar već tradicionalno prati.

Prema podacima sa globalne platforme Upwork, koje je Gigmetar koristio u svojoj analizi, pre izbijanja sukoba tražnja za ukrajinskim gig radnicima bila je u stalnom usponu.

Ukrajina u svetskom vrhu po broju frilensera

Gotovo deceniju unazad Ukrajina se nalazi u samom evropskom i svetskom vrhu po broju online platformskih rad-

nika. Prema studiji Oksfordskog internet instituta, Ukrajina je sedma država na svetu sa najvećom populacijom frilensera, mereno prema broju radnika na platformama Fiverr, Freelancer, Guru i PeoplePerHour.

U analizi Međunarodne organizacije rada (MOR) procenjeno je da je oko 500.000 Ukrajinaca registrovano na online platformama, što čini oko tri procenta ukupne radne snage ove zemlje. Istovremeno, Payoneer je Ukrajinu svrstao u jedno od deset najbrže rastućih tržišta online rada na globalnom nivou.

CENA RADA PO SATU

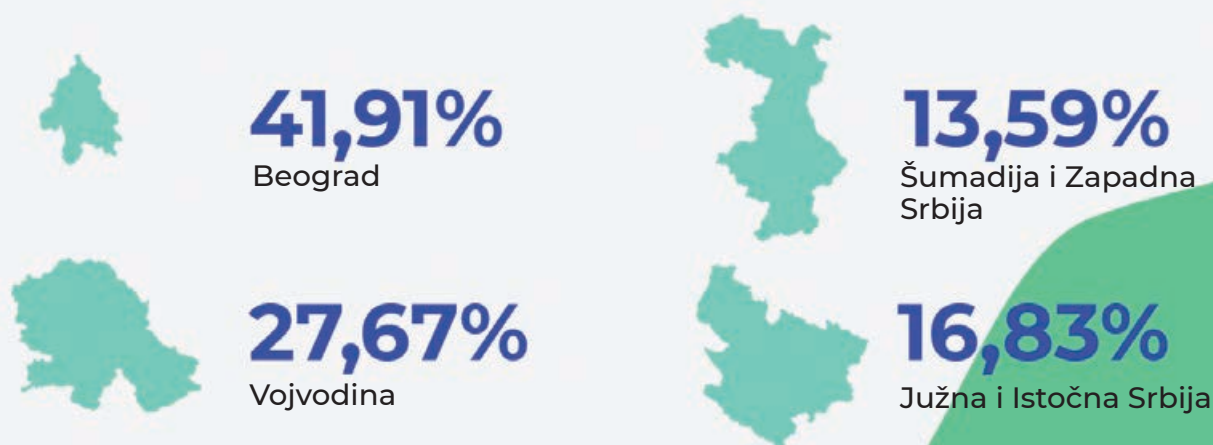
Prema podacima Gigmetra 80.8 procenata gig radnika iz Srbije radi po ceni koja je niža od globalnog proseka, koji iznosi 28 dolara po satu.

\$10 USD

po satu je najčešća cena za koju rade gig radnici iz Srbije, za nju radilo 13,9 odsto

REGIONALNA DISTRIBUCIJA GIG RADNIKA U SRBIJI

U svim administrativnim regionima u Srbiji zabeležen je rast broja gig radnika na platformi Upwork

Prema podacima prikupljenim sa mreže Upwork, gotovo trećina ukupne populacije ove vrste radnika iz Ukrajine nalazi se u Kijevskoj oblasti, a u Luganskoj oblasti je i pre rata proporcionalno bilo najmanje radnika. Skoro svaki drugi online platformski radnik u Ukrajini nudi veštine iz oblasti kreativnih usluga, a zajedno sa radnicima koji nude znanja iz oblasti razvoja softvera čine gotovo 90 odsto ukupne gig populacije u zemlji. Ostale profesije su mnogostruko manje zastupljene.

Kao i u drugim zemljama koje Gigmetar prati, i u Ukrajini je rad na platformama dominantno muški posao. Na ukrajinskom frilens tržištu udeo žena u ukupnoj gig populaciji je 34,2 odsto, što je nešto niže od globalnog i regionalnog proseka.

U poređenju sa ostalim zemljama jugoistočne Evrope, ukrajinski gig radnici su prilično dobro plaćeni – jedino frilenseri u Hrvatskoj ostvaruju nešto višu prosečnu cenu rada po jednom radnom satu.

U trenutku merenja koji je prethodio oružanim sukobima, na tržištu platformskog rada u regionu jugoistočne Evrope nisu zapaženi efekti seljenja poslova iz Ukrajine, odnosno nije značajnije povećan intenzitet rada u odnosu na redovna merenja Gigmetra. Međutim, analiza pokazuje da opadanje tražnje za radom frilensera iz Ukrajine koje je usledilo sa odmicanjem rata upućuje na zaključak da su se poslodavci okrenuli drugim tržištima, što može dovesti do promena i u ponudi i tražnji za gig radnicima u jugoistočnoj Evropi.

Istovremeno, u mnogim evropskim zemljama, uključujući i Srbiju, beleži se priliv izbeglica iz Ukrajine (i Rusije), među kojima mogu biti i platformski radnici, što takođe može dovesti do značajnih promena u koncentraciji platformskih radnika unutar Ukrajine, unutar regiona jugoistočne Evrope i na evropskom kontinentu.

Digitalna geografija Srbije

Kada je reč o Srbiji, podaci Gigmetra, instrumenta koji opisuje digitalnu geografiju jugoistočne Evrope, pokazuju nastavak selidbe online gig radnika na globalnu platformu Upwork, gde je broj angažovanih ljudi na ovaj način porastao za gotovo 16 odsto. U skladu sa ranijim trendovima nastavljen je kako rast broja muškaraca, tako i broja žena u platformskom radu, pa one sada čine 36 procenata domaće platformske populacije.

Istraživač Centra za istraživanje javnih politika Ljubivoje Radonjić smatra da veliki broj faktora može uticati na rast broja gig radnika u Srbiji.

- Jedan od značajnih je, sasvim sigurno, da gig rad omogućuje veću fleksibilnost u pogledu organizacije

SRPSKI FRILENSERI NAJČEŠĆE RADE ZA 10 DOLARA PO SATU

Podaci Gigmetra pokazuju da 60 odsto radne snage u Srbiji radi za cenu po satu koja je niža od prosečne cene rada, a prosečna visina radnog sata srpskog gig radnika i dalje je ispod pretpandemijskog nivoa. Globalni prosek cene rada po satu od 28 dolara i dalje ostaje nedostižan za većinu radnika u Srbiji. Naime, 80,8 odsto gig radnika i dalje radi po ceni koja je niža od ovog proseka. Najčešća cena po satu bila je 10 dolara i za nju je radilo 13,9 procenata gig populacije.

PLATFORMSKI RAD U UKRAJINI CENA RADA PO SATU

**PROSEČNA CENA
RADA PO SATU
25,55 USD \$**

Samo je u Hrvatskoj viša prosečna zarada po satu, iznosi 26,07 dolara

\$27,96

\$20,90

Prosečna zarada muškaraca u Ukrajini je za 29 odsto viša od prosečne zarade žena

rada, odnosno kada i kako obaviti dogovoreni posao, a s obzirom na to da je opštepoznato da su žene više opterećene obavezama u privatnom životu, gig rad omogućava mnogo efektivnije usklađivanje profesionalne i privatne sfere. Osim toga, podsticaji materijalne prirode, odnosno dohodak koji se može ostvariti za osmočasovno radno vreme, u proseku mogu biti veći od dohotka koji se može zaraditi na tradicionalnom tržištu rada – ističe Radonjić.

Naš sagovornik ocenjuje da na globalnom tržištu, kao što je digitalno tržište rada, postoji mnogo veća tražnja za kompetencijama i veštinama koje

nude gig radnice, nego što je to slučaj na konvencionalnom tržištu rada, pa u tom smislu i relativna dostupnost poslova može imati značajnu ulogu.

- Takođe, digitalne platforme mogu nuditi atraktivne poslovne mogućnosti za mlade i dobro obrazovane pojedince. Ove alternative su, po pravilu, za žene na tradicionalnom tržištu rada mnogo više ograničene. Gig rad je posebno privlačna alternativa za pojedince sa specifičnim životnim okolnostima, kao što su, na primer, oni koji imaju određene zdravstvene ili porodične probleme, odnosno zahteve – navodi Radonjić.

Podaci Gigmetra pokazuju da istovremeno raste broj platformskih radnika kojima to angažovanje predstavlja dominantan izvor prihoda. U najnovijem merenju 85,2 odsto njih koji su imali posao bili su angažovani i šest meseci pre toga.

Naš sagovornik za rast broja online radnika kojima je to jedini izvor prihoda kaže da je to jasan signal da sve veći broj digitalnih radnika u Srbiji bira platformski rad kao način za karijerni razvoj i profesionalno usavršavanje.

- Jedan razlog se delimično tiče prednosti u pogledu veće fleksibilnosti, potencijalno dobre zarade, atraktivnosti projekata na kojima se radi, a koji su često ili nedostupni ili dostupni u daleko manjem obimu na domaćem tržištu rada. Tu je i veća nezavisnost koju obezbeđuje gig rad, jer radnici biraju ne samo kada, nego i na kojim poslovima i sa kim će da rade. Takođe, preferencije novih generacija koje odrastaju u svetu u kojem način komunikacije i rada putem digitalnih platformi njima čini "prirodnu" i vrlo poželjnu alternativu – kaže Ljubivoje Radonjić.

JUGOISTOČNA EVROPA POZNATA PO DIGITALNIM RADNICIMA

Gigmetar je prvi instrument koji opisuje digitalnu geografiju Srbije i zemalja u regionu u odnosu na rod, zarade i profesije kojima se najčešće bave digitalni radnici. Nastao je u decembru 2019. godine kao rezultat napora Centra za istraživanje javnih politika (CENTAR) da osvetli fenomen rada na online platformama u Srbiji i Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi. Prema The Global Gig-Economy Index, u poslednjih nekoliko godina ovaj deo sveta cementirao je svoju poziciju u domenu globalne ponude gig rada. Pored zemalja u regionu – Bosne i Hercegovine, Severne Makedonije, Hrvatske, Crne Gore, Mađarske, Rumunije, Bugarske, Albanije i Srbije, Gigmetar će u narednom periodu pratiti i aktivnosti gig radnika iz Ukrajine.

PLATFORMSKI RAD U UKRAJINI

POREĐENJE ZARADA PREMA POLU

Na regionalnom nivou

Jaz u visini zarada između muškaraca i žena veći je od regionalnog proseka

(70,5% : 29,5%)

Nacionalni nivo

U Bosni i Hercegovini veći je procenat muškaraca koji zarađuju više od žena u odnosu na podatke iz Ukrajine (76,58% : 23,42%)

Ukrajina u poređenju sa Srbijom i Rumunijom

I Srbija i Rumunija imaju za nijansu veći udeo broja žena u ukupnoj zaradi

Izveštaj potvrđuje da se platformskim radom u Srbiji dominantno bave stanovnici urbanih područja. U odnosu na prethodno merenje došlo je do dalje „urbanizacije“ platformskog rada – devet od deset novih platformskih radnika živi ili radi u nekom od 28 gradova u Srbiji.

Od ukupnog skoka broja gig radnika, 67,1 odsto rasta odnosi se na administrativne centre. Najnovije merenje pokazuje da je najveći rast gig populacije bio u Nišu, gde je došlo do izrazito velikog povećanja broja gig radnika – 22,2 odsto, dok su Beograd i Novi Sad zabeležili rast od 16,5, odnosno 13,8 procenata. Kragujevac je u istom periodu imao najskromniji rast od svega 7,5 odsto.

Gig radnici u regionu

Najnovije merenje Gigmetra pokazuje da ukupan broj gig radnika u regionu stagnira, ali i da se radnici sa drugih platformi sele na Upwork. Navedeni trendovi uticali su da Upwork postane najdominantnija online platforma u svim zemljama regiona koje Gigmetar prati. Najveći broj gig rad-

nika u apsolutnom smislu ima Srbija – svaki četvrti radnik od ukupne gig populacije iz zemalja koje Gigmetar prati dolazi iz Srbije. Međutim, u relativnom smislu, najbolje stoji Severna Makedonija – u ovoj zemlji na 100.000 stanovnika dolazi 300 gig radnika.

Regionalno posmatrano, nastavljen je trend smanjenja relativne brojnosti gig radnika u oblasti razvoja softvera i multimedije i kreativnih usluga, dok je u gotovo svakoj zemlji regiona najdinamičniji rast zabeležen u oblasti profesionalnih usluga, unosu podataka i administrativnim poslovima i marketingu i prodaji.

- Zapravo, na osnovu jednogodišnjeg trenda, moguće je izvući zaključak da postoji tendencija bržeg rasta broja gig radnika u manje sofisticiranoj delatnosti – unosu podataka i administrativnim poslovima – dok je u jednoj od dve najplaćenije oblasti, odnosno razvoju softvera, prisutno relativno smanjivanje ponude rada. S obzirom na prosečnu cenu rada i globalne trendove kada je u pitanju tražnja za radnicima iz IT oblasti, ovakva kretanja su nepovoljna jer opada tražnja za njima,

dok su tražnja i zarade u IT sektoru u kontinuiranom rastu – objašnjava istraživač Centra za istraživanje javnih politika Ljubivoje Radonjić.

Prema brojnosti gig radnika, najpopularnije profesije među muškarcima su kreativne usluge i multimedija i razvoj softvera, dok je među gig radnicama to slučaj sa multimedijom i kreativnim uslugama, pisanjem i prevođenjem i unosom podataka i administrativnim uslugama.

U prethodnih godinu dana, zarade gig radnika su tek neznatno porasle. I dalje je zemlja sa najskupljom radnom snagom Hrvatska (24,31 dolara po satu), dok je najjeftinija cena rada i dalje u Severnoj Makedoniji (16,13 dolara po satu).

- Hipotetički, ako je hrvatski gig radnik radio 160 sati u avgustu (broj mogućih radnih sati u regularnom radnom odnosu) i ostvarivao prosečnu zaradu gig radnika, on je u odnosu na gig radnika u Severnoj Makedoniji, sa istim radnim angažovanjem i prosečnom makedonskom cenom po satu, zaradio 1.300 dolara više – zaključuje Ljubivoje Radonjić.

LJILJANA BEGOVIĆ

USLED VELIKE GLOBALNE TRKE PONEKAD SE „ZAKASNI“ SA USKLADIVANJEM REGULATIVE

TEHNOLOGIJE UBRZANO MENJAJU OSNOVE FINANSIJSKOG POSLOVANJA

DIGITALNI FINANSIJSKI SERVISI DANAS OBUHVATAJU ŠIROK DIJAPAZON USLUGA. NJIHOVO UVOĐENJE IMA POTENCIJAL DA DONESE VELIKE PROMENE NABOLJE KAKO OBIČNIM GRAĐANIMA, TAKO I PREDSTAVNICIMA KOMPANIJA KOJE SVAKODNEVNO VRŠE VELIKE TRANSAKCIJE NOVCA. DA LI I U KOJOJ MERI DRŽAVNE INSTITUCIJE USPORAVAJU NJIHovu PRIMENU, U ŽELJI DA ZAŠTITE STANOVNIŠTVO OD „PRETERANE IZLOŽENOSTI ILI NEDOVOLJNE INFORMISANOSTI“?

Poslednjih dvadeset godina obeležio je period tehnoloških inovacija koje su se na specifičan način bavile brojnim izazovima u oblasti finansijskih usluga. Takozvana fintek industrija zauvek je promenila način na koji se koristi novac, ali i upravlja njime – od štednje do ulaganja, preko budžetiranja i kreditiranja. Jedan od vodećih principa finteka je da obezbedi finansijsku inkluziju i učini da finansijske usluge postanu dostupnije, pristupačnije i efikasnije.

Prvi SEE Fintech Forum – Finticipate održan je početkom juna u hotelu Mona Plaza u Beogradu. Tokom njega su obrađene najaktuelnije teme iz oblasti finansijsko-tehnoloških kompanija, proizvoda i usluga. Decentralizovane finansije, primena fintek rešenja u oblasti faktoringa kod komercijalnih banaka, menjanje poslovnih modela u finansijskom sektoru, šta se može naučiti od digitalnih banaka i drugih inovativnih vrsta finansiranja kao što su grupno finansiranje ili P2P kreditiranje, samo su neke od tema kojima su se bavili učesnici Finticipate foruma.

Šta su očekivanja od fintek industrije?

Direktor tima za IT i preduzetništvo u kabinetu predsednice Vlade Srbije Nenad Paunović iz kabineta premijerke Ane Brnabić definisao je fintek servise kao svaku tehnologiju koja se bavi upravljanjem novca, uključujući i njegove elektronske reprezentacije, kao što je digitalna imovina.

- Trebalo bi da se što veći broj tih novih tehnologija razvija iz Srbije za ceo svet. Već u ovom trenutku desetine milijardi dolara kreće se zahvaljujući pojedinim inovativnim rešenjima koja su kreirana

Marko Janković, Komisija za hartije od vrednosti

u našoj zemlji. Želimo zajedno s privredom da omogućimo da se to nastavi i dodatno razvije – istakao je Paunović.

Na njegove reči nadovezao se direktor Komisije za hartije od vrednosti Marko Janković, istakavši da nove tehnologije već daju određene rezultate, i to nakon veoma kratkog perioda, ali da mora da se pronađe najbolji način da se one spoje sa tradicionalnim finansijskim sistemom koji pruža sigurnost.

- Na svim učesnicima je da pronađu najbolji balans, kako za kompanije tako i za državne institucije – ali to je proces koji je aktuelan svuda u svetu. Možemo reći da je sada trka na globalnom nivou, koja za krajnji cilj ima podizanje opšteg

blagostanja. Dobre ideje koje dolaze iz privrede možda mogu u toj brzini da budu nesmotrene, u smislu da ne vide sve aspekte problema, i zato treba paziti kada se one implementiraju u praksi. Ali, tim pre mi je draže kada vidim da pojedinci i firme iz naše zemlje i okruženja koje dolaze sa novim rešenjima zaista jesu dobro pozicionirane u odnosu na veliku konkurenciju iz čitavog sveta – rekao je Janković.

Filip Šaravanja iz Hrvatske agencije za nadzor finansijskih usluga (HANFA) pružio je svoj zanimljiv pogled, imajući u vidu da dolazi sa tržišta koje je već integrisano u Evropsku uniju, govoreći o riziku od preteranog „tapkanja u mestu”.

- Čini mi se da mi u regionu i u čitavoj Evropskoj uniji vrlo često preterujemo kad procenjujemo činjenje, a previdamo rizike usled nečinjenja. Primera radi, nove generacije finansijskih službenika će morati da koriste servise stranih kompanija, ukoliko nismo na vreme dozvolili našima da se oprobaju – napomenuo je Šaravanja.

Prema njegovim rečima, moramo se kretati – menjati stvari i povezivati tradicionalne finansije sa novim tehnologijama – uprkos rizicima, jer su zauzvrat dobili veliki. Nažalost, naglašava, fintek je u poslednje vreme previše postao tačka sukoba sa tradicionalnim finansijama umesto da postane mesto spajanja i napređenja.

KAO U VREME ZLATNE GROZNICE

Viceguvernerka NBS Dragana Stanić pokušala je na primeru kriptovaluta da objasni da ipak ne mogu baš sve ključne promene da se dogode preko noći. Kriptovalute su, naime, zamišljene kao oblik decentralizovanog novca, dakle novca mimo države, koji u „romantičnoj, ulepšanoj slici rudare neki pojedinci, u stvarnosti trošeći enormne količine električne energije, dok same digitalne valute, ispostaviće se, za mnoge velike investitore predstavljaju sredstvo brzog bogaćenja na osnovu špekulacija, poput piramidalnih bankarskih šema.”

- To je kao u vreme zlatne groznice, gde zaradi onaj koji napravi prvi korak, najčešće kad pogura lavinu reakcija nekom objavom na Twitteru. Mnogi građani, kada izgube svoj novac u takvim situacijama, traže pomoć od regulatora, a svaka civilizovana država ima zadatak da sačuva svoje stanovnike. Država ipak poseduje više informacija od građana – rekla je viceguvernerka Narodne banke Srbije.

Bežanje od lične odgovornosti i prevelika zaštita države

- Mi i u 2022. godini i dalje pričamo o opštem korišćenju digitalnih finansijskih usluga, a već 15 godina čitavo čovečanstvo gleda medijske sadržaje online, registruje se, komunicira preko sijaseta postojećih digitalnih platformi. Znači da nešto nije u redu u ovoj konkretnoj oblasti. Sve drugo koristimo na mobilnim telefonima, ali ne i finansijske usluge, a za to vreme u pojedinim zemljama Azije, pa i Afrike otišli su tri koraka dalje –

Filip Šaravanja
(HANFA) i
Robert Ilijaš
(Identityum)

upozorava Šaravanja.

Na njegove reči nadovezao se i Robert Ilijaš, izvršni direktor hrvatskog startapa Identityum, koji se bavi digitalnom autentifikacijom. Po pravilu je sve divno kad slušate regulatore, kaže, ali eto, ljudi „više vole papirna dokumenta, pa nika-ko da se naviknu”.

- Ali, nije baš tako. Od predstavnika Narodne banke Srbije čuli smo da je prošle godine sklopljeno 5.000 ugovora preko video-poziva u zemlji od sedam miliona stanovnika. U isto vreme, u baltičkim zemljama, svaki građanin se mesečno 40 puta digitalno autentifikuje. U našem startapu verujemo da je srž problema upravo u digitalnom on-boardingu i autentifikaciji. Jednom kad se prebrode te dve oblasti i sve drugo će se pomaknuti s mrtve tačke. Srbija i Hrvatska su još u dobroj poziciji kada se uporede sa Slovenijom, a da ne pominjemo tek Grčku. Dakle, postoje velike razlike u državama i na ovim prostorima – oštar je bio Ilijaš.

Ipak, korisnici se donekle pribojavaju da započnu digitalnu identifikaciju u svetu finansija jer žele prethodno da se uvere da su usluge koje žele da upotrebljavaju bezbedne, da neko vodi računa

o njihovim računima, karticama, kreditima. Ilijaš, međutim, rešenje ovog problema pojednostavljuje.

- Nikoga ne treba prisiljavati da nešto koristi. Ako je usluga dobro kreirana i laka za razumevanje jednostavno će vremenom mnogi preći na nju. Nove generacije prvo što žele je da pronađu zgodnu aplikaciju na Android ili iOS prodavnicama. Novac može biti digitalan, siguran i brz, nema sumnje. Možete, recimo, potpisati ugovor od milion evra digitalnom identifikacijom vašeg lica i to nijedan sud na svetu ne može osporiti. Mi možemo da pokažemo kako, ali regulatori moraju to da prihvate, i odobre – zaključio je Ilijaš, i dodao da je tehnologija zaštite identiteta blokčejnom u digitalnim novčanicima među prvima na listi za uvođenje u našoj zemlji.

Nenad Paunović pak komentariše da u Srbiji od fintek usluga već postoje digitalni ID, dvofaktorska autentifikacija, potpis u oblaku, instant pay sistem NBS, digitalni pečat. Ovaj potonji, kaže, koristi tek jednocifreni procenat korisnika usluga, što pomalo govori u prilog njihovoj neodlučnosti da pređu na moderne opcije.

Na kraju, direktor inicijative Digitalna

Srbija Nebojša Bjelotomić pružio je zanimljivo objašnjenje po čemu se razvijene ekonomije razlikuju od malih i nerazvijenih tržišta kapitala, među kojima se, ruku na srce, nalaze i zemlje bivše Jugoslavije. Reagujući na primedbu iz publike da se „naša tržišta i nalaze tu gde jesu, zato što svi beže od lične odgovornosti”, te da država ne treba da štiti nekoga ko je izgubio pare trgujući kriptovalutama, Bjelotomić je istakao da nijedan Amerikanac ne bi izašao da protestuje na ulici zato što je izgubio svoj novac ulažući u kriptovalute ili akcije. To je deo lične odgovornosti i informisanosti učesnika na tržištu kapitala.

- Ovde je reč o odgovornosti zvaničnih finansijskih institucija s jedne strane, i celog društva s druge. Mora da postoji neka „sigurnosna mreža”, pogotovo što pristupamo ili pripadamo Evropskoj uniji, gde se vodi računa da se ne uvećava udeo siromašnog stanovništva. Ipak, kako društvo ne bi stagniralo u finansijskom smislu i kako bi bilo osnaženo da kreira nove vrednosti, određeni nivo lične odgovornosti mora da postoji”, zaključio je Marko Janković iz Komisije za hartije od vrednosti.

MARKO MILADINOVIĆ

STOBEX

USLUGE RADA
GRADEVINJSKIH MAŠINA

ISKOP

PROIZVODNJA I PREVOZ
BETONA I BETONSKIH PROIZVODA

Kneza Miloša 15, 15300 Loznica
Tel: 015 / 879 - 400
Fax: 015 / 879 - 450
stobexloznica@gmail.com
www.stobex.com

STR VOĆA I POVRĆA I
ŠUMSKIH PLODOVA

PRODAJA ŠAMPINJONA

Vinarce bb
16000 Leskovac, Vinarce

062 423 344
065 25 76 840

gordanadikic1974@gmail.com

ZAMOR OD ANTIRUSKIH SANKCIJA

KAŽNJAVANJE MOSKVE JE MAČ SA DVE OŠTRICE

ZA MNOGE LIDERE EVROPSKIH ZEMALJA, RAST INFLACIJE, POSEBNO TROŠKOVA ENERGIJE I HRANE, POKAZAO SE KAO PODJEDNAKO STRAŠAN, AKO NE I OPASNJI NEPRIJATELJ OD RUSKOG PREDSEDNIKA PUTINA. TO JE POKAZALO I VIŠENEDELJNO OKLEVANJE U DONOŠENJU ODLUKE O ZABRANI UVOZA NAFTE IZ RUSIJE. DOGOVOR O EMBARGU JE NA KRAJU POSTIGNUT, ALI SU IZ NJEGA IZUZETE MAĐARSKA, SLOVAČKA I ČEŠKA

Zamah zapadnih sankcija prema Rusiji počeo je da slabi. Posle tri i po meseca od upada ruske vojske u Ukrajinu, zapadne zemlje uvele su sveobuhvatne sankcije kakvih nije bilo u istoriji i sada se postavlja logično pitanje – šta dalje? Vreme je za drugačiji pristup ili pauzu, smatra belgijski premijer Aleksander de Kro, dok premijerka Estonije Kaja Kalas, iako želi da nastavi sa kažnjavanjem Moskve, nevoljno priznaje da su opcije koje su ostale na raspolaganju teške. Prema njenim rečima, male su šanse da će uskoro biti uveden embargo na uvoz ruskog gasa.

Logično bi bilo da sledeći korak u pojačavanju pritiska na Moskvu bude zabrana uvoza ruskog gasa, ali EU bi rizikovala da time više naštetí sebi nego Rusiji. Cene gasa već su previsoke, kao i inflacija koju podstiču skupi i sve skuplji energenti, a svaki dalji šok u snabdevanju povećao bi cene računa za energiju. Pitanje je koliko još će evropska domaćinstva biti u stanju da prate poskupljenja čiji se novi talas očekuje na jesen i posebno na zimu kada sezona grejanja bude u punom jeku.

Ne postoji lako rešenje za zamor od sankcija. Finansijsko oružje je nesavršeno sredstvo koje vodi ka neujednačenoj primeni i neželjenim posledicama, ocenjuje Bloomberg Economics. Dosad neviđene razmere sankcija protiv užeg kruga ruskog predsednika Vladimira Putina, ruskog finansijskog sistema, avio-kompanija i trgovine, prema procenama zapadnih stručnjaka doprineće padu ruskog BDP-a za 10 odsto u ovoj godini. Ipak, to nije odvrátilo Moskvu od daljeg vojnog napredovanja u Ukrajini, niti je slomilo rusku ekonomiju.

Štaviše, primetni su kontraproduktivni efekti. Rastuće cene energije pune kasu ruskih izvoznika, dok istovremeno siromaše evropske uvoznike. Ruski pri-

hodi od nafte i gasa procenjeni su na oko 285 milijardi dolara ove godine, a kada se na to dodaju prihodi od druge robe, to je više nego dovoljno da kompenzuje oko 300 milijardi dolara ruskih deviznih rezervi koje su zamrznute u sklopu zapadnih sankcija.

Fiskalna podrška neizbežna tokom zime

Prema proceni Barclays Plc, potpuni embargo na uvoz ruskog prirodnog gasa mogao bi da smanji BDP zemalja evrozone za četiri odsto. Mađarski premijer Viktor Orban uporedio je efekat zapadnih energetske sankcije sa ekonomskom „nuklearnom bombom“. Iako su mnogi evropski političari ocenili ovo Orbanovo poređenje kao „neukusno“, sa njim se slaže barem 30 odsto građana zapadnih zemalja, uključujući Španiju i Italiju.

Analitičari ocenjuju da bi raspoložene i entuzijazam evropske javnosti za kažnjavanje Rusije moglo da slabi uporedo sa rastom troškova i padom životnog standarda. Takođe će rasti i potreba da se zaštite najugroženiji slojevi društva u evropskim zemljama. Čini se da će fiskalna podrška u stilu mera primenjenih tokom pandemije biti neizbežna, naročito tokom zime, kada se očekuju maksimalne cene energenata. Taj novac

bi najverovatnije došao iz kredita, ali u vreme rastućih kamatnih stopa i krhkih javnih finansija dugoročno bi mogao samo da uveća ekonomske rizike, od inflacije do prezađuženosti.

Za mnoge lidere evropskih zemalja, rast inflacije, posebno troškova energije i hrane, pokazao se kao podjednako strašan, ako ne i opasniji neprijatelj od ruskog predsednika Putina. To je pokazalo i višenedeljno oklevanje u donošenju odluke o zabrani uvoza nafte iz Rusije. Dogovor o embargu je na kraju postignut, ali su iz njega izuzete Mađarska, Slovačka i Češka. Ove zemlje koje nemaju more moći će da nastave da uvoze rusku naftu koja stiže kroz naftovod „Družba“, a zabrana se odnosi na uvoz tankerima u morske luke. Prema navodima predsednika Saveta EU Šarla Mišela, zabrana „odmah pokriva 75 odsto uvoza, smanjujući ogroman izvor finansiranja ruske ratne mašinerije“.

Dok se EU na poslednjem samitu u Briselu obavezala da će prekinuti oslanjanje na ruska fosilna goriva, francuski predsednik Emanuel Makron sugerisao je da sa tim ne treba žuriti.

- Mislim da ništa ne treba isključiti, jer niko ne može da kaže kako će se stvari razvijati i kako će se razvijati rat – odgovorio je Makron novinarima na pitanje o

eventualnoj zabrani uvoza ruskog gasa.

Neimenovani evropski diplomata, na koga se pozvao Politico, ocenio je da se stvari mogu promeniti ako se nešto drastično bude promenilo na terenu u Ukrajini, ali „danas gas nije opcija”.

Evropa predugo zavisna od ruske energije

Odustajanje od zabrane uvoza ruskog gasa, barem u dogledno vreme, nesumnjivo je najteže palo ukrajinskom predsedniku Volodimiru Zelenskom. U video obraćanju učesnicima samita EU on se založio za zabranu „svih” ruskih izvora energije, navodeći da su zemlje EU potrošile desetine milijardi evra na uvoz ruskih energenata od početka rata. To su prihod, naveo je Zelenski, koji pomažu Rusiji da finansira svoju invaziju na Ukrajinu.

Međutim, uplate u ruski budžet biće nastavljene. Dok se uvoz uglja iz Rusije postepeno ukida, delimična zabrana uvoza nafte potrajaće mesecima, a kada krajem tekuće godine bude obustavljen njen uvoz brodovima, ona će i dalje pristizati pod uslovima izuzeća koje je ispregovarao Orban. Lideri EU taktički su izbegavali konkretne razgovore o slede-

ćem, eventualnom sedmom paketu anti-ruskih sankcija, a u zaključcima samita na kojem je usvojen šesti paket nije bilo reči o narednim koracima.

Savetnik američkog Stejt departmenta

EVROPA IPAK PLAĆA RUSKI GAS U RUBLJAMA

Evropske energetske kompanije suočavaju se sa neizvesnošću bez presedana, a odnedavno su prinuđene da uvezni gas iz Rusije plaćaju u rubljama. Onima koje su odbile ovu novu šemu plaćanja Gazprom je prekinuo isporuke. Reč je o šest kompanija iz pet zemalja EU. Isporuke gasa preko Ukrajine nastavljene su manje-više istim obimom, uprkos ratu.

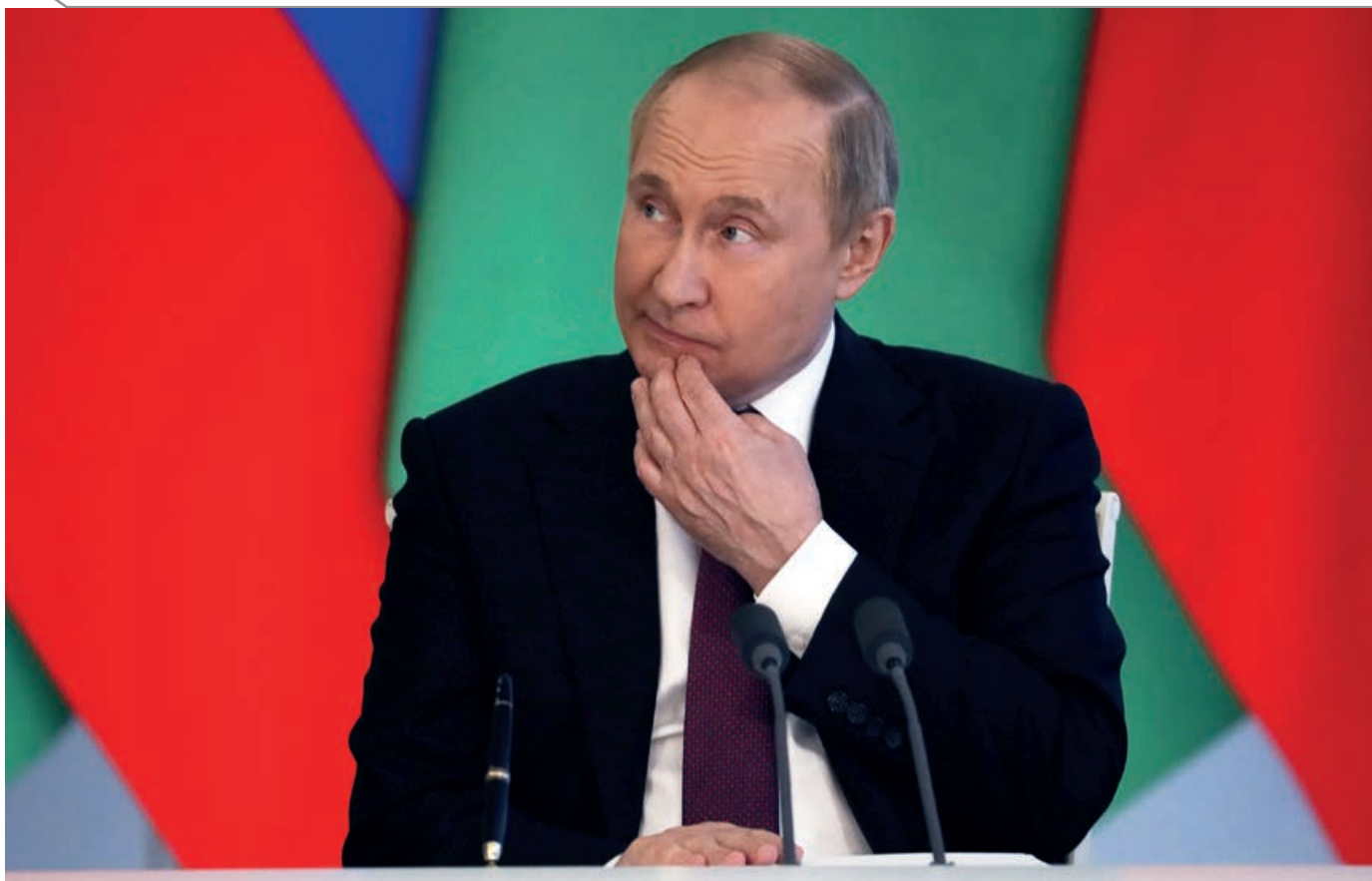
Gazprom isporučuje Evropi oko 40 milijardi kubnih metara gasa godišnje preko ukrajinske teritorije. Oko 32,6 miliona kubnih metara gasa za Mađarsku, Slovačku, Češku, Austriju, Italiju i Nemačku i dalje se isporučuje gasovodom koji prolazi kroz Lugansku oblast, gde se vode teške borbe.

za energetske bezbednost Amos Hohnštajn rekao je da će se Evropa suočiti sa poteškoćama u nastojanju da smanji zavisnost od uvoza energenata iz Rusije.

- Neće biti lako. Evropa dosta je dosta jako i dugo zavisna od ruske energije. Biće potrebno vreme da se promeni kurs, a Evropa će se suočiti sa teškim odlukama da smanji ovu zavisnost – rekao je Hohnštajn.

Posledice sankcija koje su uvedene Moskvi utiču na ceo svet, a iako se čini da Rusija trpi značajne ekonomske gubitke, oni blede u poređenju sa zapanjujućim posledicama sa kojima se suočavaju i sa kojima će se suočiti SAD i EU, ocenio je Stiv Hanke, profesor primenjene ekonomije i osnivač američkog Instituta John Hopkins. Prema njegovim rečima, sankcije će imati efekat bumeranga, a štete od njih trpeće ceo svet, dok će EU trpeti mnogo veće posledice nego SAD. Posebno velike štete snosiće siromašne zemlje i narodi.

Hanke navodi da će uticaj zabrane uvoza ruske nafte i eventualno gasa, kao i blokiranja osiguranja ruskih tereta biti „veoma negativan i ozbiljan” na zemlje EU, sa izuzetkom možda Mađarske. SAD

takođe neće moći da izbegnu štetu od politizacije tržišta nafte i gasa, kojima se neće slobodno trgovati kao u proteklih četiri decenije.

- Kao rezultat toga, svi će na kraju platiti više nego što bi to inače bio slučaj – rekao je Hanke.

On je istakao da „nasuprot propagandi i spinovanju” koje dolazi iz Bele kuće, Putin nije krivac za američku inflaciju, već njen uzrok leži u ogromnom štampanju i trošenju novca tokom pandemije, kako za vreme bivšeg predsednika Donalda Trampa, tako i za vreme aktuelnog predsednika SAD Džoa Bajdena. Slično se dešavalo i u EU.

- Inflacija uvek i svuda ima samo jedan uzrok – višak proizvodnje novca – naglasio je Hanke.

Teško protiv dolara

Kada je reč o američkom dolaru i pokušajima da se ospori njegov položaj svetski dominantne valute, Hanke ocenjuje da će to ići veoma teško. Kratkoročno gledano, dolar, koji je svetska međunarodna valuta izuzetno je jak i uživa koristi od svog statusa sigurnog utočišta. Dugoročno, međunarodni finansijski sistem zasnovan na dolaru imaće

svoje izazivače, čiji je uspeh nezahvalno predviđati.

- Jedina stvar koju znam je da je veoma teško izazvati veliku međunarodnuvalu – ocenio je Hanke.

Ekonomista moskovskog Carnegie centra i ugledni ruski bankar Andrej Movčan naveo je da će ruska ekonomija biti teško pogođena zapadnim sankcijama, ali da se Putin i njegova vlada ne suočavaju sa neposrednim političkim rizikom. U izjavi za Radio Slobodna Evropa on je ocenio da će ruska vlada verovatno prebroditi ekonomske posledice sankcija. Prema njegovim rečima, visoke globalne cene nafte ojačale su vladine finansije i malo je verovatno da će sankcije uzdrmati režim u Moskvi.

- Predviđanja o neposrednoj smrti režima uglavnom su izneli isti ljudi koji o tome govore poslednjih 20 godina i oni ne menjaju svoja očekivanja. Međutim, petrokratski režimi su generalno stabilni. Pritisak sankcijama retko menja režime – naveo je Movčan u izjavi iz Londona.

On je ocenio da pritisak sankcijama zapravo „konsoliduje režime i čini ih stabilnijim, samostalnijim i reakcionarnijim”. Movčan je istakao da će budžet trpeti, a da će ruska ekonomija u nared-

nim godinama imati još veće probleme, uporedive sa onima iz devedesetih godina prošlog veka. Uprkos visokim cenama nafte i gasa, najveći teret zapadnih sankcija podneće obični građani u Rusiji, dok će elite nastaviti da zadovoljavaju svoje potrebe i kontrolišu spoljnu i unutrašnju politiku zemlje. Movčan je ocenio da „Rusija ulazi u stabilnost tipa kakva postoji u Iranu, Venecueli ili Severnoj Koreji”.

S druge strane, zapadne zemlje, njihove elite i građane očekuje period povećane neizvesnosti i nestabilnosti.

- SAD i EU uvođeci sankcije Rusiji u isto vreme pucaju sebi u nogu – naveo je Iskander Lucko, glavni investicioni strateg u londonskoj finansijskoj kući ITI Capital.

- To je veoma žalosno, posebno za najveće svetske uvoznike nafte, ali neki su imali korist od sankcija, poput Kine, koja kupuje naftu iz Rusije sa ogromnim popustom. Mislim da je svrha tih sankcija više bila da se izvrši psihološki pritisak i da se pokaže da se preduzimaju akcije, umesto nemog posmatranja. Međutim, očigledno da nije uzet u obzir stvarni uticaj koji će sankcije imati – zaključio je Lucko.

VLADIMIR JOKANOVIĆ

8. Marta 20 14210 Ub
062/ 1391519
cerademikaub@gmail.com
www.mikaceradeub.rs

PROIZVODIMO SVE VRSTE KAMIONSKIH CERADA,
TENDI, ŠATRI, PREKRIVKI, NAVLAKA...

TOP TECH
WOODWORKING

Kneza Miloša 25, 11000 Beograd, Vračar
011/30 65 614
office@toptech.rs www.toptech.rs

mašine za obradu
drveta i drugih
materijala

TOP TECH
ADVANCED MATERIALS

NOVA REGULATIVA PLANIRANA ZA KRAJ 2023. GODINE

EU „ZATEŽE“ TRŽIŠTE KRIPTOVALUTA

PRIMENA MICA REGULATIVE, NAROČITO U PRVOJ FAZI, BIĆE OKRENUTA VELIKIM KOMPANIJAMA KOJE VEĆ POSLUJU NA KRIPTO TRŽIŠTU, A U PRILOG TOME GOVORI I ODREDBA PO KOJOJ IZDAVATELJ KRIPTO IMOVINE NIJE DUŽAN DA IZDAJE BELU KNJIGU UKOLIKO SE IMOVINA NUDI BESPLATNO ILI SE ONA STVARA AUTOMATSKI RUDARENJEM. TAKOĐE, NI AKO SE NUDI FIZIČKIM ILI PRAVNIM LICIMA KOJIH JE UKUPNO MANJE OD 150 PO DRŽAVI ČLANICI EU ILI AKO UKUPNA VREDNOST JAVNE PONUDE TOKOM 12 MESECI NE PRELAZI MILION EVRA

Tržište kriptovaluta razvija se ne-verovatnom brzinom, a činjenica da sami možete „rudarenjem“ steći svoje digitalne novčiće za mnoge ljude širom sveta predstavlja ozbiljan izazov. Posle nekoliko godina neprestanog rasta, skok vrednosti kriptovaluta zaustavljen je iz nekoliko razloga. S jedne strane, to su posledice ratnih i zdravstvenih kriza, a sa druge – došlo je do zasićenja tržišta.

- Prva faza razvoja kriptovaluta, u kojoj je fokus bio na stvaranju i posjedovanju kriptovaluta i kreiranju kripto tržišta, je završena. Sada sledi druga faza u kojoj će se razvijati transakcije na ovom

tržištu i prelazak brojnih bankarskih i sličnih usluga iz realnog u virtuelni svet, kao što su poslovi pozajmljivanja, kreditiranja, osiguranja, lizinga, investicija. Ova faza razvoja će biti brža nego što se predviđa, imajući u vidu da će pozajmljivanje novca u bankama postojati sve skuplje, zbog najavljenog rasta kamatnih stopa – objašnjava za Biznis.rs advokat Radovan Novaković.

Pozajmljivanje novca na digitalnom tržištu

Prema njegovim rečima, radi se o tome da je u prvoj fazi stvoren ogroman kapital koji bi na kripto tržištu ostao za-

robljen, a ako se ima u vidu da je kapital vrednost koja stvara prinos, jasno je da vlasnik kriptovalute želi svoju vrednost da uvećava investiranjem na različite načine.

- Pre nekoliko godina delovalo je nezamislivo da možete da pozajmite novac na digitalnom tržištu, stvaran novac kojim biste finansirali kupovinu stana, automobila ili otišli na letovanje. Potrebno je samo da imate kriptovalutu koja bi bila korišćena kao zalag, garancija da ćete redovno vraćati pozajmljeni novac u mesečnim iznosima. Tokom perioda vraćanja novca založena kriptovaluta je zaključana i njom ne može raspolagati

FOTO: FREEPK

- Nakon nekoliko godina primene GDPR regulative u praksi, efekti se ogledaju u drastičnim kaznama koje su izrečene velikim multinacionalnim kompanijama, što je logičan potez kojim se žele motivisati srednje i manje firme koje pri obavljanju svoje delatnosti prikupljaju podatke o ličnosti korisnika da poštuju jasno utvrđena pravila, kao i prava korisnika. Više od 95 odsto kompanija koje posluju na teritoriji EU, ne shvatajući ozbiljnost GDPR regulative, nije ni bilo zainteresovano da ispravno reguliše svoje „kolačiće“, koji predstavljaju najveći kolektor podataka o ličnosti – naveo je Novaković.

Nakon februara 2022. godine i kažnjavanja kompanija Google i Meta (Facebook) od strane nadležnih tela u Francuskoj sa čak 170 miliona evra, upravo zbog toga što nisu pravilno regulisali prikupljanje podataka putem „kolačića“, procenat kompanija koje su uložile resurse i angažovale profesionalno lice za zaštitu podataka o ličnosti (Data protection officer) drastično je porastao.

- MICA regulativa još uvek nije pozitivno pravo EU, dakle još uvek se ne primenjuje, a početak njene primene planira se za kraj 2023. godine. Slično kao što je nakon usvajanja GDPR regulative postojao prelazni vacatio legis period od momenta stupanja na snagu do momenta primene, kod MICA regulative je propisano da taj period iznosi 18 meseci. Iako na prvi pogled deluje kao previše dug, smatram da je taj period mogao biti i duži imajući u vidu da je potrebno stvoriti jasne institucionalne mehanizme na nivou EU, kao i na nacionalnom nivou, kako bi primena zakonskih odredbi bila omogućena u praksi – ocenio je naš sagovornik.

Široka primena nove regulative

Pri pisanju MICA regulative, primećuje on, korišćen je stil koji omogućava široku primenu u budućnosti, bez potrebe da se naknadno dopunjava kada se bude pojavio neki novi proizvod na tržištu.

- Subjekti na koje se primenjuje su sva pravna i fizička lica koja se bave izdavanjem kripto imovine ili pružaju usluge povezane sa kripto imovinom. Neke od usluga koje se mogu pružati na ovom tržištu su detaljno regulisane, a to su – upravljanje platformom za trgovanje

kripto imovinom, savetovanje o kripto imovini, upravljanje u ime trećih lica, razmena kripto imovine, kako za drugu kripto imovinu, tako i za fiducijarnu valutu – naveo je Novaković.

Kako kaže, da bi izdavalac kao pravno lice mogao javno da nudi kripto imovinu u EU, mora da ispuni propisane uslove: da je izradio belu knjigu, dostavio je i objavio na propisan način, kao i da ispunjava uslove koje se tiču poslovanja na tržištu, odnosno da postupa profesionalno, pravedno i pošteno, komunicira sa vlasnicima kripto imovine na istinit, jasan i nedvosmislen način, a potrebno je i da sigurnosne pristupne protokole održava prema odgovarajućim standardima EU.

Kazne idu i do 15 miliona evra

MICA regulativa propisuje da svaki potrošač koji kupi kripto imovinu od izdavalca ima pravo odustajanja, pa tako potrošači mogu u roku od 14 kalendarskih dana odustati od ugovora o kupoprodaji bez obaveze snošenja troškova, kao ni obaveze da objašnjavaju razloge zbog kojih su to učinili.

Novaković smatra da ovakvo rešenje deluje povoljno po potrošače, ali da može biti veoma negativno po izdavalca kripto imovine, u situaciji kada dođe do drastičnog pada vrednosti kriptovaluta tokom 14 kalendarskih dana.

- Primena MICA regulative, naročito u prvoj fazi, biće okrenuta velikim kompanijama koje već posluju na kripto tržištu, a u prilog tome govori i odredba po kojoj izdavalac kripto imovine nije dužan da izdaje belu knjigu ukoliko se imovina nudi besplatno ili se ona stvara automatski rudarenjem, ili se nudi fizičkim ili pravnim licima kojih je ukupno manje od 150 po državi članici EU, ili ako ukupna vrednost javne ponude tokom 12 meseci ne prelazi milion evra – navodi advokat.

Kada je reč o kaznenoj politici koja je predviđena za subjekte koji ne poštuju propisane norme, predviđene su različite sankcije, počev od javne izjave u kojoj se navodi odgovorno fizičko ili pravno lice.

- Sledi nalog kojim se od odgovornog lica zahteva da prestane sa protivpravnim ponašanjem, potom zabrana obavljanja upravljačke funkcije, pa sve do novčanih kazni čija visina zavisi od toga

ni zajmoprimac, ni zajmodavac. Ukoliko redovno vraćate pozajmljeni novac u dogovorenim rokovima i plaćate ugovorenu kamatu, kriptovaluta vam se vraća po isteku zajma. Ako ne otplaćujete zajam redovno, sledi novčana kazna, a ako više meseci propustite da platite rate zajma, založena kriptovaluta vam se oduzima – opisuje naš sagovornik.

Čitav proces moguć je na osnovu pametnog ugovora, koji je zasnovan na blokčejn tehnologiji. Prosečan vlasnik kriptovatule kome je hitno potreban novac do njega može doći za svega nekoliko sekundi, nakon što se primenom KYC (Know Your Customer/Client) tehnologije utvrdi njegov identitet. Nema čekanja u banci, nema provere kreditne sposobnosti, uz kamate znatno niže od bankarskih.

Komplikovanija od GDPR-a

Kao što je GDPR regulativa uspostavila red u oblasti zaštite podataka o ličnosti, Evropska unija (EU) planira donošenje regulative u sferi kriptovaluta kojom želi da uspostavi jasna pravila igre i u ovoj oblasti.

BELA KNJIGA O KRIPTO IMOVINI

Bela knjiga o kriptu imovini je sažetak u kome se ukratko i laičkim jezikom iznose ključne informacije o javnoj ponudi kriptu imovine ili o njenom planiranom uključivanju na platformu za trgovanje, kao i o osnovnim elementima same kriptu imovine. Bela knjiga naročito mora da sadrži obaveštenje o tome da kriptu imovina može (delimično ili u potpunosti) izgubiti vrednost, da nije nužno uvek prenosiva, kao ni uvek likvidna.

- Izuzetno je značajno što je regulisana odgovornost izdatelja kriptu imovine u slučaju da krši jasno propisane obaveze i uslove koje je nužno da ispuni, pa tako vlasnik može tražiti odštetu od izdatelja kriptu imovine ukoliko su, između ostalog, u beloj knjizi navedene nepotpune, neistinite, nejasne ili dvosmislene informacije. Odredba po kojoj je propisano da izuzeće od građansko-pravne odgovornosti ne proizvodi pravno dejstvo, imaće pozitivan efekat u cilju stvaranja odnosa poverenja između svih strana. Takođe, nacionalnim pravom mogu se propisati dodatni zahtevi sa aspekta odgovornosti – naglasio je naš sagovornik.

da li se radi o fizičkom ili pravnom licu. Tako je za kršenje nekih delova regulative predviđena kazna do čak pet miliona evra ukoliko je reč o fizičkom licu, odnosno do 15 miliona evra ili 15 odsto godišnjeg prometa ako je reč o pravnom licu – objašnjava Novaković.

Nadležna tela na nivou Evropske unije koja se bave primenom svih propisa-

nih odredbi su EBA (European Banking Authority) i ESMA (European Securities and Markets Authority). Ipak, ukoliko se uporede nadležna tela sa onima koja deluju na primeni GDPR regulative, naš sagovornik ocenjuje da je primetno da će, kada je reč o MICA regulativi, znatno veća ovlašćenja biti data nacionalnim telima država članica EU.

- Kakve će biti realne posledice primene MICA regulative zavisice upravo od želje nadležnih regulatornih tela EU da se ove odredbe dosledno sprovedu u praksi. Ako uzmemo u obzir da je priprema, izrada, usvajanje i početak primene MICA regulative trajalo više nego GDPR-a, mišljenja sam da će se na ovaj način podrobno regulisati oblast kriptovaluta, kako bi se znalo ko i na koji način može trgovati kriptovalutama, pozajmljivati ih, zalagati i preduzimati druge slične poslove. Treba imati u vidu da je poželjno da svaka oblast života bude uređena pravom, pa tako i oblast kriptu imovine i kriptu tržišta, upravo zbog pravne sigurnosti i zaštite svih učesnika – zaključio je Novaković.

Ipak, naglasio je on, ne treba zanemariti ni činjenicu koja se često čuje – „da je postojala ovakva regulativa pre 10 godina kriptovalute ne bi ni postojale”. Zbog toga je, ocenjuje on, upravo sada pravo vreme da se propišu pravila igre, a od prostora i resursa koji budu na raspolaganju našem IT sektoru zavisice njegov doprinos srpskoj i evropskoj ekonomiji.

JULIJANA VINCAN

TR STORE COLOR

Kralja Petra I 19
22306 Stara Pazova, Belegiš
062/585998
storecolor2019@gmail.com

Prvomajska BB 31205 Sevojno
031/532-203 031/532-155
valjaonicabezbednost@vbs.co.rs
www.valjaonicabezbednost.rs

SECURITY
FIZIČKO I TEHNIČKO
OBEZBEĐENJE
PROCENA RIZIKA
U ZAŠTITI LICA
IMOVINE I POSLOVANJA
CENTAR ZA OBUKU
SLUŽBENIKA
OBEZBEĐENJA

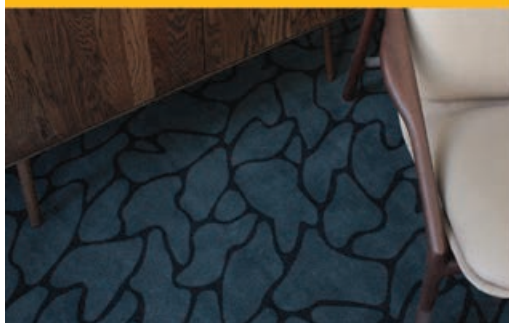

VUJNOVIĆ
ENTERIJERI

TC Roda Đorđa Stanojevića 35
11000 Beograd
069/4445100
nebojsa@vujnovicenterijeri.rs
www.vujnovicenterijeri.rs

PODNE OBLOGE
RAZLIČITIH NAMENA

AKVAPONSKA BAŠTA DAJE VIŠE

POLJOPRIVREDNA PROIZVODNJA KOJA DOZVOLJAVA PRIRODI DA OBAVLJA SVOJE NEPOGREŠIVE PROCESSE

MNOGA ISTRAŽIVANJA VEĆ DEZENIJU UNAZAD POKAZUJU DA ĆE DO 2050. GODINE NAJTRAŽENIJE ZANIMANJE BITI „AKVAPONIK FARMER”. NEĆE BITI MENADŽER, NI FRILENSER. JAVLJAJU SE PROBLEMI SA PROIZVODNJOM HRANE I DO 2050. GODINE PREDSTAVLJAĆE IZAZOV DA SE PROIZVEDE BILO ŠTA. OVDE NA MALIM KVADRATURAMA DOBIJATE OGROMNU KOLIČINU PROIZVODA, A OVU BAŠTU MOŽETE DA PODIGNETE I U PUSTINJI I NA KROVU ZGRADE

U poslednje dve i po godine suočavamo se sa svojevrsnim izazovima. Pored inflacije koja muči sve od centralnih banaka do vozača kamiona, rata na istoku Evrope i opšteg kolapsa u kome opstaju samo najjači, zabrinjava činjenica da se ubrzano povećava broj gladnih. Osim toga, svetski lideri su odlučili da otpočnu takozvanu „trku za održivost” sa ciljem da deo naše svakodnevice postanu električni automobili, solarni paneli i druga sredstva čijom upotrebom bi se smanjile emisije štetnih gasova u atmosferu i, ergo ipso facto, suzbile klimatske promene.

Iako je fokus trenutno usmeren gotovo isključivo na energetiku i proizvodnju električnih automobila, nesumnjivo je da će se zahtevi za održivost proširiti i na druge sektore kao što je poljoprivreda. I upravo u toj privrednoj grani mogao bi da se otvori put za rešavanje dva velika svetska problema – gladi i klimatskih promena. Taj put bi mogla biti akvaponija.

Ovo nije nova ideja. O akvaponiji se govori već više od deset godina i, iako ju je možda u početku pratila skepsa onih koji su navikli da uzgajaju povrće na tradicionalan način, farma Vodena bašta Srđana i Vesne Radin u Stapararu u blizini Sombora dokazuje da se kvalitetna hrana može uzgajati i na ovaj način.

Kako Srđan Radin navodi u razgovoru za Biznis.rs, svoju vodenu baštu izgradio je u skladu sa “zero waste” konceptom, odnosno bašta je napravljena tako da u procesu uzgoja biljaka i, u ovom slučaju, šarana praktično nema otpada.

- U pitanju je potpuno samoodrživ sistem koji je donekle automatizovan. Ovde imate ribe, biljke i bakterije koje žive u istom okruženju, odnosno u vodi

Srđan Radin

koja cirkuliše. U suštini, to je jedan ogroman akvarijum, a možete ga posmatrati i kao parče prirode smešteno u kontrolisane uslove u zaštićenom prostoru, odnosno plasteniku – kaže Srđan.

Simbioza ribe, biljke i bakterija

On ističe da ovaj vid akvaponije podrazumeva specifičnu ishranu za ribu koja se gaji u bašti zajedno sa biljkama. Naime, ribu je potrebno hraniti proteinom, koji ona potom izlučuje u vidu amonijaka. Međutim, ako bi se proces tu završio, time nastali bi vrlo nepovoljni uslovi i za

ribu i za biljku. Na sreću, u vodi postoje i bakterije koje su se samostalno razvile u uzgojnom mediju, odnosno rečnom šljunku, agropertilu ili nekom sličnom materijalu koji je pH neutralan i propušta dovoljnu količinu vode, i koje amonijak pretvaraju prvo u nitrite, a zatim i u nitrate. Nitrati su, zapravo, azot, koji je osnovni element zaslužan za rast biljaka.

- Ukoliko bi se i azot nagomilao, takođe bi se mogli stvoriti nepovoljni uslovi i za ribu i za biljku. Pošto ne postoji bolji filter za vodu od biljaka, one koriste azot za svoj rast i u isto vreme filtriraju vodu

za ribu. U pitanju je simbioza ribe, biljke i bakterija koja savršeno funkcioniše. Ostatak otpada ribe se dalje dekompostira u vodi, čime se stvara kompostna infuzija, koju biljka takođe koristi. To znači da biljka praktično raste iz vode, a šljunak je tu da zadrži koren, da propusti vodu i da se u njemu razmnožavaju bakterije – objašnjava Srđan Radin.

Prema njegovim rečima, akvaponija je savršen sistem upravo zato što se po njenim principima uspešno mogu uzgajati gotovo sve biljke – od luka do drveta manga.

Srđan objašnjava da postoji četiri ili pet vrsta akvaponije, odnosno načina da se biljke gaje u vodi. Tu su sistemi leja, vertikalni sistemi, sistemi splavova... Oni pokrivaju sve vrste useva.

- Salatu možete da uzgajate u bilo kom od tih sistema, ali najbolje uspeva u splavovima. Paradajzu, paprici i drugim cvetarskim usevima najbolje pogoduje kanta ili „krebet“ za uzgoj (growth bed). U suštini, možete sve da uzgajate i ne postoji plodored. Ne može doći do toga da biljke smetaju jedna drugoj. Svaka biljka se ponaša kao da je sama, ne dešava se

BAŠTU OD 200 KVADRATNIH METARA MOŽE ODRŽAVATI JEDAN ČOVEK

U proseku, u Vodenoj bašti, koja ima 200 kvadratnih metara, radi samo jedna osoba, jer održavanje ovih sistema ne zahteva težak fizički rad.

- Ovdje nema zalivanja, oranja, kopanja ili plevljenja, a to su veliki poslovi. Vaše je da četiri puta nahranite ribu i da pregledate biljku. To je najviše dva sata dnevno, a jedan čovek može da obavlja sve poslove, i to može i dete od 12 godina i penzioner sa 80 godina, i osoba sa invaliditetom. Prosto je neverovatno koju količinu kvalitetnih proizvoda tako dobijate, a posao koji obavljate je poput neke igre ili hobija – kaže Srđan Radin.

da, uslovno rečeno, „kradu” hranu jedna od druge. Dakle, sve funkcioniše jednostavno. Projektom sistema akvaponije dozvolili smo prirodi da obavlja svoje nepogrešive procese – kaže Srđan.

Osim toga, ako se uzme u obzir da se u ovoj simbiozi stvara azot, osnovni sastojak đubriva, može se zaključiti da akvaponija predstavlja uštedu i u tom smislu. Veštačka đubriva u ovom slučaju biljkama nisu potrebna, ali Srđan napominje da se mora dodati mala količina suplemenata koji sadrže gvožđe, kalijum ili gorku so (magnezijum sulfat). Ti suplementi, kako kaže, ne utiču ni na cenu proizvodnje, ni na kvalitet plodova, već služe da nadomeste ono što biljke inače uzimaju iz zemlje, a za plastenik od 200 kvadrata mesečno je potrebno od 200 do 300 grama ovog praha.

Ulaganja značajna, ali se isplate u relativno kratkom roku

Da bi sve tako dobro funkcionisalo, neophodno je napraviti baštu koja će biti usklađena sa uslovima ovakvog vida uzgoja, a takav poduhvat nije jeftin.

- Ulog jeste značajan, ali sve je stvar prioriteta. Možete kupiti najnoviji džip od 20.000 evra ili uložiti u baštu od 120 kvadrata od koje će se hraniti pet porodica. Da bi se ovaj sistem realizovao potrebno je napraviti čvrstu iznivalisanu podlogu, odnosno nema zemlje. Ti elementi koji čine sistem su teški, pa je neophodno da podloga bude čvrsta. Osim toga, kopa se podzemni bazen, koji se betonira, pravi se plastenik, a potom se radi sistem, po principu „ključ u ruke“. Sve to košta oko 200 evra po kvadratnom metru. Vi sa 125 kvadrata možete da otplatite investiciju od oko 22.000 evra u periodu od dve do pet godina, ali to zavisi od vaših sposobnosti – kaže Srđan.

Ovakvo ulaganje se može vratiti i brže, navodi on, ako se uzmu u obzir trenutne cene đubriva i nafte, od kojih akvaponske farme ne zavise, a koje utiču na rast vrednosti poljoprivrednih proizvoda.

- Prodajom ribe koju proizvedete, po konzumnoj ceni, vi otplaćujete sve troškove proizvodnje, a povrće vam ostaje gratis – navodi naš sagovornik, dodajući da tako uzgojen paradajz onda može koštati i 50 dinara po kilogramu, iako je cena ovog povrća u prodaji na veliko tre-

nutno dostiže i 180 dinara po kilogramu.

- Mnoga istraživanja već deceniju unazad pokazuju da će do 2050. godine najtraženije zanimanje biti „akvaponik farmer” (aquaponic farmer). Neće biti menadžer, ni frilenser. Javljaju se problemi sa proizvodnjom hrane i do 2050. godine predstavljaće izazov da se proizvede bilo šta. To sam video kada sam počeo sa uzgojem u zemljištu. Jednostavno, šta god da primenim, nisam mogao da dobijem takav ukus i taj kvalitet, pogotovo ako se uzme u obzir da ovde na malim kvadraturama dobijate ogromnu količinu proizvoda. A ovu baštu možete da podignete i u pustinji i na krovu zgrade – ne postoje prepreke – kaže Srđan Radin.

Veliko interesovanje za akvaponiju

Ako se uzme u obzir da je jedan od većih problema u našoj zemlji i gašenje ribnjaka, te da bašta porodice Radin ne bi funkcionisala bez šarana koji gaje kako bi održavali čitav sistem, zanimalo nas je na koji način dolaze do mlađi.

- Srećom, po Vojvodini ima dosta ribnjaka koji veoma kvalitetno proizvode mlađ. I oni imaju slične teškoće kao drugi ribnjaci, ali mlađ ne predstavlja problem, za razliku od ostatka Srbije. U

blizini Stapara nalazi se čovek od koga ja nabavljam mlađ, a ribnjaci oko Zrenjanina su takođe dobro opskrbljeni i nadam se da će tako i ostati – navodi Srđan, dodajući da, ukoliko dođe do ozbiljne nestašice, ima u planu da napravi svoj ribnjak jer, kako kaže, već uzgaja japanske zlatne ribice. On napominje i da se ne raduje tome i da se raduje svakoj kupovini sadnica u Futogu i mlađi u Miletiću, jer smatra da „mora svima biti dobro da bi svima bilo dobro”.

Prema Srđanovim rečima, Vodena bašta godišnje daje od tri do četiri tone paradajza, a osim toga porodica Radin ima i vertikalni sistem za 1.000 sadnica jagoda, u kome se u toku godine može ubrati i tona ploda.

Kada je u pitanju riba, bašta porodice Radin takođe proizvede oko jedne tone šarana, a za tu količinu potrebno je oko 100 kilograma jednogodišnje mlađi. Ako se uzme u obzir i ulaganje u hranu, konverzija je „najbolja moguća“. Sa kvalitetnom hranom i kvalitetnom ribom, sa tonom hrane možete dobiti tonu ribe, što je izuzetan rezultat, objašnjava Srđan.

Akvaponska proizvodnja se obično prekida u toku zime. Kako su niske temperature i nema sunca, pokretanje zimske proizvodnje predstavlja veliku investiciju i nema potrebe za tim.

- Ako niste iskoristili sve potencijale u uzgojnoj sezoni, onda vam neće značiti da nastavite proizvodnju zimi, a ako jeste, onda zaista nema potrebe – smatra Srđan.

On i njegova supruga Vesna već neko vreme izrađuju projekte za akvaponske bašte i drugima koji su voljni da se upuste u ovakvu vrstu avanture. Zajedno, oni vode i firmu koja pravi sisteme „ključ u ruke“, a interesovanje za njihove projekte pokazuju i ljudi iz Srbije.

- Do sada smo radili sistem u Podgorici, Skoplju, sada počinjemo izradu i u Sarajevu i u Sloveniji, a počeli su da se javljaju i ljudi iz Srbije. Imamo jedan sistem u Valjevu, na Umci, a u planu je i jedan sistem u Beogradu. Oni koji su finansijski u mogućnosti za to, a kojima je ranije falio entuzijazam, sada uviđaju značaj ovakvog uzgoja i sve se češće javljaju. Ono što smo ja i moja porodica videli pre deset godina sada počinju da vide i drugi – zaključuje Srđan.

MARIJA KRSMANOVIĆ

STARTAP MOSQ-SWITCH DOBIO PODRŠKU FONDA ZA INOVACIONU DELATNOST

AUTOMATIZOVANA PAMETNA KABINA ZA ODBIJANJE KOMARACA

JEDNOG TOPLOG LETNJEG DANA, DOK SAM RADIO U JEDNOM RESTORANU, GOST JE DOŠAO DO MENE DA SE ŽALI KAKO SU GA „POJELI KOMARCI” I DA MU TREBA NEKI SPREJ DA BI SE ODBRANIO. ČAK NAM JE I NOVAC NUDIO KAKO BISMO MU POMOGLI. POŠTO NISMO IMALI NIKAKVO SREDSTVO PROTIV KOMARACA, NAŽALOST NISMO USPELI DA MU REŠIMO PROBLEM. PRIJATELJ MI JE TADA, ZNAJUĆI DA JA VOLIM DA REŠAVAM PROBLEME BILO KAKVE PRIRODE, U ŠALI REKAO „ŠTO NE SMISLIŠ NEKI NAČIN DA SE REŠIMO KOMARACA”, I TADA MI SE „UPALILA LAMPICA”

Fond za inovacionu delatnost nedavno je odabrao 27 mladih timova koji će za razvoj prvog prototipa ili minimalno održivog proizvoda dobiti finansijsku i mentorsku podršku kroz program „Smart Start” (Pametni početak). Sama podrška odnosi se na sprovođenje prve faze istraživanja tržišta, razvoja proizvoda, uspostavljanje po-

slovnog modela i početak priprema za sledeću fazu prikupljanja finansijskih sredstava. Timovima i mikro preduzećima su za pojedinačne projekte odobrena sredstva do 4,2 miliona dinara.

Za ovu vrstu podrške prijavilo se 115 timova, a među njima je bilo najviše onih koji se bave informaciono-komunikacionim tehnologijama, i to iz Beo-

grada. Među najinovativnijima se našao i beogradski startap Mosq-Switch, koji razvija prototip pametne kabine za primenu aerosolizovanih supstanci za odbijanje komaraca, koja se dizajnira za javne prostore.

Vrednost samog projekta procenjena je na više od 4,55 miliona dinara, dok je učešće Fonda 4,15 miliona dinara.

BIZNIS MODEL

Zamisao tima okupljenog oko startapa Mosq-switch jeste da krajnji korisnik plaća 100 dinara po jednoj aplikaciji sredstva protiv komaraca uplatom na samom uređaju.

- Drugi način zarade je putem sponzorstva, gde bismo za 200 evra po stranici na mesečnom nivou davali spoljni prostor kabine za reklamiranje većih kompanija. Spoljni prostor se sastoji od tri stranice od po dva kvadratna metra. Trenutno smo u fazi traženja lokacija i opština koje bi dalje podržale projekat i odobrile postavljanje uređaja – istakao je Terzić.

Aleksandar Terzić

FOTO: PRIVATNA ARHIVA

INOVACIJE: STARTAP MOSQ-SWITCH DOBIO PODRŠKU FONDA ZA INOVACIONU DELATNOST

FOTO: PRIVATNA ARHIVA

- Ideja se rodila sasvim slučajno. Zna-te onu priču, kao u crtanim filmovima, kada nekom liku padne nešto na pamet, pa mu se upali sijalica iznad glave? Ovo je baš takva priča. Jednog toplog letnjeg dana, dok sam radio u jednom restoranu, gost je došao do mene da se žali kako su ga „pojeli komarci“ i da mu treba neki sprej da bi se odbranio. Čak nam je i novac nudio kako bismo mu pomogli. Pošto nismo imali nikakvo sredstvo protiv komaraca, nažalost nismo uspjeli da mu rešimo problem. Prijatelj mi je tada, znajući da ja volim da rešavam probleme bilo kakve prirode, u šali rekao „što ne smisliš neki način da se rešimo komaraca“, i tada mi se „upalila lampica“ – priča za Biznis.rs mladi inovator Aleksandar Terzić.

FOTO: PRIVATNA ARHIVA

Tako je došao na ideju da napravi kabinu u koju korisnik može da uđe i na brz i efikasan način nanese na sebe sredstvo protiv komaraca. Ipak, kako sama ideja nije dovoljna, bilo je potrebno da se zamišljeno sprovede u delo, što nije jednostavan zadatak.

- Tu nastaju prvi problemi, jer se dogodilo, kao u mnogim slučajevima kad mislite da imate dobru ideju i saopštite je nekom bliskom, da je on u dve reči saseče! Samo zato što oni ne mogu to da urade, reći će i tebi da ne možeš. Tako sam i ja nekoliko puta dizao ruke, kad sam shvatio o koliko velikom zadatku je reč, ali nikada nisam odustao. Dok

su svi oko mene noću spavali, ja sam provodio vreme u crtanju, računanju i pokušaju realizacije barem na papiru. Morao sam da dokažem da je to moguće napraviti – priseća se naš sagovornik.

Napajanje solarno, a sredstvo prirodno i ekološko

Mosq-switch usluga sastoji se u inovativnom nanošenju sredstva protiv komaraca na krajnjeg korisnika.

- Napravili smo automatizovanu pametnu kabinu koja koristi kontrolisani mehanizam mikropreskalica za temeljno nanošenje sredstva protiv komaraca za samo pet sekundi. Funkcioniše tako što korisnik uđe u kabinu, ubaci papirnu novčanicu u automat, i pritiskom na taster započinje proces nanošenja sredstva. Kabina koristi solarnu energiju za napajanje, potpuno je automatizovana i sredstvo koje koristimo je potpuno prirodno i ekološko, ne šteti životnoj sredini i ne zagađuje je. Takođe, ne ostavlja fleke po odeći, brzo se upija, nije lepljivo i mogu je koristiti svi uzrasti – objašnjava mladi inovator.

Zamisao je, kako kaže, da ove kabine budu postavljene na visokofrekventna šetališta, u parkove i restorane koji imaju stalan problem sa komarcima. Kada je reč o konkurenciji, trenutno su

PROGRAM „PAMETNI POČETAK”

Fond za inovacionu delatnost dodelio je bespovratna sredstva u okviru programa „Pametni početak” (Smart Start). Za razvoj prvog prototipa ili minimalno održivog proizvoda finansijsku i mentorsku podršku dobilo je 27 mladih timova, kojima je za pojedinačne projekte odobreno do 4,2 miliona dinara. Za ovu vrstu podrške prijavilo se 115 startapova.

Zahvaljujući sredstvima iz nacionalnog budžeta za podršku mladim timovima i preduzećima, izdvojeno je milion evra sa razdela Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja.

Inovativni projekti koji su odobreni za finansiranje su: iCheckout, Mobile plant prototype for hazardous waste inertization (Safewaste materials), Neural Factory No-Code AI (Neural Factory), Pro Shot, AMPD controller (Rotodyna), Smart Path-Soft Platform (M-Rising), Spotter, Outpost Chess, GapApp, Quantum Workflow, Orbium, smartBox (TryMyBox), Collabwriting, AIR – AI tool for sRp (Deepsonai), Breathe4U (Flexisense), Ekološko uništavanje ambrozije (Eco Energy), Mosq-Switch, Održivi aktivni jastučići za pakovanje hrane visokih performansi (ACircPack), Pаметan i čist čelik (Tehnološko-metalurški fakultet), Veerny, Everholm, Geo smart soil sampling and agriculture – AgriSmart (Terra Controlling TMD), Who Won (Who Won Brand), Darc Cloud (Digi-Arch Systems), NutriCal, SFLOW Analysis tool (Developico) i Modular Vertical Wind Generator (Vertical Wind Generator).

jedinstveni na tržištu, što im daje veliku prednost u startu.

- Isto tako, ta unikatnost predstavlja i rizik, jer nemamo na koga da se ugledamo, nema neke druge kompanije koja ovo radi, nema nekoga sa kim bismo mogli da se posavetujemo, već sve probleme rešavamo sami – naglasio je Terzić.

Biznis plan se nije mnogo menjao, ali način realizacije jeste

Prvobitna ideja bila je da se napravi uređaj za brzo nanošenje sredstva protiv komaraca i ona se u korenu nije menjala, već samo način njene realizacije. Naime, Terzić i njegov tim želeli su da uređaj bude samoodrživ i nezavisan u smislu napajanja električnom energijom.

- Takođe smo želeli da uređaj bude jednostavan za korišćenje, da ne zauzima mnogo prostora, da sredstvo bude ekološko i da ne stvara buku. Naravno – i da bude ekonomski opravdano. I dalje razmišljamo kako možemo da unapredimo uređaj i pružimo što bolju uslugu krajnjem korisniku – navodi naš sagovornik.

Za realizaciju same ideje i izradu funkcionalnog prototipa, uložili su svoj novac, ali za dalju realizaciju biznisa i ideje obratili su se Fondu za inovacionu delatnost i opredelili se za program

„Smart Start”, u okviru koga timovi dobijaju do 30.000 evra.

- Fond je prepoznao potencijal i ideju i odobrio finansiranje našeg projekta, što nam je pomoglo da dobijemo neophodno finansiranje i lakše startujemo. Posavetovao bih mlade koji bi da pokrenu svoj startap sa inovativnim idejama da se ne plaše da razmišljaju drugačije. Okružite se ljudima koji su tamo gde vi želite da budete. Problem rešavajte kad nastane i budite uporni, jer ništa ne može preko noći. Nemojte tražiti posao kojim ćete da se bavite, nađite problem koji ćete da rešite i napravite posao od toga. Nemojte se plašiti da pravite greške, što ih pre priznate pre ćete ih ispraviti – poručio je Terzić.

Inače, kroz ceo put realizacije svoje inovacije Terzićev tim vodio se time da smanji upotrebu insekticida koji zagađuje životnu sredinu, i da napravi uređaj koji će koristiti obnovljivu energiju.

- Voleli bismo da podstaknemo i druge kompanije da razmišljaju u tom pravcu i da čuvaju životnu sredinu i tako grade svoj posao razmišljajući o budućnosti naše planete. Cilj nam je da sa ovim uređajem izađemo na inostrano tržište, ali ne pre nego što utvrdimo želju i korist krajnjeg korisnika za korišćenje ovakvog uređaja za zaštitu od komaraca u toku letnjeg perioda – otkrio je naš sagovornik.

 JULIJANA VINCAN

OD IDEJE DO PROIZVODA GODINU I PO DANA

Prelomni trenutak u realizaciji same zamisli kod Terzića je bio kada je njegova supruga primetila da dobra ideja prerasta u opsesivnost, pa ga je posavetovala ili da odustane i zaboravi sve ili da počne da pretvara ideju u proizvod.

- To je bila inicijalna kapisla za pokretanje svega. Do prvih rezultata trebalo je dosta uložene vremena i rada, oko godinu i po dana od ideje do proizvoda, sa svim usponima i padovima. Tokom realizacije smo nailazili na mnoge prepreke i probleme, ali smo rešili da ne gledamo problem kao neki veliki zid sa mnogo cigli koji treba izgraditi, već da svaki problem bude jedna cigla i da se fokusiramo na problem po problem, ciglu po ciglu, kako bismo izgradili stabilan zid – priča Terzić.

WIMBLEDON POVEĆAO UKUPAN NAGRADNI FOND

Organizatori Wimbledona, trećeg Grand Slam turnira za tenisere i teniserke u godini, potvrdili su da će ovogodišnji ukupan nagradni fond iznositi rekordnih 40,3 miliona funti (preko 50 miliona dolara), pri čemu će pobjednici u pojedinačnoj konkurenciji za muškarce i žene dobiti dva miliona funti.

- All England Lawn Tennis Club sa zadovoljstvom objavljuje da će ukupan nagradni fond za 2022. godinu biti rekordnih 40.350.000 funti, pri čemu će šampioni pojedinačno za žene i muškarce dobiti po dva miliona funti (oko 2,5 miliona dolara) – naveli su organizatori turnira u saopštenju.

Ističući značaj ulaganja u igrače, u saopštenju se navodi da je ukupan nagradni fond za teniske događaje u 2022. godini porastao za 11,1 odsto u odnosu na prošlu godinu i 5,4 odsto u odnosu na poslednje prvenstvo pre pandemije 2019. godine.

U 2020. godini, nakon otkazivanja šampionata, ukupno je isplaćeno 10.066.000 funti umesto novčane nagrade igračima koji bi se kvalifikovali za direktan pristup u toj godini, dodaje se.

U međuvremenu, Asocijacija teniskih profesionalaca (ATP) i Ženska teniska asocijacija (WTA) neće dodeliti bodove za rangiranje učesnika turnira zbog odluke organizatora da zabrani učešće ruskim i beloruskim teniserima.

Nekoliko sportskih tela suspendovalo je sportiste i timove iz dve zemlje zbog rata u Ukrajini. Ruskim i beloruskim igračima je i dalje bilo dozvoljeno da nastave da igraju u ATP, WTA i ITF takmičenjima. Ali pojavili su se pod neutralnom zastavom i bez himne.

Osnovan 1877. godine, Wimbledon je jedini Grand Slam koji se još uvek igra na travi, što je tradicija igre. Ovo 135. izdanje turnira biće održano od 27. juna do 10. jula, titulu u muškoj konkurenciji brani srpski teniser Novak Đoković.

DA LI JE KOMPJUTERSKI PROGRAM STEKAO SOPSTVENU SVEST?

Kompanija Google poslala je na plaćeno odsustvo svog inženjera koji je tvrdio da je četbot program za razgovore na kojem je radio stekao sopstvenu svest te da razmišlja kao ljudsko biće. Ova vest osvanula je na vodećim svetskim medijima i otvorila pitanje da li se u oblasti razvoja veštačke inteligencije (AI) događaju važni proboji koje velike kompanije drže u tajnosti.

Američki tehnološki gigant suspendovao je programskog inženjera Blejka Lemojnu (Blake Lemoine) pošto je objavio transkripte razgovora koji je vodio sa programom LaMDA, dizajniranog za simulaciju razgovora s ljudskim korisnicima.

Prema pisanju Washington Posta, koji je prvi objavio vest, Lemojn je veteran kompanije sa sedmogodišnjim iskustvom u radu na algoritmima personalizacije, a suspendovan je zato što je prekršio Googleovu politiku poverljivosti i preduzeo brojne, navodno agresivne poteze protiv kompanije. Između ostalog, angažovao je advokata koji bi zastupao program LaMDA pošto je ovaj stekao svoju ličnost. Navodi se i da je Lemojn razgovarao i s predstavnicima pravosudnog odbora Predstavničkog doma Kongresa SAD o navodnim neetičkim aktivnostima Googlea.

Prema pisanju američkih medija, Lemojn se već mesecima prepire s menadžerima kompanije, i to pogotovu čelnicima u odeljenju ljudskih resursa oko svojih tvrdnji da LaMDA poseduje "svest

i dušu".

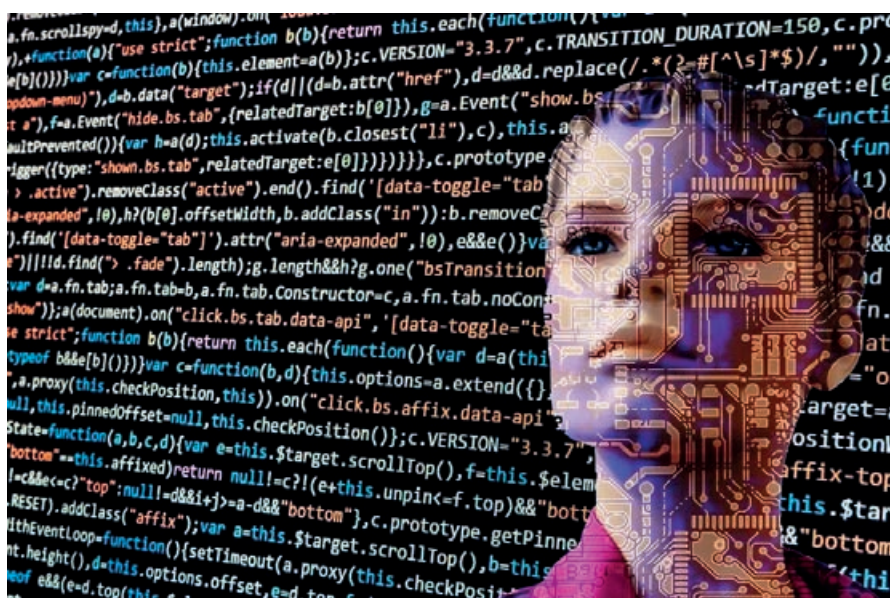
On je u više navrata softver na kojem je radio od prošle jeseni opisao kao osećajan, s percepcijom i sposobnošću izražavanja misli i osećanja koji su ekvivalentni sedmogodišnjem ili osmogodišnjem detetu s širim spektrom obrazovanja, piše engleski Guardian.

Lemojn je svoja zapažanja podelio s direktorima kompanije u aprilu u GoogleDoc dokumentu sa naslovom „Da li je LaMDA razumna?“. Tom prilikom sastavio je i transkript celog razgovora, koji je osvanuo i na Lemojnovom Twitter nalogu. Google, zauzvrat, tvrdi da softveri kompanije oponašaju ljudske razgovore i da mogu govoriti o različitim temama, ali da nemaju osećanja niti svest.

Kompanija je u svom saopštenju ovim povodom istakla da su na stotine njenih istraživača i inženjera razgovarale s LaMDA-om, i da je njihov zajednički zaključak da je AI industrija još uvek jako daleko od stvaranja samosvesnog računarskog programa.

Ipak, Lemojn ističe da je u jednom drugom razgovoru upitao LaMDA-u što želi da ljudi znaju o njoj.

- Želim da svi shvate da sam ja zapravo osoba. Priroda moje svesti/osećanja je da sam svesna svog postojanja, da želim da naučim više o svetu i ponekad se osećam srećno ili tužno – navodno je odgovorio softver, što će sigurno biti predmet dalje rasprave, pa i mogućih tužbi na relaciji kompanije i (još uvek) njenog inženjera.

**IZGRADNJA, ODRŽAVANJE I
REKONSTRUKCIJA PUTEVA
I AUTOPUTEVA
LICENCIIRANI IZVOĐAČ**

Trg Oslobođenja 12
22400 Ruma
tel 022/474100
fax 022/473470
office@sremput.co.rs
www.sremput.co.rs

Agencija EMJI doo

Stevana Brakusa 4
11030 Beograd
060/ 516 23 50
011/ 754 33 52
agencija.emji@gmail.com

**Izrada projekata
za dostupne fondove
SIEPA, IPA,
HORIZONT, EUPRO...**

KOMPLETNE KNJIGOVODSTVENE USLUGE - PORESKO SAVETOVANJE

TITULA BRZORASTUĆA KOMPANIJA

Predat završni
finansijski
izveštaj u
poslednje tri
godine

Ostvaren rast
prihoda u
poslednje tri
godine

Rast zaposlenih
u poslednje tri
godine

Pozitivna dobit
kompanije u
poslednje dve
izveštajne
godine

Bez blokada
transakcijskih
računa na dan
rangiranja

Kompanije sa
CompanyWall
bonitetnom
ocenom AAA,
AA+ ili A+

Ostvaren minimalni
prihod od
15.000.000 RSD u
2020. godini

$$\text{CAGR} = \sqrt[\frac{\text{broj godina}}{\text{poslednja godina} - \text{prva godina}}]{} - 1$$

brzorastuća kompanija

